

95. møde

Mandag den 9. maj 1983 kl. 13.00

Dagsorden:

1) Forhandling om redegørelse nr. R 14:

Arbejdsministerens redegørelse af 21. april 1983 om lavindkomstkommisionens betænkning nr. 946/1982.

2) Første behandling af lovforslag nr. L 182:

Forslag til lov om ændring af lov om arbejdstilbud til ledige.

Af Lilli Gyldenkilde (SF) m.fl.

3) Første behandling af lovforslag nr. L 194:

Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v.

Af Svend Auken (S) og Lilli Gyldenkilde (SF) m.fl.

4) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 97:

Forslag til folketingsbeslutning om betalt frihed til uddannelse i arbejdstiden.

Af Marianne Bentsen-Pedersen (SF) m.fl.

5) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 100:

Forslag til folketingsbeslutning om betalt frihed til uddannelse.

Af Jytte Andersen (S) m.fl.

Meddelelser fra formanden:

Den fg. formand (Povl Brøndsted):

Medlem af folketinget Birgith Mogensen har på medlem af folketinget *Brusvangs* vegne meddelt mig, at denne på grund af sygdom ikke vil kunne give møde i tinget i mindst 7 dage og derfor anmoder om, at der

må blive bevilget ham orlov fra og med den 10. maj, og om, at stedfortræderen må blive indkaldt.

I skrivelse af d.d. meddeler miljøministeren, at han ønsker i henhold til forretningsordenens § 19, stk. 4, at give folketinget en skriftlig

Redegørelse om nukleare risici, som dansk område inklusive Grønland og Færøerne udsættes for fra kilder uden for landets grænser.

(Redegørelse nr. R 17).

Eksemplarer vil blive omdelt, og redegørelsen vil blive optaget i Folketingstidende.

Medlemmer af folketinget Steen Folke (VS) og Gert Petersen (SF) har meddelt mig, at de ønsker til udenrigsministeren at stille følgende:

Forespørgsel.

»Hvad kan regeringen oplyse om INF-forhandlingerne i Genève og om NATOs planer om fra udgangen af 1983 at påbegynde opstillingen af 572 nye atomraketter i Vesteuropa?«

(Forespørgsel nr. F 33).

Erhvervsudvalget har afgivet betænkning over:

Forslag til lov om ændring af patentloven. (Lovforslag nr. L 114).

Forslag til lov om ændring af lov om hemmelige patenter. (Lovforslag nr. L 113).

Eksemplarer er omdelt.

Skatte- og afgiftsudvalget har afgivet særskilte betænkninger over hvert af følgende lovforslag:

Forslag til lov om skattefri virksomhedsomdannelse. (Lovforslag nr. L 80).

Forslag til lov om ændring af forskellige skattelove. (Ændringer vedrørende virksomhedsomdannelse i dødsboer m.v.). (Lovforslag nr. L 81).

Forslag til lov om ændring af ligningsloven. [Af Rahbæk Møller (SF) m.fl.]. (Lovforslag nr. L 38).

Forslag til lov om ændring af lov om påligning af indkomst- og formueskat til staten (ligningsloven). (Ændring af begrebet »skattepligtig indkomst« i lovens § 15). [Af Rahbæk Møller (SF) m.fl.]. (Lovforslag nr. L 109).

[Den fg. formand]

Eksemplarer er omdelt.

Skriftlig redegørelse:

Redegørelse af 9/5 83 til folketinget om nukleare risici, som dansk område inklusive Grønland og Færøerne udsættes for fra kilder uden for landets grænser.

(Redegørelse nr. R 17).

Miljøministeren (Chr. Christensen):

I. Indledning.

To sovjetiske atomdrevne satellitter er styrtet ned med fem års mellemrum, i januar 1978 og januar/februar 1983. På denne baggrund og på baggrund af en henvendelse fra SFs folketingsgruppe har regeringen besluttet at fremlægge en samlet skriftlig redegørelse, som belyser de mangeartede nukleare risici, som dansk område inkl. Grønland og Færøerne i dag udsættes for fra kilder uden for landets grænser.

Så vidt det har været muligt under hensyn til tilgængeligheden af kildemateriale, er det for hver af de forskellige grupper af »risikokilder« søgt at belyse kildernes art og hidtidige omfang, den fremtidige udviklingstendens og erfaringer fra enkelte stedfundne uheld, alt i beskrivende form. Særligt med hensyn til de bevægelige kilder til nukleare risici – satellitter, atombevæbnede fly, søtransport af radioaktivt materiale og sejlsads med atomdrevne og atombevæbnede fartøjer – er internationale regler og nationale danske regler om adgang til territoriet kort omtalt.

II. Sundhedsmæssige konsekvenser ved brug af radioaktive stoffer.

Radioaktive stoffer er karakteristiske ved at udsende ioniserende stråling. De radioaktive stoffer, som findes overalt i naturen, er årsag til størstedelen af den såkaldte »baggrundsstråling«, hvis styrke varierer noget lokalt. Menneskets brug af de naturligt forekommende eller af de ad teknisk vej frembragte radioaktive stoffer kan dels føre til en stigning i det generelle strålingsniveau, dels føre til et lokalt og i tid højere strålingsniveau, hvor radioaktive stoffer optræder i større koncentration. Hvis den ioniserende stråling forøges væsentligt, kan den udgøre en »nuklear risiko« på grund af strålingens evne til

at beskadige levende væv og dermed fremkalde forskellige former for sundhedsskader hos mennesker.

Den fredelige brug af radioaktive stoffer er sådan tilrettelagt, at de radioaktive stoffer og strålingen fra disse som følge af den daglige drift af nukleare anlæg med videre næppe med normal sprogbrug kan siges at udgøre nogen nuklear risiko for befolkningen. Derimod kan alvorlige uheld medføre, at et større eller mindre antal mennesker udsættes for en grad af sundhedsrisiko fra stråling.

Den sundhedsmæssige virkning af ioniserende stråling er meget afhængig af størrelsen af stråledosis til den enkelte person. Ved den samlede vurdering af risikoen fra en strålekilde vil antallet af stråleudsatte personer også være af betydning.

Størstedelen af befolkningens strålebelastning skyldes den naturlige baggrundsstråling. Hertil kommer bestrålingen fra de menneskeskabte strålekilder, hvor det største bidrag hidrører fra brugen af røntgenanlæg og radioaktive stoffer til undersøgelse og behandling af sygdomme.

De skadelige virkninger af stråling kan vise sig som sygdom hos den bestrålede person (somatisk skade) eller som arvemæssige ændringer hos den bestråledes efterkommere (genetisk skade).

Somatiske skader kan optræde som »tidlige skader« eller som »sene skader«. Skader, som viser sig inden for 2 måneder efter en bestråling, kaldes »tidlige skader«. Der er en »tærskeldosis« for tidlige skader, for de optræder kun, hvis stråledosis er mindst 500–1.000 gange større end den årlige dosis fra den naturlige baggrundsstråling. Symptomerne afhænger i øvrigt af stråledosis' størrelse, varighed og fordeling i kroppen. De mildeste former for tidlige skader er forbigående kvalme, diarré og opkastninger. Meget store stråledoser kan medføre døden i løbet af dage eller uger.

For somatiske senskader er det karakteristisk, at de først viser sig lang tid (op til mange år) efter bestrålingen. Kræft anses for at være den mest betydende type af sene skader. Strålefremkaldte kræftsygdomme kan ikke skelnes fra kræftsygdomme opstået af andre årsager.

Sene skader antages at kunne fremkaldes også af små stråledoser, og det gælder generelt, at sandsynligheden for sene skader sti-

[Miljøministeren]

ger med strålingsdosis. Ved en så stor strålingsdosis som tærskeldosis for tidlige skader kan der indtræde 50–100 kræftdødsfald blandt 10.000 bestrålede personer. Tilsvarende antages den naturlige baggrundsstråling at fremkalde ét kræftdødsfald pr. år pr. 50.000 personer. (Til sammenligning forekommer der i Danmark totalt ca. 150 kræftdødsfald om året pr. 50.000 personer).

Genetiske skader antages ligeledes at kunne fremkaldes af små stråledoser, og dér gælder også, at sandsynligheden for genetiske skader stiger med stråledosis. Antallet af genetiske skader antages at være af samme størrelsesorden som antallet af strålefremkaldte kræftskader. Halvdelen af de genetiske skader vil vise sig blandt børn og børnebørn af bestrålede forældre, mens den anden halvdel vil være fordelt over alle efterfølgende generationer.

III. Typer af »risikoårsager«.

A. Atomdrevne satellitter. Rumfartøjer med atomdrevne energiforsyning er så vidt vides alene blevet sendt op af USA og Sovjetunionen. En del af disse satellitter har baner, der passerer over dansk område.

I traktaten om det ydre rum, som er tiltrådt af både USA og USSR, er det forbudt bl.a. at »sætte nogen genstand, der medfører kernevåben eller andre former for masseødelæggelsesvåben, i kredsløb om Jorden«.

Efter uheldet i januar 1978 med den sovjetiske atomdrevne satellit Cosmos 954 har spørgsmålet om brug af kernekraft i rummet løbende været under behandling i FNs rumkomité. I forbindelse med uheldet med Cosmos 1402 vedtog generalforsamlingen en resolution, hvorefter overvejelserne fortsættes om mulighederne for at skabe folkeretlige regler om brugen af kernekraft i rummet. I marts-april i år opnåedes enighed i den juridiske underkomité om regler for underretning i tilfælde af nedstyrtningsskade for en satellit med nukleare kraftkilder. Herefter skal der til FNs generalsekretær bl.a. gives oplysninger om forudsigelse af satellittens levetid i kredsbanen, forventet nedstigningsbane og nedslagsområde. Endvidere skal der gives information, som nærmere specificerer den radiologiske risiko fra den nukleare kraftkilde. Disse regler er ikke juridisk bindende, men enigheden om reglerens indhold er et

fremskridt i retning af retligt bindende internationale regler om anvendelse af kernekraft i rummet. Regler herom bør efter dansk opfattelse tillige omfatte bestemmelser vedrørende foranstaltninger til hindring af strålingsskader og bistand til lande, som rammes.

En konvention fra 1975 om registrering af genstande i det ydre rum indeholder visse regler om underretning til FNs generalsekretær i forbindelse med opsendelse af satellitter, men pligten til at give oplysninger omfatter ikke spørgsmålet, om der er en nuklear kraftkilde om bord.

Anvendelsen af kerneenergi i satellitter er aldrig blevet almindelig. Satellitternes kraftforsyning er oftest solceller, der omdanner solens lys til elektrisk energi. I langt de fleste satellitter vil denne form for energiforsyning være tilstrækkelig til at sikre alle systemernes korrekte funktion i mange år. Nogle satellitter medfører udstyr, der er meget energikrævende, eksempelvis radaranlæg, og i rumfartøjer, der sendes ud til fjerne egne af verdensrummet eller landsættes på andre himmellegemer, kan man med det stærkt aftagende sollys eller med lange mørkeperioder heller ikke anvende solenergi. Det er da nødvendigt at bruge andre energikilder, for eksempel kemisk energi fra brændselsceller eller kerneenergi. Hvis man vælger kerneenergi, er der to muligheder: isotopgeneratorer og kernereaktorer. I isotopgeneratorer omdannes en radioaktiv isotop af et grundstof ved det naturlige radioaktive henfald, og varmen herfra omdannes derpå til elektrisk energi. I kernereaktorer spaltes en uranisotop eller plutoniumisotop – altså samme princip som i et kernekraftværk, og der dannes på samme måde radioaktive spaltningsprodukter – og den frigjorte energi omdannes derpå til elektrisk energi.

Det svenske fredsforskningsinstitut, SIPRI, udsendte i januar 1983 en oversigt over nukleare kraftkilder i satellitter i det ydre rum. Efter SIPRIs oversigt har USA og USSR indtil udgangen af 1982 foretaget i alt 22 henholdsvis i alt 29 opsendelser med nukleare kraftkilder.

Om de 22 amerikanske opsendelser fremgår det af SIPRIs oversigt, at de seneste opsendelser skete i marts 1976, og at 11 af opsendelserne vedrørte rumflyvninger til Månen, Mars, Jupiter og Saturn. I oversigten i

[Miljøministeren]

SIPRI's årbog for 1977 er af de 11 andre opsendelser 2 opført som kommunikationssatellitter; 2 som vejrsatellitter og 6 som navigationssatellitter. Det fremgår endvidere om disse 10 satellitter, at de 2 havde banehældninger, som udelukker, at deres baner passerer over Danmark, Færøerne eller Grønland; levetiden (tiden indtil satellitten falder ned) for de 10 satellitter angives til: 90 år (1), 600 år (1), 800 år (1), 1.000 år (3) og 1 mill. år eller mere (2), mens 2 af satellitterne ikke nåede at komme i kredsløb.

Af de 29 opsendelser med nuklear kraftkilde, som ifølge SIPRI's oversigt er opsendt af USSR, var de 2 rumflyvninger til Månen, hvor isotopgeneratorer blev brugt som kraftkilde. Af de øvrige 27 opsendelser betegnes 2 som kommunikationssatellitter, mens de 25 synes at være satellitter til overvågning af oceanerne; den senest anførte opsendelse var i oktober 1982. Det fremgår endvidere, at de to kommunikationssatellitter havde banehældninger, som udelukker, at deres baner kunne passere over Færøerne eller Grønland, men muliggør passage af Danmark, mens de 25 overvågningssatellitter – herunder både Cosmos 954, som styrtede ned i Canada i 1978, og Cosmos 1402, som styrtede ned i januar/februar i år – alle er opgivet med samme banehældning, 65°, som indebærer passage over både Danmark, Færøerne og Grønland. Satellitternes levetid er ikke anført i oversigten, men for de to af overvågnings-satellitterne, som er medtaget i en oversigt i SIPRI's årbog for 1977, er levetiden opgivet til 600 år, og i en anden af årbogens oversigter er levetiden for den ene af de to kommunikationssatellitter opgivet til 10.000 år.

Ifølge oplysningerne i SIPRI's oversigt varierer art og mængde af det nukleare brændsel i kraftkilderne; i isotopgeneratorerne angives hyppigst brug af plutonium (Pu 238), hvoraf mængder på 1–3,8 kg nævnes, men også af strontium 90 og af cerium 144, og for kernereaktorerne oplyses mængder omkring 50 kg højt beriget uran. Af kernereaktorer angives USA at have opsendt 1, USSR 25.

Med det store antal satellitter, der er sendt op, er nedstyrtninger en ret hyppig begivenhed; de mange nedstyrtende satellitdele når kun sjældent ned på Jorden, men brænder op under genindtræden i atmosfæren. Jordens beboede områder udgør en meget ringe del af dens samlede overflade, og der kendes

kun enkelte eksempler på, at man har fundet og opsamlet nedstyrtede satellitrester.

For at imødegå risikoen for spredning af radioaktive stoffer i omgivelserne ved uheld er isotopgeneratorerne solidt indkapslet. I SIPRI's oversigt nævnes ét tilfælde, hvor en amerikansk vejrsatellit opsendt i 1968 blev sprængt, hvorefter dens to kraftkilder blev opsamlet, og et andet tilfælde, hvor kraftkilden (3,8 kg Pu 238) fra det amerikanske månemodul Apollo 13 faldt i det sydlige Stillehav, uden at nogen forurening konstateredes. Endelig omtales et uheld i 1964 ved opsendelsen af en amerikansk navigationssatellit, hvis isotopgenerator med 1 kg plutonium (238) brændte op under genindtræden i atmosfæren over den sydlige halvkugle; derved spredtes radioaktive partikler i omkring 50 kilometers højde, og det oplyses med henvisning til jordprøver taget i 1970/71, at 95 pct. af radioaktiviteten nåede Jordens overflade med ca. 2,5 gange mere på den sydlige halvkugle end på den nordlige.

USSR's metode til at undgå nedstyrtning af de opsendte kernereaktorer består i efter brugen at sende kernereaktorerne op i en høj kredsbane, hvorfra de først vender tilbage til atmosfæren efter flere hundrede år, når radioaktiviteten er døet hen. Ved det første uheld – med Cosmos 954 i Canada i 1978 – nåede dele af reaktoren jordoverfladen. I forbindelse med nedstyrtningen af Cosmos 1402 på den sydlige halvkugle i begyndelsen af 1983 henviste Sovjet til, at reaktorkernen kunne trækkes ud af reaktoren, og at man herved kunne sikre, at reaktorkernen brænder op i atmosfæren, uden at brudstykker når jordoverfladen.

Det bemærkes i den forbindelse, at nedstyrtningen i atmosfæren for begge de to dele af Cosmos 1402 skete over de store havområder på den sydlige halvkugle, og at det derfor er tvivlsomt, om det nogen sinde kan bevises, hvorvidt brudstykker af satellitten eller dens reaktor nåede ned til overfladen eller ej.

Strålerisikoen i forbindelse med styrtet af Cosmos 954 i Canada var i det væsentlige begrænset til spørgsmålet om enkeltpersoners direkte kontakt med nedfaldne brudstykker. Der blev i alt fundet og indsamlet 47 kg radioaktivt materiale over et område på ca. 700 km × 50 km, fordelt på ca. 100 brudstykker, samt 4.000 partikler over et noget større område. Halvdelen af brudstykkerne fandtes

[Miljøministeren]

inden for et område på 100 km × 50 km. Stråledosis til befolkningen skønnes af de canadiske myndigheder at have været ubetydelig, både hvad angår brudstykker og partikler.

Da befolkningstætheden og de geografiske forhold i Danmark og på Færøerne imidlertid er væsentligt forskellige fra de egne, der blev berørt i Canada, vil et eventuelt nedfald over Danmark stille andre krav til en hurtig indsats til eftersporning og opsamling af eventuelle radioaktive brudstykker.

B. Overflyvninger af atombevæbnede fly. En stat har ifølge gældende folkeret højhedsretten over sit territorium, herunder territorialfarvandet, samt over luftrummet herover. Det fremgår af de danske regler om fremmede militære luftfartøjs adgang til dansk område under fredsforhold, at militære luftfartøjer bl.a. ikke må medføre ammunition. Dette inkluderer selvsagt atomvåben. Disse regler for flys adgang til dansk område omfatter også luftrummet over Færøerne og Grønland.

Forureningsrisikoen ved ulykker med kernevåben afhænger helt af omstændighederne ved den enkelte situation. Bevares våbenet intakt, er der hverken forurenings- eller strålerisiko for befolkningen. Ødelægges våbenet ved uheldet, er de afgørende faktorer arten og mængden af de radioaktive stoffer, der eventuelt spredes. Det drejer sig hovedsagelig om plutoniumisotopen Pu 239, der har en halveringstid på 24.000 år og udsender den energirige, men kortrækkende alfastråling. Denne stråling medfører ingen risiko uden på kroppen, men optages stoffet i kroppen – ved indånding eller med føden – forøger strålingen risikoen for senere at få kræft.

Ulykker og uheld med kernevåben er ifølge sagens natur kun i ringe grad offentliggjort. I den tidligere nævnte SIPRI-årbog fra 1977 har man søgt at samle alle de på det tidspunkt tilgængelige oplysninger om ulykker, hvor det antages, at kernevåben blev eller var i fare for at blive ødelagt eller alvorligt beskadiget. SIPRI anslog i årbogen, at der havde været over 100 ulykker og uheld i de 25 år op til 1977.

Nuklear sprængning af kernevåben består i en meget hurtig kædeproces af kernereaktioner i våbenmaterialet, især uran og plutonium, i form af spaltning (fission) af tunge

atomkerner eller af sammensmeltning (fusion) af lette atomkerner. Der kræves et overordentlig nøjagtigt samspil af en række forhold for overhovedet at starte den nukleare proces i et kernevåben. Derudover er der omfattende tekniske sikkerhedsforanstaltninger i selve våbenene. Det er så vidt vides aldrig sket, at der er indtruffet en nuklear eksplosion af de medførte våben i fly eller skibe som følge af nedstyrtning, sammenstød eller andre ulykker, men ulykkerne har alene – og kun i visse tilfælde – givet anledning til forureningsproblemer ved spredning af våbenmaterialets radioaktive stoffer.

I januar 1966 skete en ulykke ved landsbyen Palomares på Spaniens Middelhavskyst. Under optankning i luften forulykkede et tankfly og et B-52 fly fra det amerikanske strategiske luftvåben, og fire kernevåben med indhold af plutonium blev frigiort og faldt ned. De to blev bjærget intakte – ét fra et udtørret flodleje nær Palomares og et andet fra havbunden. De to andre blev ødelagt ved faldet på jorden, idet våbenenes kemiske sprængstof eksploderede. Herved og med vinden blev plutonium spredt over ca. 500 hektar – dels over dyrket land, dels over ca. en tredjedel af landsbyen – og derefter ud over havet. Man skønnede, at evakuering af befolkningen ikke var nødvendig, men der blev foretaget omfattende oprensning ved, at den mest forurenede overfladejord blev skrabt af, husmure blev vasket og afgrøder og vegetation blev indsamlet fra en mindre del af området, som derefter blev pløjet til mindst 25 centimeters dybde for at undgå videre spredning af forureningen. Den spanske atomenergikommission har siden 1966 fulgt virkningerne af de afhjælpende foranstaltninger. Et antal personer er blevet undersøgt for eventuelt indhold af plutonium i kroppen. Undersøgelserne har ifølge de spanske myndigheder vist, at strålingsrisikoen for den lokale befolkning må regnes for ubetydelig.

Et andet uheld skete i januar 1968, da et B-52 fly var kommet i brand uden for dansk luftrum og under forsøg på nødlanding styrtede ned på havisen i nærheden af Thulebasen i det nordvestlige Grønland. Ved nedstyrtningen blev flyet ødelagt, hvorved ca. 10 hektar af den snedækkede havis blev forurenet med plutonium. Ingen mennesker opholdt sig i nærheden af uheldsstedet. I løbet

[Miljøministeren]

af foråret blev langt størstedelen af forureningen fjernet ved indsamling af den forurenede sne, og forurenet materiale blev i løbet af sommeren i store containere sejlet til forvaring i USA. En ringe del af plutoniumforureningen blev ved isens smeltning aflejret på havbunden. Danske undersøgelser er blevet udført umiddelbart efter uheldet i sommeren 1968 samt i 1970, 1974 og 1979. Ved prøvetagningen er det fundet, at plutoniumniveauerne ikke indebærer nogen risiko for mennesker og dyreliv i Grønland.

Det forhold, at uheldet skete på grønlandsk område, betød, at de danske myndigheder fik visse primære erfaringer vedrørende håndteringen af en sådan forureningssituation.

C. Transporter gennem dansk/internationalt farvand af radioaktivt materiale. Transport af radioaktivt materiale finder sted i forbindelse med medicinsk, industriel og forskningsmæssig brug af radioaktive stoffer samt i forbindelse med driften af nukleare anlæg. Aktivitetsmængderne varierer inden for meget vide rammer efter transporternes karakter. Generelt kendes ikke antallet af transport gennem farvandene omkring Danmark, men det skønnes at være meget begrænset i forhold til antallet af transport over land og gennem luften. Transporterne med de største aktivitetsmængder, f.eks. brugt reaktorbrændsel eller radioaktivt materiale til industrielle bestrålingsanlæg, foregår oftest ad søvejen på grund af de meget store og tunge transportbeholdere.

Fremmede skibe har ret til gennemsejling af dansk ydre territorialfarvand, herunder af vore internationale stræder, efter folkerettens regler om uskadelig passage. Denne ret gælder også for fremmede skibe, der transporterer radioaktivt materiale. Det afgørende er, om passagen er uskadelig. Dette beror på en konkret vurdering af passagens karakter i det enkelte tilfælde, bl.a. i lyset af de forskrifter, der er gældende for den pågældende skibstype og transport. Den Internationale Søfartsorganisations, IMOs, kode for søtransport af farligt gods indeholder regler for søtransport af radioaktivt materiale. Denne kode, IMDG-koden, er baseret på Den Internationale Atomenergiorganisations, IAEAs, retningslinier for transport af radioaktive stoffer. Den blotte omstændighed, at et skib

transporterer radioaktivt materiale, bevirker ikke, at passagen mister sin karakter af uskadelighed.

Søtransporterne af brugt reaktorbrændsel fra de svenske kernekraftværker har især gennem det seneste års tid påkaldt sig interesse i den offentlige debat og har givet anledning til besvarelse af en lang række spørgsmål både i folketinget og over for folketingets miljø- og planlægningsudvalg. Der går for tiden om året i alt 6-8 søtransporter af brugt reaktorbrændsel fra de svenske kernekraftværker Barsebäck og Ringhals gennem Sundet og Kattegat til Frankrig. Danske myndigheder holdes orienterede om de enkelte transport. Vi har ikke viden om eventuelle transport gennem danske farvande til og fra de østeuropæiske lande. Danske myndigheder har ikke viden om eventuelle søtransporter i farvandene omkring Færøerne og Grønland.

Når det svenske mellemlager for brugt kernebrændsel ved Oscarshamn efter planerne tages i brug i 1985, forventes det samlede antal søtransporter af brugt kernebrændsel fra de svenske kernekraftværker at blive 20-24 pr. år. Endvidere ved man, at der er foreløbige planer om transport af lav- og mellemaktivt affald fra de svenske kernekraftværker ad søvejen til et lager, som forventes opført ved Forsmark.

Mulige sundhedsmæssige konsekvenser af uheld under transport af radioaktivt materiale kan opstå for mandskabet som følge af tab af den afskærmende virkning af transportbeholderne eller kan tænkes at opstå for andre ved frigørelse af radioaktive stoffer til omgivelserne. Generelt gælder, at kravene til de anvendte transportbeholdere er tilpasset indholdet af radioaktive stoffer, og at beholderne yder en meget stor grad af sikkerhed. Omfanget af mulige konsekvenser i form af antallet af sundhedsskader i en berørt befolkning vil være meget begrænset selv ved et yderst alvorligt transportuheld.

D. Sejlads med atomdrevne og atombevæbnede fartøjer gennem dansk/internationalt farvand. Fremmede skibes ret til gennemsejling af dansk territorialfarvand har i denne sammenhæng kun praktisk betydning for så vidt angår vore internationale stræder. Retten til uskadelig passage gælder også for fremmede atomdrevne skibe samt orlogsfar-

[Miljøministeren]

tøjer uanset deres bevæbning. Der findes nærmere danske regler vedrørende disse skibes adgang til dansk territorialfarvand i fredstid.

Den internationale Søfartsorganisation, IMO, vedtog i 1981 en sikkerhedskode for atomdrevne handelsskibe. Koden foreskriver en international sikkerhedsvejledning for tegning, konstruktion, ibrugtagning, operation og ophugning af atomdrevne handelsskibe. Koden omhandler de supplerende krav, som det anbefales at stille til disse skibe, ud over reglerne i den internationale konvention om sikkerhed for menneskeliv på søen, 1974. I 1980 udgav IMO og IAEA endvidere et sæt anbefalinger om sikkerhedsbestemmelser for atomdrevne handelsskibes brug af havne, som har til formål at give vejledning til regerings- og havnemyndigheder ved anløb af atomdrevne handelsskibe udstyret med trykvandsreaktorer. Denne vejledning og ovennævnte kode og sikkerhedskonvention er de internationalt vedtagne regler for atomdrevne handelsskibe.

Sejlads på det åbne havn med atomdrevne skibe og med orlogsfartøjer, der har kapacitet til at medføre atomvåben, gennemføres i betydelig udstrækning. Medens det vides, at sovjetiske atombevæbnede u-både opererer i Østersøen, og at vore internationale stræder med mellemrum passeres af orlogsfartøjer, der har kapacitet til at medføre atomvåben, har de danske myndigheder ingen adgang til at kontrollere, om disse fartøjer rent faktisk er atomdrevne eller atombevæbnede.

De to første atomdrevne handelskibe var det amerikanske »Savannah« (søsat 1959, oplagt 1972) og det vesttyske »Otto Hahn« (søsat 1964, oplagt 1979). Et japansk forsøgsskib, »Mutsu«, blev taget ud af drift allerede i forbindelse med sin jomfrurejse i 1974, fordi det ved starten af reaktoren, inden den havde nået 2 pct. af sin driftseffekt, viste sig, at en konstruktionsfejl – der var en åbning på omkring 15 cm i strålingsafskærmningen – førte til et strålingsniveau, som udgjorde en umiddelbar sundhedsfare for besætningen. De tekniske og sikkerhedsmæssige driftserfaringer med »Savannah« og »Otto Hahn« var gode.

Der er for tiden ikke atomdrevne handelskibe i brug. Der foreligger imidlertid oplysninger om, at Sovjetunionen har en serie

atomdrevne containerskibe under bygning til brug i arktiske farvande.

Sovjetunionen har endvidere 3 atomdrevne isbrydere i drift og en fjerde under bygning. Den ældste, »Lenin«, blev taget i drift i 1959 og moderniseret i 1966–70. De to næste, »Arktika« og »Sibir«, passerede ud gennem Store Bælt i henholdsvis april 1975 og januar 1978. Alle 3 isbrydere er indsat på Sovjets nordlige søvej mellem Murmansk og Beringsstrædet, hvor de med stor effekt arbejder under ekstreme klimatiske vilkår og, så vidt vides, uden nukleare uheld. »Arktika« gennemførte i august 1977 en tur gennem isen til Nordpolen. Man har ikke erfaring for, at de sovjetiske isbrydere skulle have været i nærheden af Færøerne eller Grønland.

Atomdrevne skibe har som kraftkilde en reaktor, der principielt fungerer på samme måde som et kernekraftværk på land, og man kan derfor på samme måde ved uheld få udslip af radioaktive stoffer til omgivelserne. De anvendte reaktorer er dog væsentligt mindre end de reaktorer, som almindeligvis bruges i kernekraftværker til elfremstilling på land, og der vil derfor også kun være tilsvarende mindre mængder af radioaktive stoffer, som kan slippe ud i luften eller i vandet.

E. Kernekraftværker. Ifølge oplysninger i publikationen »Nuclear Power Reactors in the World«, udgivet i september 1982 af Den Internationale Atomenergiorganisation, IAEA, er der i Vesteuropa 91 kernekraftværker i drift og 61 under bygning, mens der i Østeuropa, herunder Sovjetunionen, er 34 værker i drift og 45 under bygning.

Det Danmark nærmest liggende kernekraftværk i drift er Barsebäckværket med 2 reaktorenheder. Værket forudses ikke udvidet med flere enheder. Miljøministeren i den tidligere regering afgav i april 1982 en skriftlig redegørelse til folketinget om Barsebäckværket. Afstanden til Sjælland er ca. 20 km. Næstnærmeste værk er Ringhals nord for Göteborg. Dette værk ligger ca. 60 km fra Læsø. Værket har 3 reaktorenheder i drift og 1 reaktorenhed under bygning.

Øvrige værker i drift, under bygning eller planlagt er placeret ca. 100 km eller mere fra dansk landområde. I den forbindelse kan som de nærmeste – på en afstand af godt 100 km – nævnes atomkraftværket ved Greifswald i Den tyske demokratiske Republik, der

[Miljøministeren]

har 4 reaktorenheder i drift og yderligere 4 reaktorenheder under bygning, samt værket ved Brunsbüttel i Den tyske Forbundsrepublik nær Elbens munding, hvor der er 1 reaktorenhed i drift og 1 under bygning.

Det hidtil alvorligste uheld på et kernekraftværk, uheldet i 1979 på det amerikanske kernekraftværk Three Mile Island, gav ikke anledning til udslip af så store mængder af radioaktive stoffer, at der har kunnet påvises sundhedsmæssige konsekvenser af strålingen, selv i værkets nærmeste omgivelser.

Der er foretaget en række udredninger på teoretisk grundlag af mulige følger af »værst tænkelige« uheld. For Danmarks vedkommende offentliggjordes i 1981 en redegørelse: »Radioaktiv landforurening på dansk område efter et eventuelt stort havari på Barsebäckværket«. I den skriftlige redegørelse, som den daværende miljøminister afgav til folketinget i april 1982, anførtes bl.a. den vurdering, at der end ikke ved det »værst tænkelige« uheld vil kunne indtræde akutte sundhedsmæssige skadesymptomer i befolkningen.

Derimod kan der opstå et antal kræftskader, fosterskader og arvelige følger. Det anføres også, at de sundhedsmæssige virkninger ved anvendelse af passende modforanstaltninger kan nedsættes betydeligt, selv om det ikke vil være muligt at træffe modforanstaltninger, som vil kunne yde befolkningen 100 pct. beskyttelse mod strålingen som følge af uheldet. En nedsættelse af de sundhedsmæssige virkninger af den radioaktive landforurening vil først og fremmest kræve, at levnedsmidler fra de forurenede områder ikke anvendes til hverken menneskeføde eller husdyrfoder.

Med hensyn til at imødegå befolkningens umiddelbare udsættelse for stråling i forbindelse med et eventuelt stort udslip fra Barsebäckværket gælder siden oktober 1981 »Dansk beredskabsplan for Barsebäckværket«.

Med hensyn til øvrige kernekraftværker i vore nabolande, f.eks. kernekraftværket i Greifswald i Den tyske demokratiske Republik, har man fundet afstanden så stor, at der efter de hidtidige vurderinger ikke er behov for nogen egentlig beredskabsplan i lighed med Barsebäckplanen. Derimod vil der ved et stort uheld på værker i tilsvarende stor afstand kunne være behov for at føre kontrol

med brugen af levnedsmidler fra et eventuelt forurenede område.

F. Andre kilder til nukleare risici. Andre nukleare anlæg end kernekraftværker kan give anledning til spredning af radioaktive stoffer i omgivelserne som følge af uheld. De nærmeste udenlandske forsøgsreaktorer ligger ved Halden i Norge og ved Hamburg på afstande, der overstiger 100 km fra Danmark. Det gælder også for anlæg for berigelse og fremstilling af reaktorbrændsel samt anlæg for deponering af atomaffald. Et deponeringsanlæg planlægges sat i drift i begyndelsen af 1990'erne ved Gorleben i Forbundsrepublikken Tyskland. Alle disse anlæg ligger imidlertid på så stor afstand af Danmark, at det ikke vil være naturligt sprogbrug at tale om en nuklear risiko for dansk område i denne forbindelse.

I 1957 skete der et uheld i en våbenplutoniumproducerende reaktor ved Windscale i England. Nogle uranstænger brød i brand, og ved branden, der strakte sig over et par døgn, blev der med køleluften gennem skorstene frigjort en større mængde af jodisotopen I-131 til omgivelserne. Joden blev spredt med den største koncentration i nærheden af anlægget, men forureningen kunne spores adskillige steder på det europæiske fastland, hvor tilstrækkelig følsomme instrumenter fandtes.

Den engelske strålebeskyttelseskommission, NRPB, har i en rapport sidst i 1982 beregnet antallet af teoretisk mulige ekstra tilfælde af skjoldbruskkirtelkræft i den engelske befolkning over en 40-årig periode til 260 tilfælde som følge af udslippet af den radioaktive jod fra Windscale. Af de beregnede 260 tilfælde af skjoldbruskkirtelkræft antages 13 tilfælde at ville medføre døden. NRPB anfører samtidig, at der i den engelske befolkning totalt forekommer omkring 700 tilfælde af skjoldbruskkirtelkræft pr. år, samt at man er i gang med at sammenholde den geografiske og aldersmæssige fordeling af den naturlige forekomst af skjoldbruskkirtelkræft i England med beregninger for Windscale-udslippet.

IV. Afsluttende bemærkninger.

Enkeltpersoners udsættelse for stråling fra brugen af radioaktive stoffer vil som hoved-

[Miljøministeren]

regel være størst i den nærmeste omegn af en strålekilde, men udslip af radioaktive stoffer vil for langlivede stoffers vedkommende i sidste ende blive spredt over det meste af Jorden.

Til belysning af risikoen for hele verdens befolkning har FNs videnskabelige komité vedrørende virkninger ved stråling, UNSCEAR, i sin seneste rapport (1982) beregnet, at den samlede udsættelse af verdens befolkning for stråling fra 1 års kernekraftproduktion på 1980-niveau, hidrørende fra alle dele af brændselscyklus, svarer til ca. 5 timers baggrundsstråling. Tilsvarende er den samlede stråleudsættelse fra alle atmosfæriske atombombesprængninger indtil 1980 beregnet at svare til omkring 4 års baggrundsstråling; 10 pct. af denne stråleudsættelse har fundet sted, og de resterende 90 pct. vil blive fordelt over de næste 10.000 år. UNSCEAR har ligeledes beregnet, at den nuværende medicinske brug af stråling i gennemsnit svarer til en stråleudsættelse på ca. 20 pct. af baggrundsstrålingen.

UNSCEAR fremhæver i forbindelse med ovennævnte oversigtstal, at disse ikke indebærer nogen bedømmelse fra UNSCEARs side af berettigelsen af de nævnte strålekilder eller handlinger, samt at oversigtstallene ikke må betragtes isoleret, men skal ses i sammenhæng med den samlede fremstilling i rapporten.

De sundhedsmæssige konsekvenser af stråleudsættelsen fra en utilsigtet spredning af radioaktive stoffer afhænger helt af mængden, koncentrationen og arten af de spredte radioaktive stoffer, disses fordeling og spredning samt befolkningsmæssige, geografiske og vejrmæssige forhold på uheldsstedet. Sundhedsmæssige konsekvenser i form af tidlige skader hos enkeltpersoner eller stråledoser til et større antal personer, som overstiger den årlige baggrundsstråling væsentligt, vil kræve frigørelse af ganske betydelige mængder af radioaktive stoffer.

I forbindelse med Barsebäckværket er der udarbejdet en særlig beredskabsplan med henblik på i givet fald at kunne iværksætte beskyttelsesforanstaltninger for befolkningen, hvis et stort udslip af radioaktive stoffer efter et uheld på værket føres med vinden mod dansk område. Beredskabet ledes af miljøstyrelsen, og beredskabsorganisationen er baseret på samfundets almindelige beredskab,

som det opretholdes navnlig hos civilforsvar, forsvar og politi samt hos Danmarks Radio med henblik på information til befolkningen.

Denne beredskabsorganisation kan selv sagt – med tilpasninger efter situationen – aktiveres, hvis andre begivenheder end uheld på Barsebäckværket gør det ønskeligt.

Med henblik på søtransporterne af brugt reaktorbrændsel fra svenske kernekraftværker er der etableret en ordning med de svenske myndigheder, således at søværnets operative kommando kan følge de enkelte sejladssers forløb, når dansk farvandsområde kan blive berørt, for eksempel ved passage gennem Store Bælt (fortrinsvis) eller Øresund, når brugt reaktorbrændsel sejles bort fra Barsebäckværket. I tilfælde af uheld under sejladsen skal skibet underrette søværnets operative kommando, som i givet fald alarmerer den vagthavende ved statens institut for strålehygiejne, som kan rykke ud og foretage målinger for at fastslå, om udslip af radioaktive stoffer sker. Det er danske myndigheders vurdering, at sikkerhedsforanstaltningerne – især de anvendte transportbeholdere – i forbindelse med søtransporterne af brugt reaktorbrændsel fra de svenske kernekraftværker i praksis udelukker udslip, der kan gøre det påkrævet at gennemføre beskyttelsesforanstaltninger for befolkningen på dansk område.

Nedstyrtningen af den sovjetiske satellit Cosmos 1402 i begyndelsen af dette år gav lejlighed til at prøve samarbejdet mellem de myndigheder og institutioner, som i givet fald skal samvirke med henblik på at beskytte befolkningen mod stråling, hvis dansk område udsættes for spredning af radioaktive stoffer. På baggrund af de herved indvundne erfaringer vil man være i stand til hurtigt at iværksætte de målinger, foretage de vurderinger, træffe de beslutninger og give den information, som med rimelighed kan kræves i forskellige situationer for bedst muligt at beskytte befolkningen mod stråling.

I det foregående er beskrevet en række risikoårsager. De fleste af disse frembyder en umådelig lille risiko for dansk område.

For så vidt angår den civile anvendelse af kerneenergi har især Den Internationale Atomenergiorganisation, IAEA, og OECDs kerneenergiagentur, NEA, i en længere årække udført et betydeligt arbejde for internationalt at forbedre sikkerheden i forbindel-

[Miljøministeren]

se med fredelig anvendelse af kerneenergi. Danmark deltager aktivt i dette arbejde.

Det er regeringens opfattelse, at man skal arbejde på at gøre risikoen så lille som muligt, og regeringen støtter derfor de bestræbelser, der internationalt finder sted med henblik herpå.

Den første sag på dagsordenen var:

1) *Forhandling om redegørelse nr. R 14:*

Arbejdsministerens redegørelse af 21. april 1983 om lavindkomstkommissionens betænkning nr. 946/1982.

(Redegørelsen anmeldt 21/4 83. Redegørelsen givet 21/4 83. Beslutning om forhandling 21/4 83).

Forhandling

Svend Auken (S):

Havde Per Hækkerup levet, og havde han haft mulighed for at læse regeringens redegørelse om lavindkomstkommissionens betænkning, ville han have sagt, efter at han havde læst betænkningen, at ministerens redegørelse forholdt sig til den som en knyttet næve til et blåt øje. Det kan måske ikke siges at være nogen overraskelse. Regeringens målsætning og valg af midler i fordelingspolitikken er i åbenbar modstrid med ånden i de analyser og de forslag, der er fremkommet fra lavindkomstkommissionen.

Det kan ikke have været nogen nem opgave at have skrevet den redegørelse. Jeg sætter pris på, at arbejdsministeren ustandselig har skrevet i redegørelsen: regeringens opfattelse, regeringens opfattelse, det er bestemt ikke regeringens opfattelse, regeringen tillægger det stor betydning. Jeg tror ordet regering er det ord, der oftest går igennem redegørelsen, og det kan man kun være taknemlig for, for så er ansvaret for det, der står, og navnlig det, der ikke står i redegørelsen, i hvert fald placeret.

Efter vor opfattelse har regeringen på samtlige nøgleområder ført en politik stik imod lavindkomstkommissionens påvisninger af behovet for en større lighedspolitik. Man kan kun komme, uanset hvor elskværdig man er, til det resultat, at regeringen mener, at ligheden i det danske samfund er for udviklet, at afstanden mellem top og bund er

for kort. Lavindkomstkommissionens store arbejde viser imidlertid det modsatte. Den viser en meget betydelig afstand, når det gælder indkomster, formue, forbrug, bolig, uddannelse, arbejdsmiljø og beskæftigelse. Selv om der i løbet af 1970'erne og det første par år i 1980'erne er sket en vis udligning, navnlig hvad angår lønninger, uddannelse og boligforhold, er det danske samfund fortsat gennemfuret af sociale skel. Og lægger man skellene oven på hinanden og samler dem på enkeltindivider, i familier og i sociale grupper, viser det sig, at både overprivilegering og underprivilegering er dynamiske og selvforstærkende processer.

Lavindkomstmodtagere er selv børn af fattige mennesker. De har som deres forældre dårlig uddannelse og er oftest gift med mennesker i samme situation. De bor dårligt, har ringe formue. Halvdelen af den danske befolkning har overhovedet ingen andel i de private formuemasser, men har en nettogæld. De har ringe arbejdsmiljø, ingen tryghed i jobbet, dårligt helbred og også højere dødelighed end gennemsnittet for befolkningen. Hvad der er et nok så slående resultat af lavindkomstkommissionens arbejde: de lever uden nogen følelse af indflydelse på det samfund, der omgiver dem. Derfor siger kommissionens formand, Bent Hansen, i sin bog om lavindkomstkommissionen, at lighed er lig med frihed, at ulighed er lig med ufrihed, konformitet, passivitet. Når mennesker presses så hårdt, som mennesker med lav indkomst bliver det i vort samfund, tvinger det dem til at bruge en uforholdsmæssig del af deres tid, deres kræfter, deres personlige ressourcer til at overvinde de barrierer, som dagligdagen sætter.

Det var netop en forventning om et sådant billede af samfundets fordeling af goder, der gjorde, at den daværende socialdemokratiske regering nedsatte lavindkomstkommissionen. Kommissionen fik tre opgaver: at se, hvordan goderne i samfundet var fordelt, årsagerne til fordelingen – årsagerne til den skæve fordeling – samt for det tredje, hvilke forslag der kunne stilles for at rette op på tingene. Det billede, der tegner sig i kommissionens mange rapporter og undersøgelser i den afsluttende betænkning, er ikke noget optimistisk billede. Vilkårene for lavindkomstfamilier er selvfølgelig blevet forbedret i takt med den almindelige velstandsstigning i samfun-

[Svend Auken]

det, men om nogen ændret fordeling ud over de tre punkter, jeg nævnte før, er der ikke tale. Den høje økonomiske aktivitet kan altså i sig selv lede til bedre forhold, men uden at den bliver fulgt op af initiativer på andre områder, skabes der ikke øget lighed. Kommissionen er i så henseende navnlig hård ved uddannelsessystemet og skattesystemet i samfundet.

Blandt årsagerne til, at forholdene ikke er blevet væsentligt forbedret, og at der måske i dag er tale om en udvikling i den gale retning, peger kommissionen på mange forskellige forhold. Uddannelses- og skattesystemet har jeg nævnt; erhvervsudviklingen og beskæftigelsesudviklingen spiller en stor rolle. Et forhold, som kommissionen, synes jeg, med rette gør meget ud af, er det meget skæve kønsrollemønster i det danske samfund.

Hvad angår de politiske forslag i kommissionen, er det klart, at der er tale om forskellige holdninger, alt efter om det er arbejdsgivere, erhvervsrepræsentanter, eller det er lønmodtagerrepræsentanter, der har udtalt sig. Alligevel er det positivt, at det er lykkedes på mange områder at nå til enighed: værdien af høj økonomisk vækst, værdien af en tilpasning af vort skattesystem, uddannelsessystem og boligpolitiske system, behovet for en indsats for særligt udsatte grupper og kvinderne. Endelig en understregning af, hvor fremtidens beskæftigelsesmuligheder ligger.

Socialdemokratiet er enig i kommissionens måde at angribe problemerne på. Vi mener, at man til brug for debatten og de videre overvejelser har fået et virkelig glimrende materiale, desværre et meget deprimerende materiale, men også et materiale, der, hvis man følger dets råd, hvis man lytter til, hvad der bliver sagt, kan indeholde håb om forbedringer.

Vi vil meget gerne bestræbe os for at lægge vort politiske arbejde til rette, så det kommer i nøje overensstemmelse med lavindkomstkommissionens anbefalinger: en økonomisk politik baseret på vækst, konkurrenceevne og erhvervsudvikling, en aktiv beskæftigelsespolitik med vægt på de unges uddannelse, på byfornyelse, energi, miljø, på nye samarbejdsforhold mellem den offentlige og den private sektor, på støtte til udsatte grupper, undgåelse af den segmentering, der bliver værre under krisen, den segmentering i dem, der har trykt og fast arbejde, dem, der

har svingende arbejde, og dem, der intet arbejde har overhovedet.

Vi deler også kommissionens positive syn på den offentlige sektors rolle, og vi er tilhængere af den omlægning af skatte- og boligpolitikken, der peges på.

Vi har selv stillet forslag vedrørende erhvervs- og skattepolitikken, investeringer, ungdomsgaranti, betalt frihed til uddannelse.

Vi har selv arbejdet med forslag om større formuelighed og demokratisering af ejendomsretten og peget – som kommissionen – på behovet for en nedsat arbejdstid.

Men hvad vil regeringen? Efter vor opfattelse vil regeringen det modsatte. Undertiden får man den opfattelse, at regeringen ikke har noget imod, at samfundet segmenteres, at vi bevæger os hen i retning af et Danmark med to samfund, hvor de tre fjerdedele er velbjærgede, men den sidste fjerdedel har det skidt og får det stadig ringere.

Vi hilser ikke denne polarisering og uenighed om velfærdsstaten velkommen. Vi anser den for at være farlig, og vi tror, at der er behov for ny enighed om trygheden i det danske samfund.

Regeringen har efter vor opfattelse ført en politik, der går stik imod disse målsætninger. Den udnytter ikke det økonomiske opsving til at sikre en øget beskæftigelse, tværtimod skærer den ned på lavindkomstfamiliernes økonomi gennem dagpengenedskæringer, fastlåsning af satser m.v., karenssdag, 9 måneders loft over forbigående hjælp, nedskæringer på det almennyttige boligbyggeri, forringelse af støttemulighederne for folk, der bor i et sådant byggeri, nedskæringer af investeringer inden for miljø, energi, byfornyelse, afvikling af den mere perspektivrige del af erhvervspolitikken, nej til at røre rentefradraget, ja til at afskaffe formueskatten osv., nej til den landsdækkende ungdomsgaranti, nej til betalt frihed til uddannelse, nej til kommunernes pligt til at hjælpe de unge, nej til at diskutere arbejdstid. Efter vor opfattelse er det svært at finde ét eneste forslag, der peger i den modsatte retning.

Jeg kan selvfølgelig tage fejl, og derfor vil jeg gerne slutte med at spørge, om arbejdsministeren kan nævne mig ét eneste forslag, der vil afhjælpe ulighedsproblemerne i samfundet.

Jeg ved godt, at arbejdsministeren har stillet ét positivt forslag, nemlig at regeringen er

[Svend Auken]

indstillet på at opfordre personalecheferne i private virksomheder til at motivere deres kvindelige ansatte til at deltage i efteruddannelsesaktiviteter. Men bortset herfra er der ikke ét eneste positivt forslag fra kommissionens betænkning. Hvis regeringen kan nævne bare ét forslag, ét eneste fordelingsforslag af væsentlig karakter, der tager fra de rige og giver til de fattige, vil det være en overraskelse ikke blot for mig, men for mange i det danske samfund.

Bo Kristensen (KF):

Jeg vil gerne på den konservative gruppes vegne takke arbejdsministeren for den både realistiske og fremadrettede redegørelse. Det er rigtigt, at det er et meget omfattende materiale, lavindkomstkommissionen har fremlagt, og at det er et godt grundlag og udgangspunkt for de kommende års debatter.

Det forhold, at der findes forskellige lønniveauer mellem de forskellige erhvervsgrupper, herunder også mellem enkeltpersoner, er efter det konservative folkepartis opfattelse ikke nødvendigvis et problem i sig selv, ligesom det heller ikke i sig selv indikerer, at der samtidig er tale om et lavindkomstproblem.

Vi finder det væsentligt, at den enkelte får et incitament til at yde en indsats og til at tage selvstændige initiativer. Her er en vis differentiering i aflønningerne et udmærket og ganske rimeligt motivationsmiddel. Hvad der derimod interesserer det konservative folkeparti, er, at alle får mulighed for at udfolde sig, det vil sige, at ingen på grund af sociale eller køns- eller uddannelsesmæssige barrierer er låst fast.

Det er ligeledes væsentligt for os, at de vilkår, hvorunder de forskellige arbejdsfunktioner udføres, er rimelige, samt at ingen, der ønsker at arbejde, har et egentligt beskæftigelsesproblem.

Lavindkomstkommissionen har i sin betænkning konstateret en række problemer, som i særlig grad knytter sig til lavindkomstgruppernes levevilkår. Man kan således konstatere en tendens til, at de grupper, der har den laveste indkomst, også er de dårligst stillede med hensyn til de forhold, hvorunder indkomsterne indtjenes.

Det drejer sig om forhold som sikkerhed og kontinuitet i beskæftigelsen, arbejdsvilkår, sundheds-, uddannelses- og indflydelsesmæs-

sige forhold. Man har også konstateret en nøje sammenhæng mellem den sociale baggrund og placeringen på arbejdsmarkedet.

Kommissionen har endvidere under sit arbejde konstateret, at man i løbet af 1970'erne har kunnet registrere en udfligning af lønforskellene.

Løsningen af de problemer, som er beskrevet af lavindkomstkommissionen, må nødvendigvis, som kommissionen også selv understreger det, ske under hensyntagen til de realøkonomiske vilkår, som også den aktuelle økonomiske politik er underlagt. Det er en endog yderst fantasifuld utopi at forestille sig, at lavindkomstgruppernes problemer kan løses isoleret. Kun i sammenhæng med en generel forbedring af samfundsøkonomien kan disse gruppers generelle og specielle problemer imødegås.

Det konservative folkeparti er fuldstændig enig i kommissionens syn på de positive beskæftigelses- og fordelingsmæssige virkninger, som både en forbedring af konkurrenceevnen og en dæmpet inflationstakt kan få. Denne opfattelse har vi gang på gang fremført fra denne talerstol i de sidste 10 år. Det er derfor glædeligt at notere, at det ser ud til at lykkes denne regering at vende udviklingen. Væsentlige, ja faktisk altafgørende midler har i denne sammenhæng været en effektiv omkostningsdæmpende politik bestående fortrinsvis af offentlige besparelser og af realistisk indkomstpolitik. Det er derfor af største betydning, at vi er styrkede til at fortsætte denne resultatorienterede økonomiske politik, som tager sigte på varige forbedringer.

I sin betænkning fremkommer kommissionen med en række tanker om og forslag til, hvordan specielt lavindkomstgruppernes problemer kan løses. Man har her peget på muligheden af under forskellige former at lade det offentlige udvide aktivitetsniveauet, hvorved flere bliver ansat i offentlig regie. Den tanke må det konservative folkeparti advare stærkt imod. Gennemførtes ideen i mærkbart omfang, ville det være det samme som at sætte en skivebremse på genopretningen af den danske økonomi, som er så voldsomt nødvendig, og det altafgørende herunder er også at få fjernet det store budgetunderskud. En sådan strategi vil, som vi til håbløshed har set det, medføre et stigende renteniveau, som øger erhvervsvirksomhedernes omkostningsniveau, og som i sidste ende medfører,

[Bo Kristensen]

at mange må dreje nøglen om og slukke lyset for sidste gang i erkendelse af at være slået af udenlandske konkurrenter.

Det er glædeligt, at regeringen har afvist forslaget så kontant, som det er tilfældet i ministerens redegørelse. Når man ser på de mere specifikt målrettede erhvervsforslag, mener jeg nok, de er for lidt eksportrettede. De mere specielle erhvervspolitiske midler tager, som også regeringen har påpeget det, sigte på at støtte særligt de mellemstore og små virksomheders bestræbelser for at tilpasse sig den teknologiske og afsætningsmæssige udvikling. Den politiske indsats må derfor så vidt muligt fremtræde som et tilbud til de enkelte virksomheder. Det er vigtigt for det konservative folkeparti, at en aktiv erhvervspolitik ikke bliver forvekslet med en erhvervsstyring. Denne skal derimod sikre erhvervslivet gunstige produktions- og udviklingsvilkår.

Lavindkomstkommissionen foreslår, at der oprettes et fordelingspolitisk råd; den konservative gruppe deler her regeringens opfattelse, vi finder ikke, at der på nuværende tidspunkt er behov for et sådant organ. Vi tillægger det derimod stor betydning, at de fordelingspolitiske diskussioner fortsætter, og at lavtlønsgruppernes problemer finder deres løsning i konstruktiv dialog mellem arbejdsmarkedets parter, regeringen og folketinget. Fremtidens udfordring kræver en stor tilpasningsevne såvel af det danske arbejdsmarked som af samfundet som helhed.

Hans Jørgen Holm (V):

Den betænkning, der er baggrunden for arbejdsministerens redegørelse, er bestilt af den tidligere regering, og det fremgår da også af ministerens redegørelse, at det er begrænset, hvad regeringen kan bruge den til med hensyn til foranstaltninger.

Betænkningen indeholder et meget udmærket analysemateriale om lavindkomstproblemerne, hvilke grupper det drejer sig om, problemernes størrelse osv. I kommissoriet er kommissionen også blevet bedt om forslag til afhjælpning, og her remses der et katalog op over foranstaltninger, der er helt i tråd med den tidligere regerings politik. Jeg ved ikke, om man herved mener, at der er ført videnskabeligt bevis for effekten af den socialdemokratiske politik. Slående er det, at

en af de største lavindkomstgrupper, de selvstændige, ja, dem registrerer man som et problem, men uden at man egentlig kommer med forslag til foranstaltninger, der skal løse deres problemer. De små selvstændige inden for næsten alle fagområder hører til lavindkomstgruppen.

Det er samtidig den gruppe, der er mest udsat på en række områder. Den har ikke de samme muligheder for at blive hjulpet af vores sociale system. Der er problemer for ægtefæller til selvstændige erhvervsdrivende, når de bliver arbejdsløse. Selv om folketinget i foråret 1979 vedtog afskaffelsen af den såkaldte 130 dages regel, er dette først bragt på plads her til 1. april 1983, og så er det endda fortsat således, at en ægtefælle til en selvstændig, der er medhjælpende om formiddagen og lønmodtager om eftermiddagen, vil opdage, at kontingentet til A-kassen har været spildt. Den modregning, der foretages, vil betyde et stort nul. Er det rimeligt? Vel skal arbejdsløshedsforsikring ikke være erhvervstilskud, men det skal vel heller ikke være en straffeforanstaltning mod mennesker, der søger at klare deres problemer selv. De mindre virksomheder har alle partiets sympati, men det kniber ofte med vilje til at give dem en fair chance, når der skal skaffes løsninger.

Det er beklageligt for virksomhederne, for de skal som regel være små, inden de kan blive store. Kvæler vi underskoven i dansk erhvervsliv, vil tilgangen af nye ideer og dermed også af nye store og mellemstore virksomheder falde.

De problemer, der er i lavindkomstgrupperne, løses kun tilfredsstillende, hvis der er et tilstrækkeligt produktionsgrundlag, og her er det, at kommissionens betænkning kan opfattes som temmelig ensidig. Den foreslår en række selektive foranstaltninger, men går ikke ind i det, der er det egentlige, nemlig det økonomiske grundlag for, at virksomheder kan skaffe et produktionsgrundlag, der kan give bedre indtægter.

Lilli Gyldenkilde (SF):

I socialistisk folkeparti synes vi, der er grund til at rose det store stykke arbejde, der er fremlagt af kommissionen. Der er her fremlagt et grundlag, der burde føre til, at vi fik kigget på klasseforskellene i dette land. Jeg skal ikke lægge skjul på, at vi i SF selv-

[Lilli Gyldenkilde]

følgelig er betydelig mere enige med formanden, hr. Bent Hansen, og det mindretal, han udgør med nogle andre, end vi er i den store floks bidrag, som bærer præg af en masse kompromiser og derfor ikke har den konsekvens, som burde være fremherskende.

Af betænkningen fremgår det klart, at de, der har de dårligste forhold på alle områder, er de ufaglærte i almindelighed og de ufaglærte kvinder i særdeleshed. Dette gælder, både hvad angår beskæftigelse, uddannelse, boligforhold og fordelingsmæssigt i øvrigt. Det er også dem, der ejer mindst og derfor har brug for de ydelser, der alle over en bank bliver skåret ned på af den siddende regering. Det gælder boligydelse, arbejdsløshedsunderstøttelse og kontanthjælp, som ikke mindst de enlige kvinder med børn har hårdt brug for. Hertil kommer de besparelser, der dels er gennemført, dels annonceret i den offentlige servicesektor. Disse vil i høj grad ramme de ufaglærte, der hovedsagelig arbejder ved bygge- og anlægsarbejder, og kvinderne, der hovedsagelig arbejder i den offentlige servicesektor.

I socialistisk folkeparti er vi ligeledes enige med Henning Friis, der i en særudtalelse i betænkningen netop peger på, at der bør sættes ind med tiltag, der ligger på linje med forslag fra småbørnskommissionen, for at hjælpe de enlige kvinder og småbørnsfamilierne, der bliver særdeles udsatte, og her gælder det bedre boligsikring og børnetilskud. Det er tiltag, som der kunne sættes hurtigt ind med.

Arbejdsmarkedspolitikken spiller selvfølgelig en stor rolle i en diskussion om størrelighed. En løn til at leve af hænger uløseligt sammen med det at have et arbejde. Det er der alt for mange der er afskåret fra. Arbejdsløsheden er endda steget yderligere, siden betænkningen blev afgivet. Igen kan vi se, at det er de samme grupper, der rammes hårdt omkring arbejdsløsheden. Det er de ufaglærte i almindelighed og helt unge og kvinder i særdeleshed. At en af deløsløserne herpå er uddannelse til alle, er klart, men at heller ikke det løser alle problemerne, er lige så klart. Der skal flere løsningsforslag på bordet. Arbejdstiden skal nedsættes, og det skal være den daglige arbejdstid, der nedsættes. Men selv med en nedsættelse til 7 timer daglig kommer vi jo ikke arbejdsløsheden til livs, for den teknologiske udvikling går i dis-

se år så hurtigt, at der givet vil være færre job fremover. Derfor er det ikke spor for tidligt at tale om en 6 timers arbejdsdag.

Betalt frihed til uddannelse bliver prioriteret meget højt i SF. For det første ved vi, at der er ca. 800.000 her i landet, der ikke har modtaget mere end 7-8 års uddannelse, og disse har krav på at få efterslæbet hjem, og vi taler i høj grad om de grupper, der tales om i kommissionsbetænkningen. For det andet er det med til at fordele arbejdet på en fornuftigere måde. For det tredje er det en nødvendighed, idet vort samfund stiller store krav både til almen viden og til specialviden. En sabbatperiode, hvor den enkelte trækker sig ud af arbejdsmarkedet enten for at beskæftige sig med særlige interesser eller blot for at hvile ud, er et andet fordelingstiltag, som burde være en menneskeret. At der arbejdes over i et timetal, der svarer til 100 mill. timer, ved vi også noget om, og derfor bør man gå ind med ordninger, så man mindsker overarbejde og kræver afspadsring af overarbejde.

Dette være sagt, fordi arbejdsfordelingen må være noget af det, vi arbejder med i den kommende tid, også af hensyn til lavindkomstgrupperne, og for at nå frem til at kunne fordele det arbejde, så alle, der ønsker det, kan få et arbejde, er det selvfølgelig nødvendigt, at der føres en aktiv erhvervs politik, og det peges der da også på i betænkningen. Som bekendt ønsker vi i SF, at der skal føres en målrettet erhvervs politik, og vi kan godt medvirke med støtte til udvalgte erhverv, det vil sige det, vi kalder selektiv støtte, mens derimod den generelle erhvervsstøtte, som den borgerlige regering går ind for, ikke efter SFs mening er et gode. Dette skal ikke mindst ses på baggrund af de sager, der har været fremme i pressen, også i den seneste tid, hvor det har været klart påvist, at erhvervsstøtteordninger har været brugt af virksomhederne til genudlån til andre til større renter.

Det fremgår tydeligt af ministerens redegørelse, at denne regering lægger hele vægten på det private erhvervsliv. Det og det alene skal være det, der løser problemerne, og det, der skaber arbejdspladserne.

Vi ved, at der sker en rivende teknologisk udvikling i øjeblikket, og derfor vil den private sektor ikke være i stand til at skabe de arbejdspladser, der er brug for i de kommen-

[Lilli Gyldenkilde]

de år, så når regeringen fastholder det princip og skruer ned for blusset på alle offentlige områder, svarer det til at sætte sig tilbage-lænet i stolen og se til, at det går galt. Arbejdsløsheden vil vokse, forskningen vil blive målrettet mod det meget kortsynede her og nu, og vi vil opleve et stagnerende Danmark, der til sidst går bag af dansen.

Det vil jeg godt nævne et eksempel på, som også hører til arbejdsministerens område. Det er arbejdsmiljøområdet. På grund af de krav, der lovgivningsmæssigt har været stillet til et arbejdsmiljø, der tager størst muligt hensyn til de mennesker, der arbejder i det, er vi her i landet kommet foran med hensyn til at producere gode udsagningsanlæg, rensningsanlæg, støjsikringer m.v. Vi har endda opbygget en eksport af det. Nu er alle disse krav, videre krav, via bekendtgørelse puttet i en mælpose, fordi denne regering mener, det er for dyrt for arbejdsgiverne at opfylde kravene, og det er en utrolig kortsynet politik, fordi her var altså et område, hvor man kunne opbygge erhverv til ikke mindst eksport og få gang i noget dér.

Af ministerens redegørelse fremgår det også klart, at indkomstpolitik forstået som lønpolitik er et af hovedredskaberne i den overordnede politik, der skal føres fremover, og det vil jo med garanti ikke føre til en bedre fordeling af goder og byrder, som denne redegørelse jo burde handle om. Arbejdsministerens ord på side 2, at det er en generel forbedring af økonomien, der skal være det, der forbedrer situationen for de dårligst stillede, siger meget klart, at der skal ikke ventes tiltag overhovedet fra denne regering, der vil bedre noget som helst, for det er jo den politik, der har været ført i årevis, uden at det har ført til en større udjævning.

Skattepolitikken, som jo tidligere har været brugt til en vis form for udjævning, har vi jo skatteministerens ord for ikke fremdeles skal bruges til at føre socialpolitik med. Det er ret beset en katastrofe. I redegørelsen peges der også på, at indførelsen af et socialindkomstbegreb ikke har vist sig at være et bedre instrument til at betale sociale ydelser efter, og så må man jo spørge, hvad der er tilbage af redskaber til udjævning af økonomien.

Efter SFs mening trænger det sig mere og mere på med en skattereform, der ikke

mindst betyder, at de dårligst stillede får en mindre skattebyrde at slås med.

Som kommissionen påpeger, skal der en hævelse af bundfradrag samt en fradragssænkning til. Dette er SF helt enig i, og det vil vi fremdeles arbejde for at få igennem.

Ministeren har i sin redegørelse et meget fyldigt afsnit om kvindernes situation, og det er godt. Alle prognoser viser nemlig, at det især er herfra, arbejdskraften vil melde sig i de kommende år. Det er samtidig kvinderne og ikke mindst de enlige kvinder, der er mange af i den gruppe, vi her taler om, nemlig lavindkomstgruppen.

Blot kunne jeg have ønsket mig, at der havde været tiltag i afsnittet, der viste, hvad der så skulle gøres fordelingsmæssigt både på det økonomiske, det arbejdsmarkedsmæssige og det socialpolitiske plan. Der siges nogle ord om, at der skal sættes ind med vejledning for at få kvinder ind i traditionelle mandefag, og at der skal rettes en opfordring til virksomhederne om at være opmærksomme på problemet, og det er egentlig noget pauvert.

SF har tidligere foreslået, at det må pålægges offentlige virksomheder at målrette indsatsen for en bedre kønsfordeling på alle planer. Det bør også gøres i private virksomheder. Vi kommer heller ikke uden om i de kommende år at kønskvotere i den udstrækning, det overhovedet lader sig gøre. Dette gælder på arbejdsmarkedet og i uddannelses-sektoren, for kvinderne er jo også uddannelsesmæssigt bagud. De mange pæne ord skæmmes ærlig talt af den førte politik ikke mindst på daginstitutionsområdet, når det gælder de sociale ydelser som f.eks. børnetilskud og den manglende indsats på småbørnsområdet.

Det er ikke muligt på den korte tid, der er til rådighed, at komme ind på alle aspekter i betænkningen og arbejdsministerens redegørelse, men det er helt sikkert, at betænkningen kan og skal bruges i de kommende år til at føre en anden og bedre fordelingspolitik på både arbejdsmarkeds-, skatte-, uddannelses-, bolig- og erhvervsområdet. Det er lige så klart, at det ikke bliver en realitet i den siddende regerings tid, og derfor må diskussionen om denne betænkning nå ud til bredere kredse af befolkningen. Det vil vi i SF bestrebe os for, og vi er spændte på, om socialdemokratiet vil være med til det, for det

[Lilli Gyldenkilde]

vil jo medføre, at socialdemokratiet ikke kan vælge at føre en bedre fordelingsmæssig politik uden om SF – det lader sig ikke gøre. Der er kun ét alternativ, nemlig at arbejderpartierne vil føre denne politik, og deri indgår SF med vægt.

Også fagbevægelsen vil forhåbentlig diskutere lavindkomstkommissionens betænkning. LO har jo udgivet en udmærket populærlærugave af betænkningen. Diskussionen er nødvendig, også fordi fagbevægelsen må indse, at solidaritet med de ufaglærte og med kvinderne er en nødvendighed, hvis ulighederne skal mindskes og ikke forstærkes.

Lawaetz (FP):

Dersom man er et venligt menneske, kan man godt på sådan en trist mandag have en smule ondt af arbejdsministeren og den forhenværende arbejdsminister, som skal lægge så mange kræfter i dette. Den forhenværende arbejdsminister, hr. Svend Auken, har dog den trøst, at han er enormt glad for den betænkning, der ligger foran ham – den tykke dér.

Men når man nu alligevel er her, kan man lige så godt høre efter, og det var egentlig interessant at høre tidligere arbejdsminister hr. Svend Aukens indlæg fulgt godt op af fru Lilli Gyldenkilde, for det var sådan set trukket klart op, en fuldstændig forskellig ideologisk opfattelse af, hvad det hele går ud på.

Hr. Svend Auken havde alle de gamle metoder på lager. Han har en god hukommelse og kan huske det fra sin egen tid og tror naturligvis på, at alle disse kunstige indgreb, godt fulgt af fru Lilli Gyldenkilde, kan klare hele situationen.

Jeg vil gerne medgive, at der er lagt et stort arbejde og mange tanker i lavindkomstkommissionens arbejde gennem hele 5 år. Når man læser sådanne redegørelser, stiller man sig selv det spørgsmål, om det resultat, der er kommet ud af det, kan bruges til noget. Er der én eneste virkelig ny idé i den tykke bog, eller er den bare et udtryk for, at når der skal sidde en sådan kommission – eller rettere sagt mange kommissioner – skal den naturligvis også lave noget?

Først ser man naturligvis på kommissionens opgaver, som er: at beskrive fordelingen af indkomster og levevilkår, at analysere årsagerne til denne fordeling og endelig at

pege på, hvorledes en række faktorer kan medvirke til en mere ligelig fordeling af samfundets produktionsresultat.

Det lyder naturligvis meget smukt, men når det er sagt, bemærker jeg selvfølgelig, at kommissionen er nedsat af en socialdemokratisk regering.

Den næste bemærkning er, at betænkningen indeholder så mange selvfølgeligheder samt oplysninger, som kan findes andre steder. Det er måske, fordi vi har en smule forståelse på det, jeg siger sådan, men jeg mener faktisk, der er så mange ting, som både jeg og mange andre har vidst i forvejen.

I denne forbindelse er sammensætningen af kommissionens 29 medlemmer interessant: 8 fra LO, 2 fra Danmarks Arbejdsgiverforening, 1 fra butiksfagene, 1 fra håndværket, 2 landbrugere samt 13 fra diverse ministerier samt 1 personligt medlem – hvordan han er sluppet ind, skal jeg ikke kunne svare på. Kommissionen har således en udtalt overvægt af lønmodtagere og offentligt ansatte – navnlig det sidste. Der har været afholdt 55 møder, men mere imponerende er det vel, at 53 personer under den ene eller anden form har været ansat for at få dette værk igennem.

Jeg har i den tykke betænkning ledt forgesves efter, hvad det hele har kostet. Det er nok typisk, at man ikke ønsker en samlet udgiftsopgørelse – det er jo uinteressant for politikere, der ikke tager tungt på merudgifter for staten. Men det er ikke uinteressant for fremskridtspartiet, der vil have noget for pengene. Jeg håber derfor, at arbejdsministeren har så meget styr på tingene, at arbejdsministeren kan oplyse mig om statens samlede omkostninger i dette projekt; det fremgår nemlig heller ikke af arbejdsministerens redegørelse, men det kunne jo være en forglemmelse.

Der er naturligvis passager i arbejdsministerens redegørelse og i betænkningen, vi er enige om. Det er rigtigt, at stigende beskæftigelse er en nødvendig betingelse for reelle velfærdsforbedringer. Det er ligeledes rigtigt og vigtigt, at man i de kommende år må være mere orienteret mod en bedre sammenhæng mellem arbejdsresultat og aflønning. Der må være et incitament til at tage nye initiativer og yde en stor arbejdsindsats. Dette taler ikke for, at en udjævning af indtægterne just virker produktionsfremmende og omkostningsdæmpende, måske tværtimod.

[Lawaetz]

Selvfølgelig vil en generel nedsættelse af arbejdstiden, som fru Lilli Gyldenkilde elsker at omtale, heller ikke være rigtig, så længe vi er så fattige. Det kommer en dag, hvor vi har råd til det, det er helt klart. Hvis man i dag satte arbejdstiden ned, så ville man efter de beregninger, der forligger, få omkostningsstigninger på 15 pct., og det ville vel sådan set kun betyde, at vi alle sammen blev lige fattige i stedet for rigere.

Jeg kunne godt tænke mig, at man igen diskuterede deltidsbeskæftigelse, men vi har jo en lang række konservativt tænkende fagforbund, som ikke vil tale om det. Det er imidlertid en af de måder, man måske kunne få en sund beskæftigelse i gang på.

Man kan også fremhæve, at fjernelse af de meget skarpe fagforeningsgrænser ville have en gunstig indflydelse.

Jeg ser med interesse, at løntilskuddet til private virksomheder ved beskæftigelse af unge ledige vil blive opretholdt. Når jeg ser det med interesse, er det, fordi jeg må konstatere, at det altså ikke er her, regeringen vil skære ned i tilskudsjunglen, som efter mit partis opfattelse må angribes hårdt, dersom vi skal rette økonomien op.

For fremskridtspartiet er det yderst interessant, at kommissionen har været inde på en ændret fradragsordning, en oprydning i den jungle, vi lever med, og ligeledes på en forhøjelse af bundgrænsen. Det er interessant for os, at vores kongstanke er trængt helt ind i denne alvorlige kommission. Det glæder vi os over, men vi glæder os bestemt ikke over, at arbejdsministeren udtaler, at regeringen ikke har aktuelle planer om at følge dette råd med hensyn til at lette skatterne.

Det er så meget mere trist, som regeringen her igen højt og tydeligt offentligt blæser på sine løfter til fremskridtspartiet i oktober måned. Jeg har før været inde på dette emne, og jeg vil blive ved med at komme ind på det, indtil vi får en tilfredsstillende løsning. Det kommer vel ikke mig ved, men jeg vil alligevel spørge, om det er klogt af regeringen stadig at løbe fra løfter, den har givet til et parti, som den godt kan bruge i en snæver vending, når den kommer i vanskeligheder med et eller andet lovforslag.

Dertil kommer, at netop denne form for skattelettelse – her er fru Lilli Gyldenkilde ved at være enig med mig – navnlig kommer de lavtlønnede til gode uden dermed at ska-

de konkurrenceevnen. Der er med andre ord ved at blive en bred forståelse for, at det netop her betyder noget at sætte skatten ned, fordi det først og fremmest kommer de lavtlønnede til gode.

Her kunne man lovgive, medens det er enfoldigt at tro, at man kan lovgive om kønskvotering, fru Lilli Gyldenkildes og andre venstredrejedes kæphest. Tidligere statsminister Jens Otto Krag gjorde meget for at få kvinderne ud på arbejdsmarkedet. De gyldne 1960'ere forstærkede denne tendens. Nu er kvinderne der, nu er de organiserede, og nu skal de have et milliardbeløb i understøttelse, fordi vi ikke har arbejde til dem.

Det er nok sådan, at man i det private erhvervsliv fortsat foretrækker mænd til samme løn, navnlig i den yngre alder, af den simple grund, at kvinder under 30 år har en større fraværsprocent. Derfor tror jeg ikke, at det egentlig gavner arbejdet for kvindesagen, at man i den anden ende råber på længere barselorlov, for det trækker i modsat retning: erhvervslivet bliver endnu mere bange for at ansætte for mange kvinder.

Man kan ikke komme de omtalte problemer til livs gennem en lovgivning. Derimod må man se i øjnene, at der fortsat sker den udvikling, som hr. Svend Auken vist også var inde på, nemlig at man ved hver overenskomst har forsøgt at favorisere de lavtlønnede, med det resultat, at lavtlønsproblemet nok er mindre, end det var for 5 eller 10 år siden. Men en forbedring af konkurrenceevnen og nedsættelse af den personlige skat, først og fremmest for de ringest stillede i samfundet, er kodeordene for løsning af et problem, som nok så mange kommissioner ikke er i stand til at løse.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Det kommer ikke bag på mig, at hr. Lawaetz og fremskridtspartiet mener, at kvinderne sandelig skal være taknemlige over, at de overhovedet har fået lov til at komme ind på arbejdsmarkedet, men nu da vi har arbejdsløshed, kan de godt gå hjem igen, for vi har ikke råd til at betale dem understøttelse. Men det kommer lidt bag på mig, at man ligefrem vil stå og sige det her fra folketingets talerstol, men der er åbenbart intet, man skal forundre sig over.

[Lilli Gyldenkilde]

Jeg må gøre hr. Lawaetz opmærksom på, at kvinderne er halvdelen af denne verden – ind imellem er jeg tilbøjelig til at mene, det endda er den bedste halvdel – og vi har fuldt ud samme ret til at være på arbejdsmarkedet og alle andre markeder for den sags skyld, som mændene har. At vi tilfældigvis er understøttet på den måde, at det er os, der føder børnene, og os, der passer dem den første tid, fordi det er så nødvendigt, at vi er omkring dem den første tid, behøver ikke at betyde, at man indretter hele samfundet efter den anden halvdel, nemlig dem, der kan fare ud hele tiden. Det er helt forkert, og derfor vil vi altså have lovgivningen lavet om, sådan at man tager hensyn til, at der altså er to slags mennesker. Der er hankøn, og der er hunkøn, men hele samfundet er indrettet efter, at der kun er hankøn, og det vil vi ikke være med til fremover. Det gælder også al den snak om, at vi ikke har råd til at betale arbejdsløshedsunderstøttelse til kvinderne – jo, det har vi, og det skal vi have, men først og fremmest skal vi skaffe noget arbejde til så mange som muligt.

(Kort bemærkning).

Lone Dybkjær (RV):

Man kan godt undre sig over, at man overhovedet skal spille tid på hr. Lawaetz' bemærkninger om det med kvinderne. Jeg er strengt taget ikke tilhænger af kønskvotering, men den argumentation, hr. Lawaetz førte frem, kan næsten overbevise mig om nødvendigheden af kønskvotering.

Jeg betragter nærmest kønskvotering som en slags medicin: en gang imellem er det nødvendigt for at redde en patient at give vedkommende noget medicin undervejs. På samme måde kan man betragte vort samfund. Det er en slags sygt samfund, og derfor kan det være, vi er nødt til – og det kan vi jo bl.a. konstatere af hr. Lawaetz' bemærkninger – at anvende en medicin for at gøre samfundet rask. Kønskvotering kunne være den medicin, der bliver nødvendig.

(Kort bemærkning).

Lawaetz (FP):

Jeg bliver så glad, hver gang jeg er enig med fru Lilli Gyldenkilde om noget. At kvinderne ikke alene er den største, men også den bedste halvdel af befolkningen, er vi 100

pct. enige om. Men jeg ved jo, at der er visse af mine kvindelige kolleger her, der bliver enormt ophidsede, hver gang jeg overhovedet berører det emne.

Der var intet, jeg hellere ville, end at være med til at skaffe samtlige kvinder, der ønsker det, i arbejde. Forskellen i vores tankegang er bare så enkel, at når jeg fremhæver det, er det, fordi jeg lægger vægt på, at vi alene på ét år – det husker fru Lilli Gyldenkilde – fik 79.000 nye kvindelige medlemmer i fagforebundene. Det er der ikke noget at sige til, men vi er i den uhyggelige situation, at vi har over 300.000 arbejdsløse, og der er for mange kvinder deriblandt. Det problem vil jeg gerne være med til at løse, men med en lidt anden metode. Der er forskellen i vores tankegang.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Jeg kan godt forstå, hr. Lawaetz er glad, når vi endelig er enige, for det sker jo så sjældent. Men når hr. Lawaetz siger, at der alene på nogle få år er kommet 79.000 kvinder ind i fagforeningerne, kan jeg ikke sige noget imod det, for det er jo sandt, men hr. Lawaetz glemmer – og det er grunden til, at jeg er kommet herop – at fortælle, at kvinderne ikke bare kan melde sig ind i en fagforening og få understøttelse, sådan som det ligger underforstået i det, hr. Lawaetz siger. De skal have været på arbejdsmarkedet, de skal have tilknytning til arbejdsmarkedet, og de skal have været i en fagforening over et år for overhovedet at kunne få understøttelse.

(Kort bemærkning).

Lawaetz (FP):

Fru Lilli Gyldenkilde behøver ikke at docere reglerne på arbejdsmarkedet for mig, dem kender jeg godt. Det er helt klart, at kvinderne skal have haft arbejde, men det er også det, der er sket. Jeg synes egentlig, jeg siger det meget rigtigt. Hvornår var det, de kom? Da man havde brug for dem, selvfølgelig, og så er de på arbejdsmarkedet. Jeg er ikke så dum, at jeg ikke er inde i disse regler. De skal naturligvis have haft arbejde, men så er de der jo også, og så står vi med den store ulykke, at vi ikke kan skaffe dem det arbejde, vi gerne ville.

Grethe Kindberg Jørgensen (CD):

Jeg synes ikke, det er tiden til at fortsætte debatten om kønskvotering, og derfor vil jeg gerne gå over til det andet emne.

Jeg vil gerne takke ministeren for redegørelsen. Vi skal i dag gennemgå et digert værk, kommissionens betænkning, de delrapporter, der er kommet, små og store værker fra kommissionens medlemmer, alt i alt et ret omfattende materiale.

Materialet kan danne grundlag for senere drøftelser af fordelingspolitiske spørgsmål i mange år fremover, men den politiske drøftelse kommer ind allerede nu, for alle er enige om, at der er problemer i forbindelse med indkomstfordelingen, og især lavindkomstområdet er stadig genstand for megen opmærksomhed.

Efter CDs opfattelse er årsindkomst ikke noget afgørende udtryk for lavindkomst, og her vil jeg gerne sige til hr. Svend Auken, der taler så meget om tryghed, miljø osv. på arbejdspladsen, at tryghed for mange mennesker er andet end høj løn. Hr. Svend Auken henviser til Bent Hansens bog. Ja, den har jeg også læst, og den er efter min opfattelse præget af socialdemokratiske ideologier, som vi ikke har set noget til før.

Vi kan gå langt i den enighed, men det er nok de måder, hvorpå tingene skal løses, der er forskellige, afhængigt af vor politiske farve, og her tyder det igen på, at kommissionen er nedsat under en socialdemokratisk regering. For CD er det vigtigste i øjeblikket at få øget produktionen og få skabt ro for vores erhvervsliv, således at optimismen bliver øget. Det vil skabe tillid, således at man igen tør investere, og med investeringen kommer jo en øget produktion, der er underlagt de samme realøkonomiske vilkår, som den økonomiske politik er for øjeblikket.

For CD er løsningen derfor øget aktivitet i virksomhederne og – hvad deraf følger – øget produktivitet og dermed øget beskæftigelse.

Et andet spørgsmål, som jo i de sidste mange år har optrådt i dansk politik, er inflationen, og den må bekæmpes, for ellers nedsætter vi vor konkurrenceevne. Vi må se i øjnene, at den private opsparing bør styrkes, for går vi den modsatte vej, risikerer vi at fremme inflationen, og den ligelige fordeling bliver efter CDs opfattelse til en betydelig mere

ulige fordeling, og her rammer vi igen de lavestlønnede i samfundet.

Kommissionens analyse påpeger også, at der har vist sig den sammenhæng, at når vort erhvervsliv har det godt økonomisk, har indkomstudjævningen også været bedst, ja, hele indkomstniveauet øges.

Forespørgselsdebatten i dag drejer sig især om lavindkomstområdet. Hertil vil jeg gerne sige, at det for vores vedkommende ikke blot drejer sig om arbejdsmarkedets parter; men lavindkomstområdet er andet og mere. Der findes desværre i vort samfund i dag mennesker, der er dårligt stillede, især dem, der er afhængige af de sociale hjælpeforanstaltninger, og vi mener, at disse mennesker burde hjælpes bedre, end tilfældet er i dag, men at der ikke rigtig er mulighed for det på grund af den økonomiske situation, landet er ført ud i. Midlerne findes ikke på statsbudgettet, men vi håber og tror, at der, såfremt hjulene i erhvervslivet igen kommer til at rulle, kan blive mulighed for en mindselse af arbejdsløshedstallet, og at der derved skabes økonomiske forbedringer for de medborgere, der på grund af sygdom, handicap osv. er nødt til at leve af sociale ydelser.

Også vore ældre burde nok støttes økonomisk og hjælpes på det boligpolitiske område, men uden midler i statskassen kommer man jo ikke langt.

At der inden for kvindernes arbejdsområde, som ministeren også er inde på i sin redegørelse, findes mængder af problemer, er der ingen tvivl om, og jeg er da glad for at læse, at ministeren vil se positivt på disse problemer. Jeg tror, de kan løses; de må løses på et tidspunkt.

Jeg vil ikke gå ind i debatten om kønskvotering osv., for jeg mener ikke rigtig, det hører hjemme her, men det er da klart, at der er problemer for de kvinder, der ønsker at være på arbejdsmarkedet – lad mig slå det fast – men også her må det vel være en menneskeret at bestemme, om man vil være der eller ej.

Kommissionen påpeger ligeledes en opprioritering af efter- og voksenuddannelsen. At disse uddannelser må udbygges, er CD enig i. Her vil jeg dog gerne indføje, at det også på dette område må være således, at en indsats med efteruddannelse, eventuelt med afsluttende eksamen, er noget, man gør for at skaffe sig selv bedre arbejds- og lønvilkår;

[Grethe Kindberg Jørgensen]

det er her, vi kommer ind på spørgsmålet om guleroden. Jeg tror ikke, at tusinder af mennesker fortsat ønsker efteruddannelse, ofrer deres fritid på det og derved bruger tid og kræfter på at dygtiggøre sig for at vise solidaritet med dem, der ikke ønsker at yde noget. Det må vel fortsat være rimeligt, at vil man yde, kan man også nyde.

Jeg sagde lige før, at vi må have gang i hjulene i erhvervslivet. Det må ikke blot blive målet for de store virksomheder, tværtimod: de små og mellemstore virksomheder må også hjælpes på vej for at mindske arbejdsløsheden og fremme lavindkomstfordelingen og derved skabe bedre levevilkår generelt i hele samfundet, hvilket igen vil have en afsmittende virkning på arbejdsløsheden.

Hvordan hjælper vi så her? Det kan efter vores opfattelse bl. a. gøres ved at skabe mulighed for en meget vidtrækkende udfoldelse af ideer og fantasi, og her må jeg slå fast, at folketinget og regeringen har den største indflydelse på samfundsstrukturen, enten det så sker gennem økonomisk planlægning, den kulturelle udvikling eller lovgivning på alle samfundsmæssige områder.

Jeg tror, vi må se i øjnene, at det er tiden til at lægge meget vægt på udviklingen af et egentligt idégrundlag også for den lille nye virksomheds eksistens. Hovedtanken i et sådant idéprojekt må være at udvikle ideer til nye produkter for den producerende virksomhed, så den kan skabe blivende arbejdspladser, og i realiteten er der ingen grænser for, inden for hvilke brancher der kan ske udvikling. Et sådant idéprojekt skal ses i sammenhæng med, hvad jeg sagde før, nemlig den afsmittende virkning, det har på hele samfundet, når erhvervslivet kører godt.

Kommissionen peger også på, at de offentligt ansatte kan bruges som middel i lavindkomststrategien. Jeg er enig i, at det ikke er den vej, vi bør gå i øjeblikket. Der har i den sidste tid rundt omkring i landet været megen kritik i forbindelse med ansættelse af langtidsledige i det offentlige. Det er bl. a. påpeget, at man har afskaffet overenskomstansatte i det offentlige for at kunne skaffe beskæftigelse til de langtidsledige, men det er vist ikke den vej, vi skal, for det hjælper ikke på indkomstfordelingen, og derved kommer vi ind på det, CD hele tiden har advaret imod, nemlig en jobbytteordning. Nej, det er blivende job, vi har brug for, og

set fra et samfundsøkonomisk synspunkt må det være i det private erhvervsliv, disse job skal skabes.

Den røde lampe lyser, så jeg må vende tilbage.

Lone Dybkjær (RV):

Jeg vil starte med at sige til arbejdsministeren – og jeg siger det faktisk med beklagelse – at jeg synes, det er en næsten usædvanlig uengageret redegørelse, arbejdsministeren kommer med her. Det er ikke, fordi jeg er enig i alt, hvad der står i lavindkomstkommissionens mange betænkninger, men jeg synes, man kunne have fået noget mere ud af den. Den indeholder rent faktisk mange oplysninger, og selv om regeringen ikke har været tilhænger af, at kommissionen blev nedsat, og selv om regeringen er uenig i en lang række af konklusionerne, er det jo ikke ensbetydende med, at der ikke er problemer. Jeg synes derfor, det havde været godt og ville have klædt regeringen, hvis regeringen havde påpeget, hvad regeringen anså for at være problemerne, hvilke lavindkomstproblemer regeringen synes der er, og så hvilke løsninger der er på dem. Der er jeg altså meget uenig med hr. Bo Kristensen, som siger, at det er en realistisk og fremadrettet redegørelse. Jeg håber sandelig, at hr. Bo Kristensen var ironisk, da han sagde disse ting.

Regeringens almindelige udspil i spørgsmålet om lavindkomstproblemerne er, hvis man skal sige det relativt kort, at det er almindelig økonomisk politik, som skal fremme beskæftigelsen. Det er selvfølgelig rigtig, at det også vil hjælpe på lavindkomstproblemerne, men det løser jo ikke alle problemer, og navnlig løser det ikke alle problemer, vi står med netop i øjeblikket, og som vi vel ikke formindsker ved den måde, vi griber tingene an på, i hvert fald ikke i en overgangsperiode.

Jeg synes altså, at dette papir mangler forslag og tanker om hele lavindkomstproblemet. Man siger en hel del om det, man ikke vil, men man siger ikke så forfærdelig meget om det, man vil, og man påpeger ikke, hvad det egentlig er, man finder er problemerne. Jeg synes nok, det ville have klædt regeringen, hvis den var gået lidt mere engageret ind i disse problemer, for på den måde, det er fremlagt, får man næsten indtryk af, at det

[Lone Dybkjær]

ikke interesserer regeringen så meget, og det håber jeg stærkt er en forkert konklusion.

Så vil jeg sige noget om nogle enkelte punkter i papiret. Jeg vil starte med den offentlige sektor.

Kommissionen foreslår, at man opprioriterer den offentlige sektor igen, for at sige det kort. Det radikale venstre er enig med regeringen i, at vi ikke bare kan fortsætte med at ansætte mennesker i den offentlige sektor. Vi vil også godt sige, at vi ikke bare kan privatisere, sådan som regeringen giver udtryk for. Jeg vil godt advare imod, at man kører alt for hårdt frem med disse mere ideologisk prægede holdninger. Det er jo det, det er udtryk for, når regeringen snakker om privatisering, for ligesom at give alibi for en almindelig nedskæringspolitik. Det er ikke det, der er meningen. Det er ikke det, der er perspektiv i.

Det, der derimod er noget perspektiv i, er, hvis man kan få det offentlige og det private til at spille sammen på en ny måde, hvis man kan få borgerne, private i den forstand, og det offentlige og det private til at spille sammen på en ny måde. Det er det, vi kalder fællesløsninger og nye styringsmodeller og den slags ting. Vi har i den offentlige debat f. eks. været fremme med nogle modeller inden for daginstitutionsområdet, hvor vi ikke mener, at vi skal frem til private løsninger, sådan at den enkelte skal klare det hele selv, men hvor det, det drejer sig om, er at finde nogle nye private fællesløsninger, for det er der en slags perspektiv i. Jeg er glad for, at arbejdsministeren nikker. Jeg tror, at arbejdsministeren gør det netop på baggrund af, at jeg har nævnt ordet daginstitutioner, hvor vi jo begge ved, at vi ikke løser f. eks. kvindernes beskæftigelsesproblemer, hvis ikke vi sætter ind fra det offentliges side. Vi mener altså, at buddet må være nogle private fællesløsninger, hvor brugerne i højere grad er inde i billedet rent styringsmæssigt.

Så er der et andet spørgsmål i forbindelse med den offentlige sektor. Der siger regeringen: prioritering. Men regeringen prioriterer faktisk ikke i sin almindelige politik. Der er i høj grad tale om en mere generel besparelspolitik, og det er det, vi finder er forkert. Jeg skal lidt senere komme ind på det teknologiske område, hvor jeg mener, at det går galt, hvis regeringen fortsætter med besparelser.

Om arbejdsmarkedspolitikken siger arbejdsministeren i sin redegørelse, at arbejdsmarkedspolitikken skal have en central funktion, når det drejer sig om at skabe varige arbejdspladser. Det er vi sådan set enige i, men vi tror også, det er nødvendigt, at vi får en langsigtet strategi på dette område, baseret på en mere konkret analyse af de udviklingstendenser, vi ser foran os. Vi er tilbøjelige til at sige, når vi diskuterer ungdomsarbejdsløsheden, at problemerne nok er løst i løbet af nogle få år. Det gjorde vi også, dengang krisen startede i 1973. Da sagde vi: krisen varer 9 måneder. Jeg ved i øvrigt ikke, om det er symbolsk, at man altid har anvendt ordene 9 måneder, men i hvert fald er det det, man har gjort. Vi har måttet konstatere, at barnet hidtil ikke er blevet født. Derfor mener vi, det er nødvendigt, at vi nu foretager en konkret analyse, og skal foreslå regeringen, at den foretager en konkret analyse af arbejdsmarkedsudviklingen.

For nærmere at præcisere, hvad det er, jeg hentyder til, kan jeg referere til den rapport, der er lavet i EF-regie, hvor man har arbejdet med beskæftigelsesproblemerne i EF på længere sigt og også med de nye teknologier bioteknologi og informationsteknologi. Her når man frem til nogle konklusioner i retning af, at det ikke er muligt at skaffe det tilstrækkelige antal arbejdspladser, bl. a. på grund af den udvikling, der sker i Japan og USA.

Jeg skal ikke sige, om den analyse er rigtigt, men jeg føler i hvert fald, det er nødvendigt, at vi får foretaget en tilsvarende langsigtet analyse for Danmarks vedkommende, også fordi EF klart konkluderer, at der vil være tale om en udvikling, hvor nogle områder bliver hårdere ramt end andre. Det kan vi håbe på bliver Sicilien, men vi har selvfølgelig ingen garanti for, at det ikke også kan ramme Danmark, og derfor mener vi, at en langsigtet analyse er vigtig.

Jeg vil godt sige i tilknytning til arbejdsmarkedspolitikken, at det er meget vigtigt, at vi meget mere konkret, end vi hidtil har gjort det, diskuterer, hvordan vi får kvinderne ind på de såkaldt mandsdominerede områder. Vi taler meget om det kønsopdelte arbejdsmarked, men vi gør ikke så forfærdelig meget konkret ved det. Vi mener, det er nødvendigt at gå meget mere ind i de grundlæggende uddannelsessystemer, f. eks. allerede i folkeskolen. Som et konkret forslag vil vi nævne,

[Lone Dybkjær]

at vi tror, man skal diskutere, om man ikke skal indføre datalære i en ny, moderniseret form allerede i 4.-5. klasse i folkeskolen. Udviklingen synes at vise, at hvis pigerne først får undervisning i fysik omkring puberteten, så er de faktisk tabt for de teknisk orienterede områder og er kun interesserede i det mere omsorgsmæssige. Det er muligt, at vi kan samle dem op senere hen, men det ville dog være ønskeligt, hvis vi kunne spare de 10 år. Derfor mener vi, at den type emner bør indgå.

Jeg skal til sidst sige noget om det teknologiske, og det hænger sammen med spørgsmålet om prioriteringen af den offentlige sektor. Regeringen siger på den ene side, at det er nødvendigt med forskning og udvikling, og at vi får styrket også nogle af de mere fremtidsorienterede områder, men på den anden side skærer den f. eks. ned på de generelle teknologiske støtteordninger. Det mener vi er helt perspektivløst, og vi mener, at det, når man skal foretage besparelser i den offentlige sektor – det er vi jo enige med regeringen i at man skal – er nødvendigt, at der foretages en prioritering, at man ikke bevidstløst skærer ned på f. eks. alle de teknologiske støtteordninger.

Til allersidst skal jeg sige, at der selvfølgelig er en lang række ting i denne betænkning, man ikke kan komme ind på. Der er en lang række betragtninger, jeg ikke er enig med regeringen i, f. eks. at inflationen specielt rammer lavindkomstfamiliernes formuer. Det er nok karakteristisk for lavindkomstfamiliernes, at de ikke har nogen formue. Jeg er heller ikke enig i de meget kortfattede betragtninger om det høje renteniveau. Det tror jeg også i høj grad er dikteret af udlandet. Der kan nævnes andre ting, men dem betragter jeg som mindre i forhold til det, jeg her har sagt.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Det, der kalder mig herop, er den udmærkede analyse, som jeg synes fru Lone Dybkjær kom med.

Fru Lone Dybkjær betegnede arbejdsministerens redegørelse som en tynd kop te og som meget uengageret. Hvor jeg er enig! Det synes jeg også at den er. Men jeg ved da godt, hvorfor den er det. Det er på grund af

denne regerings politik, som den bliver ført. Det er da ikke sikkert, at arbejdsministeren er fuldstændig enig i det, men hun er jo nødt til at føre den politik, regeringen kan blive enig med sig selv om, ikke mindst med partierne til højre i denne sal.

Når fru Lone Dybkjær bagefter siger, at hun er meget uenig med hr. Bo Kristensen, må jeg sige, at jeg også er det. Jeg er også meget uenig med hr. Bo Kristensen i det, han sagde. Han nævnte bare det private erhvervsliv og virksomhederne 20 gange, så var det besvær på plads; der skulle ikke sættes ind med noget som helst.

Så må jeg stille et spørgsmål til fru Lone Dybkjær. Når man nu kan være så enig i analysen og enig i mange af de gode ting, fru Lone Dybkjær sagde – vi må kigge på den teknologiske udvikling, vi må også have lavet nogle ordentlige analyser af arbejdsmarkedsforholdene, og jeg er sikker på, at fru Lone Dybkjærs kendskab til, hvordan det er skruet sammen for kvinders vedkommende, hvor de er ansat og sådan noget, er stort – så må det få nogle konsekvenser for den førte politik. Konsekvenserne i redegørelsen af den politik, der vil blive ført fremover, er i modstrid med det, fru Lone Dybkjær lige har stået og præciseret heroppe, nemlig at det er ting, vi skal kigge på. Flertallet ligger et helt andet sted, hvis der skal kigges på disse ting. Det, der bringer mig herop, er for at spørge: ja men får det da ingen konsekvenser, når man rent faktisk er mere enig med socialdemokratiet og SF om de ting, som er fremlagt?

(Kort bemærkning).

Lone Dybkjær (RV):

Selvfølgelig får det nogle konsekvenser på nogle konkrete områder. Et af de områder, vi kan nævne – det kunne jeg ikke nå at komme ind på her – er skattepolitikken, hvor vi har samarbejdet med andre, og hvor jeg i modsætning til regeringen klart mener, at skattepolitikken er noget, der skal bruges i forbindelse med det fordelingspolitiske, og vi ved, at det totalt har svigtet i de senere år. Så det er et eksempel, hvor det klart har nogle konsekvenser.

Det andet, jeg så blot vil sige helt generelt – vi skal ikke ind på diskussionen, om socialdemokratiet ville have regeringsmagten eller ikke ville have den, og hvad ved jeg – er, at

[Lone Dybkjær]

noget af det, som vi i modsætning til SF fandt var en vigtig forudsætning, var, at der blev ført indkomstpolitik. Vi har også sagt, at indkomstpolitikken skal sammenkobles med bl. a. en skattereform. Vi har også sagt, at den skal sammenkobles med overskudsdeling, men det ligger det tungere med. Vi mente altså, at en helt nødvendig forudsætning for overhovedet at gøre noget her i landet, var, at der blev ført indkomstpolitik. Der var vi ikke enige med socialdemokratiet, og vi var ikke enige med SF om det. Det er efter vores opfattelse grundlaget for alting. Det kan fru Lilli Gyldenkilde så være enig i eller ej, men det er grundlaget, og det har vi sagt hele tiden, og vi sagde det jo også før regeringen.

Når det er sagt, vil jeg også sige, at det ikke er nok, og det er derfor, jeg siger: ja men o.k., vi har støttet det indkomstpolitiske indgreb, men det er altså ikke tilstrækkeligt. Jeg har forsøgt at pege på nogle af de ting, det i hvert fald skal suppleres med, og jeg har prøvet at holde mig til det arbejdsmarkedspolitiske og er ikke gået ind på alle de andre områder, som man også kunne komme ind på her, hvis man ville.

(Kort bemærkning).

Bo Kristensen (KF):

Fru Lilli Gyldenkilde sagde, at jeg kun talte om erhvervsliv. Nu er forholdet jo det, at vi har set igennem de sidste 5 år, at fru Lilli Gyldenkilde og hendes parti hver gang har sagt, at det er lavindkomstgrupperne, der er problemet. Men er der fundet nogle løsninger inden for de sidste 5 år, som har forbedret disse gruppers forhold? Jeg kan ikke se, at der har været ting, der har forbedret disse gruppers forhold i de sidste 5 år. Tværtimod har der været tale om højere rente, højere inflation, hvilket ifølge betænkningen lægger et åg på den samme befolkningsgruppe. Derfor er det så væsentligt, at denne regering finder nogle andre veje til at forbedre forholdene og mulighederne for lavindkomstgrupperne i stedet for at gå den vanlige vej, hvor syntetiske aktiviteter skal løse lavindkomstgruppernes problemer. Det nytter ikke noget. Vi skal have noget realisme ind for at hjælpe lavindkomstgrupperne.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Det, der kalder mig herop, er selvfølgelig det, fru Lone Dybkjær siger om den overordnede økonomiske politik, som går ud på at føre indkomstpolitik, som vi traditionelt kender den. Indkomstpolitik, som vi traditionelt kender den, medfører ikke, at der bliver lavet solidarisk lønpolitik, så det betyder ikke noget for den sammenhæng, vi her diskuterer i, nemlig at få udjævnet alle disse uligheder. Den spiller heller ikke nogen rolle med hensyn til at få kvinderne bedre placeret på arbejdsmarkedet og få kvinderne bedre placeret i uddannelsessystemet osv. osv. Det gør derimod hårde offentlige nedskæringer ikke mindst på kommunernes budgetter. Det betyder noget, fordi kvinderne i høj grad er ansat i den offentlige servicesektor, og det er dem, der i vid udstrækning bliver smidt ud af arbejdsmarkedet i øjeblikket. Jeg indrømmer blankt, at socialistisk folkeparti ikke går med til indkomstpolitik, som vi har set den hidtil, og som vi kender den. Vi går ikke med til lønindgreb herindefra, vi mener ikke, det er nødvendigt.

Jeg er temmelig overbevist om, at havde man ikke smidt tøjlerne fra socialdemokratiets side i september, og havde vi ikke fået den politik, vi nu får, og som de fleste af os i hvert fald kan se fører til øget arbejdsløshed, mindre offentlig service osv. osv., så havde tingene nok set lidt anderledes ud. Det kan ikke nytte noget at stå her og sige, som også hr. Bo Kristensen gør, at nu lysner det alt sammen. Det gør det, fordi det er lykkedes at bilde alle journalister ind, at det går fremad. Fordi OPEC-landene slås og ikke kan blive enige om oliepriserne, falder de heldigvis, det skal vi være glade for, og fordi amerikanerne fører en anden politik på det økonomiske område, lykkes det at få en faldende rente, heldigvis, det skal vi være glade for, men det var såmænd også sket, hvis der havde siddet en anden regering, så det skal denne regering i hvert fald ikke bryste sig af.

(Kort bemærkning).

Lone Dybkjær (RV):

Til fru Lilli Gyldenkilde vil jeg sige, at jeg godt er klar over, at indkomstpolitikken ikke løser de problemer, vi snakker om her, for så vidt som jeg mener, at det er grundlæggende, at det drejer sig om at skabe bedre beskæfti-

[Lone Dybkjær]

gelse i dette samfund. Det siger lavindkomstkommissionen også. Vi mener, at et af midlerne til at skabe bedre beskæftigelse altså er indkomstpolitik. Her er vi ikke enige. Lad os bare konstatere det. Det mener vi er et af midlerne. Jeg vil også godt sige, at det er et nødvendigt, men naturligvis ikke et tilstrækkeligt middel. Vi må diskutere nogle af disse ting også på grund af den fordeling, der kan komme ud af at føre indkomstpolitik, og vi har jo også sagt, at det burde kombineres med en skattereform og med overskudsdeling. I øvrigt mener vi, at det bliver svært at få indkomstpolitikken til at fungere ordentligt, hvis ikke vi får disse dele ind.

Så vil jeg sige om besparelserne generelt, at jeg mener nu nok, at der er lidt flere nuancer i hele spørgsmålet om besparelser i den offentlige sektor. Det er lidt forskelligt, hvordan de rent faktisk rammer. Det var også derfor, jeg sagde udtrykkeligt, at det ikke kan nytte noget, at vi bevidstløst sparer i den offentlige sektor. Det er nødvendigt, at vi prioriterer, hvor besparelserne skal ske, sådan at vi også kigger på de fordelingspolitiske virkninger, der kommer af de besparelser. Jeg mener, at der er nogle besparelser, der ikke nødvendigvis har et forkert fordelingspolitisk sigte – lad mig sige det på den måde.

Fru Lilli Gyldenkilde var inde på den øgede arbejdsløshed. Vi må konstatere, hvis vi vil holde os til sandheden, at arbejdsløsheden jo steg temmelig dramatisk fra 1979 til 1982, også under en socialdemokratisk regering. Det var heller ikke den socialdemokratiske regerings skyld alene. Det viser altså bare, at tingene selvfølgelig hænger sammen med, hvad der foregår i udlandet. Jeg er enig i i hvert fald nogle af de betragtninger, fru Lilli Gyldenkilde gjorde om dette, bl.a. at regeringen ikke kan tage æren, i hvert fald ikke den største part, for den udvikling, der i øvrigt er sket. Men noget af den kan den godt tage, fordi den også har vist en vilje til en anden form for prioritering.

Den fg. formand (Povl Brøndsted):

Vi går tilbage til talerrækken.

Anne Grete Holmsgård (VS):

Jeg ved ikke, om et af de eksempler på et forkert fordelingspolitisk sigte med hensyn til

offentlige besparelser, fru Lone Dybkjær tænkte på, måske er den ændring af bistandsloven, der betyder, at adskillige tusinde familier skal over på satsen for varig hjælp fremover. Det vil i hvert tilfælde være et fremskridt, hvis de radikale kan indse, at det uddyber skævhederne i samfundet.

De mange delrapporter, der er blevet udarbejdet, mens lavindkomstkommissionen sad, påviser alle sammen klart og grundigt de meget store skævheder i samfundet, vel nok væsentligst, at den stigende velfærd ikke har røkket ved disse skævheder i nævneværdigt omfang, blot hævet dem op på et højere niveau.

Det er ingen tilfældighed. De store skævheder, der er i lønnen, er dybest set et resultat af, at dette samfund bygger på en privatkapitalistisk økonomi, der specielt blomstrer med grundlag i store lønforskelle. De øvrige store skævheder i samfundet er også et resultat af manglende politisk interesse fra flertallets side herinde for at foretage en reel omfordeling til fordel for de dårligst stillede i samfundet. Det er interessant at se, når man kigger lidt tilbage, at der til trods for den stigende velfærd, der har været i løbet af 1960'erne, ikke er foregået nogen synderlig lønudjævning i samfundet.

Jeg er ikke som fru Lone Dybkjær særlig overrasket over, at der mangler engagement i denne redegørelse. Jeg havde faktisk ikke forventet noget synderligt engagement hos en borgerlig minister, når vi snakker om lavtlønsproblemer eller om de problemer, lavindkomstgrupperne har.

Jeg er heller ikke synderlig overrasket over, at ministeren ikke mener, at der kan blive tale om nogen lønudjævning i den kommende tid, og øjensynlig heller ikke ønsker det. I redegørelsen begrundes den manglende mulighed for lønudjævning med – jeg citerer fra sp. 9656:

»... de mekanismer, der skal sikre en hensigtsmæssig fordeling af såvel arbejdskraften som de øvrige produktionsressourcer til de områder, hvor der er de bedste afsætningsmuligheder, og hvor en konkurrencedygtig produktion kan bidrage til løsning af balanceproblemerne.«

Denne linje er fuldstændig i overensstemmelse med den politik, Dansk Arbejdsgiverforening fører, hvor formålet med de decentrale overenskomstforhandlinger først og

[Anne Grete Holmsgård]

fremmest har været at splitte arbejdsmarkedet, selvfølgelig fagforeningerne, og at øge mulighederne for at give selektive lønforhøjelser inden for områder, man vurderer som centralt placerede. Regeringen startede i øvrigt sin karriere herinde med at fjerne dyrtidsreguleringen, der fremfor nogen anden mekanisme på arbejdsmarkedet er til fordel for de lavestlønnede.

Den samme hovedlinje lå bag forslaget om at sænke dagpengesatsen, hvilket helt rigtigt på længere sigt vil svække solidariteten blandt lønarbejderne og øge den såkaldte mobilitet på arbejdsmarkedet, fordi villigheden til at flytte rundt i landet og villigheden til at påtage sig dårligt arbejde og dårligt lønnet arbejde selvfølgelig vil tage til, hvis man virkelig får dagpengesatsen sat drastisk ned.

Regeringen ved selvfølgelig, at en svækkelse af de faglige organisationers styrke og en svækkelse af solidariteten blandt lønarbejderne er den bedste murbrækker for at øge den private profit og for dermed også at øge den såkaldte optimisme i det private erhvervsliv.

I redegørelsen gås der bekvemt uden om det forhold, at den statslige politik er helt afgørende for fordelingen af ressourcerne i samfundet, til trods for at der dagligt herinde føres omfordelingspolitik, så det klodser. Det havde unægtelig været mere hæderligt, hvis regeringen åbent havde sagt, at den ikke ønsker en mere ligelig fordeling af ressourcerne i samfundet, at den ikke ønsker at arbejde for udjævning af lønforskellene, at den ikke ønsker at gøre noget ved det problem, der består i, at en overordentlig stor del af arbejdsstyrken kun har 7 års skolegang og uendelig dårlige muligheder for at få løbende uddannelse eller efteruddannelse i det hele taget, og at regeringen reelt ikke ønsker at gøre noget for specielt de dårligst stillede enlige kvinder, og at den ikke ønsker at gøre noget ved det fordelingsmæssige problem, der ligger i den skæve fordeling inden for boligområdet.

Det havde været betydelig mere hæderligt i stedet for alt det dér småkribleri om, at erhvervsvejledningen er det, der skal gøre op med det kønsopdelte arbejdsmarked, og hvad ved jeg. Det betyder reelt ikke en snus. Det er nogle helt andre grundlæggende ting, der skal til, hvis der skal gøres op med det kønsopdelte arbejdsmarked, vi har. Det er nogle

helt andre ting, der skal gribes til. Det er uddannelsespolitikken. Det er selvfølgelig også lønpolitikken. Det er omfordelingen. Vi ved godt, at hvis folk er dårligt lønnede, hvis de står svagt på arbejdsmarkedet, så er det det rene nonsens at tale om, at de har et uddannelsesstilbud. Reelt har de ingen mulighed for at anvende det, og de har selvfølgelig heller ingen mulighed for at anvende det, hvis de ikke har et sted, hvor de kan få passet deres børn, og når de ikke har økonomi til overhovedet at gå ind i det.

Alle argumenterne for, at man desværre ikke kan ændre skattepolitikken nu, man kan ikke ændre fordelingen i boligsektoren osv., osv., vikles ind i en lang række postulater om, at det ikke kan lade sig gøre på grund af den akutte økonomiske situation. Det er notorisk vās. Og det er notorisk vās, når ministeren skriver, at velfærdsforbedringer kun kan ske, hvis der satses på kraftig vækst inden for den private sektor. Der kunne gennemføres reelle forbedringer for en stor del af befolkningen alene i kraft af en bedre fordeling af de nuværende ressourcer i samfundet.

Selvfølgelig kan der gøres noget ved det forhold, at den dårligst stillede del af befolkningen på boligområdet, det vil sige alle lejerne, og det vil sige de ejere, der har de laveste indkomster, er med til at betale en stor del af boligudgiften for de bedre stillede. Af et af de udmærkede notater fra lavindkomstkommissionen fremgår, at i 1976-prisniveau var alle boligejere, der tjente under 100.000 kr. om året, og alle lejere med til at finansiere boligforbruget for alle dem, der tjente over 100.000 kr.

Selvfølgelig kan der også gøres noget ved det forhold, at skattefradragene udgør en stigende del og er steget meget kraftigt i løbet af de sidste år, og at de selvfølgelig først og fremmest udnyttes af de højeste indtægtsgrupper, som har mulighed for at udnytte dem.

Der kan også gøres noget ved, at en stigende del af skattetrykket ligger på de proportionale skatter fremfor på den progressive beskatning, og at resultatet reelt har været, at progressiviteten i skattesystemet overhovedet ikke fungerer.

Selvfølgelig kan der også gøres noget ved, at børnefamilierne, der generelt har ringere forbrugsmuligheder end alle andre familier,

[Anne Grete Holmsgård]

bliver støttet, så de kommer op på et ligeligt niveau. Det eneste, der forhindrer det, er ikke krisen eller den akutte økonomiske situation, det er ganske enkelt manglende politisk vilje hos flertallet herinde til at gøre noget for den svage stillede del af befolkningen.

Vedrørende de yderligere forbedringer, der tales om i redegørelsen, og de yderligere forbedringer, der kan ske i kraft af økonomisk fremgang, og som kunne give mulighed for en endnu bedre situation, slår man ned på, at det skal lykkes ved, at man øger investeringerne inden for den private sektor. Det er sådan, at der ikke er nogen automatisk sammenhæng mellem stigende investeringer i den private sektor og stigende beskæftigelse. Det viser erfaringerne fra 1960'erne i hvert tilfælde, hvor der under hele den såkaldte højkonjunkturperiode konstant blev nedlagt arbejdspladser inden for den private sektor. Den eneste årsag til, at der ikke var tale om stigende arbejdsløshed, var, at den statslige sektor ekspanderede hele tiden. Det er noget af en flot håndbevægelse, når arbejdsministeren i redegørelsen får fremstillet den offentlige sektor som nærmest en parasit, der er årsag til – jeg ved ikke hvad, den ene grusomhed efter den anden, oven i købet også til statsunderskuddet, når vi alle sammen ved, at den vigtigste årsag er den stigende arbejdsløshed.

Det er klart, at alle disse problemer, som vi godt ved eksisterer, og som den ene kommission efter den anden har påvist år efter år, kan der gøres noget ved, men der kan kun gøres noget ved dem, hvis der reelt er politisk vilje til det herinde. Ellers bliver der ikke rokket en snus ved det. Stigende vækst inden for den private sektor vil ikke rokke en snus ved de lavtlønsproblemer, der er. Det vil ikke rokke en snus ved de omfordelingsproblemer, der er. Tværtimod tror jeg, at det vil gøre dem endnu voldsommere, end de har været hidtil, bl.a. fordi regeringen samtidig fører sit lille ideologiske flagskib om privatisering frem.

Det, der skal ske, er selvfølgelig, at der skal opbygges et pres for, at der herinde reelt sker noget. Der er gang på gang peget på udmærkede ting, der kunne foretages. Der er peget på sanering af skattefradragjunglen. Der er peget på, hvordan man kunne omlægge det inden for boligsektoren, så man fik en ligelig fordeling. Der er peget på, hvordan

folk kunne få uddannelse i arbejdstiden, hvordan man kunne sænke arbejdstiden. Der er peget på, hvordan man kunne give børnefamilierne større støtte osv. osv. osv. Man kunne nævne en lang, lang, lang række af forbedringer, der er yderst påkrævet i dag, men som alligevel ikke bliver gennemført, fordi der ikke er nogen politisk vilje til det.

Det bliver der heller ikke, før fagforeningerne og de bevægelser, der er ude omkring, og som forsøger at arbejde på disse områder, sætter et alvorligt pres ind, sådan at de bagstrævere, der sidder i dette hus og laver omfordelingspolitik til den dårlige side, virkelig får øjnene op for, at nu går den altså ikke længere. Det er det eneste, der overhovedet kan ændre situationen, og det vil vi selvfølgelig gøre vores bedste for at presse på med, så vi ikke i en periode på 20 år frem skal se 300.000 permanent arbejdsløse og nogle børnefamilier, der bliver hårdere og hårdere trængt, og hvor man fortsætter den opdeling i A- og B-arbejdere, vi allerede har i samfundet i dag.

Helle Degn (S):

Hr. Bo Kristensens indledende bemærkninger synes jeg egentlig var ret utrolige. Han startede med at karakterisere regeringens redegørelse som en fremadrettet redegørelse. Det var den første konstatering.

Den anden konstatering var, at ingen i dette samfund er låst fast, hverken af kønsrollemønstre eller af andre mønstre. Jeg synes, det er ret utroligt, at man kan komme med sådanne udsagn på baggrund af, at man, hvis man altså har læst kommissionens betænkning, kan se, at der faktisk er meget stærke barrierer, der skal overvindes, hvis man tilhører den typiske lavindkomstperson, nemlig den enlige kvinde.

Noget af det, som jeg synes man må bemærke, er, at indkomstfordelingen i virkeligheden er stagneret. Efter 1977 er lønudjævningen ophørt. Det synes jeg særlig har betydning for kvinderne, da de jo, som kommissionens betænkning meget fint peger på, befinder sig i positionen som de typiske lavindkomstpersoner. Et af de krav, vi som kvinder må stille, er, at denne lønudjævning, denne indkomstfordeling, skal der gøres en aktiv indsats for at vi får sat gang i igen.

[Helle Degn]

For det andet må jeg sige, at spørgsmålet om fordelingen af job nok er noget af det, man må se nærmere på. For at opnå en bedre balance må vi have ændret selve jobstrukturen. Det er også derfor, mange kvinder interesserer sig for den struktur, der er i beslutningsprocesserne, men også på arbejdsmarkedet. Hierarkiet i jobstrukturen har ikke ændret sig fra 1960 og frem til 1978, hvor kommissionen har analyseret det. Kvinderne placeres længst nede i jobhierarkiet. Den store tilgang af kvinder til arbejdsmarkedet er klart sket i de underordnede job. Samlet er 75 pct. af kvinderne at finde i de underordnede job, for mændenes vedkommende 50 pct.

Jeg synes, at kvinders krav må være, at strukturen ændres, så vi får en bedre balance med hensyn til, hvem der sidder på de overordnede, og hvem der sidder på de underordnede job, både i den private og i den offentlige sektor. Jobhierarkiet fastholdes, hvis vi accepterer, at kvalifikationskravene flyttes, så kvinderne kan udelukkes, og det er det, man langsomt er ved at gøre i disse år. Desuden har 50 pct. af kvinderne ingen erhvervsmæssig uddannelse, hvilket kun gælder $\frac{1}{3}$ af mændene. Hvis man flytter kvalifikationskravene, fastholder man altså denne jobstruktur, og det synes jeg at man skal være opmærksom på.

Hvad er det så, der skal ændres i fremtiden? Ja, for det første synes jeg ikke, at redegørelsen peger aktivt på, hvad man skal gøre for at modvirke en øget ulige stilling. Til en aktiv erhvervspolitik hører stillingstagen til ligestillingsproblemerne. Spørgsmålet er ikke kun, om anvendelsen af den nye teknologi medfører færre eller flere job. Spørgsmålet er også, om selve jobstrukturen ændres i forholdet mellem overordnede og underordnede, og dermed, om beskæftigelsesomfanget for kvinderne svækkes eller forøges.

Til en målrettet erhvervspolitik synes jeg hører en aktiv indsats for lige andel i beskæftigelsen. Kvinderne skal være med til at påvirke hele den teknologiske udvikling i samme grad, som mændene har mulighed for det, og kvinderne skal også have mulighed for at få glæde af den teknologiske udvikling. Netop derfor er det så vigtigt, at de deltager i råd, nævn og udvalg. Derfor synes jeg, det er højst kritisabelt, at regeringens industriminister overhovedet ikke fandt, at

det var relevant at tilgodese kvinders beskæftigelsesmæssige interesser i det EDB-udvalg, som skal planlægge anvendelsen af ny teknologi i hele den offentlige sektor. Det er en beskæftigelsesdiskussion, uden at kvinders interesser er repræsenteret. Jeg synes, det er ganske utroligt, at regeringen kan komme godt af sted med at nedsætte et sådant udvalg. Jeg synes også, at det er utroligt, at arbejdsministeren overhovedet ingen bemærkninger har haft til, at man ikke ville tilgodese kvinders beskæftigelsesmuligheder.

Det andet punkt, der må sættes aktivt ind på, er uddannelseskapaciteten. For at kvinder kan blive tilgodeset, må denne kapacitet øges, så de unge kvinder kan få en erhvervsuddannelse. Heller ikke her er regeringen reelt indstillet på noget. Man vil sætte et par stole mere ind, men en reel kapacitetsudvidelse er der ikke tale om. Det kunne ellers grundlæggende medvirke til at rette på uligheder mellem kvinder og mænd.

Regeringen er åbenbart tilfreds med at leve i håbet om, at den økonomiske politik fører til visse afledede positive virkninger. Indtil dato synes jeg kun, vi har set de negative virkninger for kvinderne.

Jeg er afslutningsvis enig med fru Lone Dybkjær i hendes karakteristik af regeringens redegørelse. Den er usædvanlig uengageret. En helt elementær social retfærdighed optager åbenbart ikke denne regering og dens parlamentariske grundlag, hvilket jeg finder beklageligt. Jeg synes i øvrigt, at kommissionens materiale er vældig godt, sådan at vi får nogle redskaber i hænderne, så vi konkret kan fremlægge forslag, som kan modvirke uligheder.

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Jeg vil godt starte med at konstatere, at der inden for den sidste 20 års periode er blevet flere uddannelsespladser. Der er også blevet flere uddannelsespladser i forhold til befolkningsstigningen. Men problemet er, at uddannelsespladserne bliver for skævt fordelt og bliver skævt udnyttet. Eksempelvis er der blevet færre lærlingepladser siden 1960'erne. Til gengæld er der blevet flere længerevarende erhvervsuddannelser. Der er også blevet forholdsmæssigt flere uddannelsespladser for mænd end for kvinder, og det betyder, at det

[Marianne Bentsen-Pedersen]

forslag, SF har fremsat om kønskvotering, kunne være meget aktuelt.

Der er fortsat procentuelt flere fra de bedre stillede lag end fra arbejderklassen, der kommer under uddannelse. Højere funktionærer og større selvstændige erhvervsdrivendes børns andel er steget med 13 procentpoints, hvorimod det samme tal for arbejderbørn kun er 4½ procentpoints. Uligheden er altså blevet mere ulige, men på et højere niveau. Delingen sker allerede i folkeskolens overbygning, hvor man har niveaudelingen på fagene. Der sker næsten ingen ekstra social deling ved overgangen mellem folkeskolen og gymnasiet. Det betyder bl.a., at der bliver mest uddannelse til de mennesker, der har haft det bedste uddannelsesforløb gennem folkeskolen. Det burde måske være omvendt, hvis vi skulle have uddannelsesmæssig lighed her i landet, idet de, der har haft en dårlig folkeskolegang, egentlig har mere behov for uddannelse bagefter.

Vi kan også konstatere, at der er en sammenhæng mellem høj uddannelse og bedre levevilkår. Det vil altså sige, at skal vi satse på mere lighed, hvad angår levevilkår, må vi også give mere uddannelse til de svageste.

Der er også i nogen grad sammenhæng mellem magt og højere uddannelse. Det betyder ikke nødvendigvis, at af arbejderklassens børn er der flere procent, der skal være akademikere. Det er ikke i sig selv nogen lykke. Man kunne selvfølgelig tro, at når arbejderklassens børn bliver akademikere, så ville de indtage magtpositioner i samfundet og derigennem prøve at omforme samfundet til gavn for arbejderklassen. Det viser sig generelt set, at det ikke er tilfældet. Når arbejderklassens børn bliver akademikere – stadig væk generelt set – vil de overtage akademikernes normer og overtage fagets normer, og det vil sige, at de arbejder på akademikernes præmisser.

Det mener jeg betyder, at vi må uddanne arbejderklassens børn på alle niveauer. Vi må også uddanne dem til at være arbejdere. Det betyder, at vi må give dem kunnen og viden til selv at opstille alternativer til de magtpositioner, akademikerne indtager. Det betyder også, at hvis vi ikke sætter ind på uddannelserne, så får vi fortsat uligheder såvel med hensyn til magtpositioner som levevilkår.

Alice Faber (SF):

Jeg vil gerne komme med nogle socialpolitiske betragtninger vedrørende lavindkomstkommissionens betænkning. Inden vil jeg lige sige, at det undrer mig, at arbejdsministeren ikke har formået at præge redegørelsen mere på det kvindepolitiske område. Her var virkelig en lejlighed til at komme frem med nogle af de initiativer, som kunne fjerne nogle af de uretfærdigheder, arbejdsministeren har kæmpet imod i mange år. Er det da ligegyldigt, om det er en mand eller en kvinde, der er arbejdsminister, fru arbejdsminister?

Kommissionen påpeger de store lønforskelle, skævheden i adgangen til uddannelse osv., som en del har været inde på. Det vil jeg ikke bruge tid på, men vi ved, hvad det betyder. Det bliver sagt hver dag fra den talerstol og på mange møder rundt om i landet, ikke alene af socialistiske politikere.

At der også er en stor slagside med hensyn til, hvem der rammes af sygelighed og dødelighed, kommer ikke så ofte frem, men det gør det ikke mindre makabert. Klart siges det, at jo længere man kommer ned ad den sociale rangstige, jo ringere er man stillet helbredsmæssigt. At medlemmer af SiD har den største risiko for at dø tidligt, viser en gammel undersøgelse. At arbejdsvilkårene spiller ind med hensyn til den indflydelse, man har, ser vi også af erhvervssammensætningen i dette ting.

Hvad gør så denne så populære regering for at rette op på disse grove uretfærdigheder? Hvad gør regeringen, og hvad vil regeringen gøre for disse nedslidte arbejdere, specielt kvinderne, dem, der daglig lider af træthed, af svien i øjnene, har hovedpine, kvalme, mavesmerter og hver dag bliver fyret i småbidder, som hr. Bent Hansen skriver i sit sammendrag af kommissionens beretning?

Regeringen har frejdigt ladet dem forstå, at den ikke tror på deres sygdomme. Derfor må de betale den første sygedag selv. Sygdom ud over 2 år anser regeringen ikke for at være sygdom, specielt ikke, hvis de endnu ikke har fået pension tilkendt, vel vidende, hvor uretfærdigt pensionssystemet er opbygget. De syge ryger på bistandshjælp, fordi sygedagpengene standses. Rapporten viser også, hvem det er, der ikke er organiserede og derfor afhængige af det sociale system

[Alice Faber]

ved arbejdsløshed. Efter 9 måneder er det sulteløn. Så har de efter regeringens oplæg vist, at de ikke var motiverede for arbejde. De handicappede har svært ved at klare ræset på arbejdspladserne, og tolerancen bliver mindre og mindre over for dem, der ikke er godt udrustede fysisk og psykisk, eller indvandrerne, som ser anderledes ud og taler gebrokkent.

Arbejdsministeren vil forbedre uddannelsen for de mennesker, der arbejder med revallidender. Hvad skal de bruge det til, kunne jeg fristes til at sige. Det er arbejde, der er brug for, og det får de ikke efter arbejdsministerens model. Offentlige stramninger giver dårligere behandling af dem, der er afhængige af behandlingssystemerne, men det har regeringen villet skære ned. Det rammer ensidigt lavindkomst. Rapporterne viser klart, hvem det er. Regeringen lukker øjnene. Det slipper den måske godt fra. Det er, som der står i rapporten, en politisk svag gruppe. Den sociale arvs onde cirkel kan fortsætte. I stedet for at give flere og flere forbedrede opvækstvilkår laves systemet om, så det bliver mere og mere op til forældrenes formåen, om deres børn får det rigtige skub.

Det siges altid, at det er forældrenes ansvar, hvis det går skidt. Der bliver sjældent talt om de vilkår, de har at være forældre på. Hvorfor de har så lidt overskud, hvorfor de må forsømme deres børn på grund af sygdom, nedslidning og angst for at miste jobbet, manglende muligheder for at planlægge fremtiden for børnene og sig selv. Det er ofte deres børn, der ender i restgruppen af unge. Når man har store børn, ved man, hvor meget overskud af tid der skal til for at få dem til at fortsætte med en uddannelse til trods for udsigter, hverken de eller vi tror på. Men regeringen styrker konkurrencesystemet, forringer uddannelserne specielt for de svage unge, og dem bliver der flere og flere af. Mere politi løser ikke problemerne. Det forværrer desperationen over, at skellene i befolkningen bliver dybere dag for dag mellem dem, der har, og dem, der ikke har. Køerne på bistandskontorerne bliver længere, presset på fængslerne større.

Arbejdsministerens bud er beskæmmende. Det er på arbejdsmarkedet, forbedringerne skal sættes ind. Det er vi enige om, men de ændringer i samfundet, der skal til, kræver et stærkt socialt sikkerhedsnet, og her svigter

regeringen. Dens mål er at ødelægge det sikkerhedsnet.

Rahbæk Møller (SF):

Jeg vil gerne knytte nogle bemærkninger til de dele af betænkningen og ministerens redegørelse herom, der specielt drejer sig om erhvervspolitikken.

Også på dette område har kommissionen jo ladet foretage meget omhyggelige analyser både af den hidtidige udvikling og af den udvikling, der kan forventes i de kommende år. Kommissionen er nået frem til at anbefale en række konkrete tiltag. Kommissionen anbefaler, at der specielt sættes på vækst inden for en række udvalgte områder: boligbyggeri og byfornyelse, kollektiv transport, alternative energikilder, social- og sundhedssektoren, social- og miljøtilpasset teknologi og genbrugsproduktion. Kommissionen anbefaler endvidere, at disse områder støttes via en målrettet erhvervspolitik, ligesom kommissionen peger på en ændret lovgivning med skærpede krav til f.eks. energiforbrug og miljøpåvirkning, der kan føre til en ønskelig dansk produktudvikling og deraf følgende eksport, hvilket de ret fremsynede miljølove, der blev gennemført i begyndelsen af 1970'erne, har vist. Endelig anbefaler kommissionen en fortsat udbygning af den offentlige sektor, f.eks. vedrørende forsorg og uddannelse, og kommissionen anbefaler øget samarbejde mellem den offentlige og den private sektor.

Ministeren afviser stort set blankt disse anbefalinger. Hun nævner, at der er visse målrettede elementer i erhvervsstøtteordningerne, men glemmer at nævne, at disse målrettede ordninger beløbsmæssigt er meget små sammenlignet med mere generelle ordninger.

Hvad angår øget samarbejde mellem den offentlige og den private sektor, f.eks. om systemeksport, støtter ministeren tanken. Det gør regeringen i det hele taget. Vi mangler blot at se konkrete initiativer fra regeringens side, specielt angående det problem, at Industrirådet hidtil har været i stand til at blokere for samarbejde på lige vilkår mellem private virksomheder og offentlige styrelser, selv når et sådant samarbejde ønskes af private virksomheder.

[Rahbæk Møller]

Denne afvisning af kommissionens resultater leder tanken hen på en anden redegørelse, der blev diskuteret her i tinget for ikke så længe siden, nemlig landsplanredegørelsen. Også her var der tale om meget grundige analyser, der på væsentlige punkter kom til resultater, der var i direkte modstrid med regeringens politik.

Jeg skal gerne tilføje, at i begge tilfælde blev resultaterne langt nærmere de tanker, SF har fremlagt i den alternative økonomiske politik, vi udsendte i efteråret, og i den justeringsplan, vi udsendte for nylig. Det skyldes ikke, at forfatterne er SF'ere – alene et blik på lavindkomstkommissionens sammensætning viser dette – det siger noget om den respekt for kendsgerninger, der ligger bag henholdsvis regeringens og SFs politik.

Når regeringen tillader sig at afvise den ene grundige redegørelse og betænkning efter den anden uden selv at komme med analyser, der går dybere end at sammenligne Danmark med en købmandsbutik, synes jeg efterhånden, det må være på tide at afkræve regeringen og specielt arbejdsministeren et svar: hvor forventer regeringen at befolkningen skal beskæftiges i de kommende år? Ministeren skriver herom, at det er regeringens mål, at der skal ske en massiv fremgang i beskæftigelsen i form af varige job i den private sektor, men spørgsmålet er, i hvilke sektorer disse job skal findes. Inden for industrien viser alle analyser, at der vil blive langt færre beskæftiget i slutningen af 1980'erne, selv under forudsætning af en stærkt stigende produktion. Vi er nået dertil, at det er lige så absurd at forvente, at industrien kan beskæftige arbejdsløse, som at forvente, at landbruget kan det. Hvis ministeren er uenig heri, bør hun sige det.

Jeg vil slutte med at konstatere, at ministeren skylder os en forklaring på, hvor alle de nye arbejdspladser skal findes. Jeg forlanger naturligvis ikke, at ministeren skal komme med svaret på stående fod, men hun må kunne love en sektoropdelt prognose over beskæftigelsessituationen med en politik ud fra regeringens filosofi. Regeringen kan ikke i længden blot afvise alle analyser uden at komme med nogen som helst dokumentation for, at dens politik vil føre til de lovede resultater.

Kalnæs (SF):

I sin redegørelse konstaterer arbejdsministeren, at de grundlæggende forskelle i indkomsterne genspejles i befolkningens boligforbrug, og ministeren tilføjer, at det jo er naturligt nok. Hvis ens holdning er, at folk, der har lav indkomst, naturligvis også skal bo dårligt, uanset deres behov, om det er børnefamilier, om det er pensionister, eller om det er syge, ja, så er det faktisk naturligt. Man kunne jo også have den holdning, at selv om der er nogle grupper, der har en lav indkomst, så skal de i hvert fald bo godt. De skal f.eks. have plads til børnene, og de skal have centralvarme, når det er pensionister, det drejer sig om. Derfor er det ikke spor naturligt, at indkomstforhold blot genspejles i boligforholdene, men sådan ser arbejdsministeren åbenbart ikke på det.

Nu er det desværre langt værre end det, at boligforholdene genspejles i indkomstforholdene. På side 173 i betænkningen lyder de sidste 4 linjer i boligafsnittet således:

»Den samlede virkning af boligmarkedet og boligfordelingen ser således ud til at have en fordelingseffekt til fordel for de bedst stillede.«

Altså, i stedet for at give størst offentligt tilskud til lavindkomstgrupper, som i vidt omfang bor i lejeboliger, gives der størst tilskud til højindkomstgrupper, som næsten udelukkende bor i ejerboliger. Hvordan? Jo, der er tilskud til almennyttigt byggeri, der er individuel boligstøtte, boligsikring og boligydelse, men det er alt sammen kun op til en vis størrelse i beløb og ikke til for store boliger. Men til folk i ejerboliger er der rentefradrag, og der er skattefrie kapitalgevinster, og de er begge to større, jo større indkomsten er, og større, jo større boligen er. Dette finder arbejdsministeren åbenbart helt naturligt. Jeg mener, det er rystende usolidarisk.

Vil regeringen da ikke gøre noget ved boliglovgivningen? Jo, det vil den. Den vil bygge færre almennyttige boliger. Fra 12.000 om året er regeringen nu kommet ned på 9.700, og den prøver at komme ned på 8.600. Den fører en virkelig sej kamp for at få færre gode boliger til lavindkomstfamilierne. Til gengæld skal de være dyrere, 1.000–1.200 kr. om året ifølge boligministeren. De skal heller ikke være så gode. Grænsen herfor sættes automatisk ned fremover. Boligsikringen blev forringet før jul, og for nylig var der ifølge pressen et forslag fra boligministeren om at

[Kalnæs]

forringe boligydelsen til pensionisterne. Det er dog ikke kommet igennem endnu.

Hvordan er det så med de store boligtilskud til højindkomstgrupperne i ejerboligerne? Ja, dem garanterer man at man ikke vil røre i denne regerings levetid. Det er i sandhed omvendt Robin Hood-politik: at tage fra lavindkomstgrupper og give til højindkomstgrupper.

På kristeligt folkepartis landmøde blev miljøminister Chr. Christensen ifølge pressen da også spurgt, om han kunne give ét eksempel på, at regeringen tog fra de rige og gav til de fattige. Det kunne han ifølge pressen ikke. Kristeligt folkeparti har talt meget om at værne om familien. Så længe kristeligt folkeparti er med i denne konservative regering, så må partiet ændre sine udtalelser til, at man vil værne om højindkomstfamilierne – hvis man da ikke vil lyve, og det vil man vel ikke i kristeligt folkeparti?

Steffensen (KrF):

Nej, jeg kan forsikre hr. Kalnæs om, at det vil vi ikke. Hr. Kalnæs mener, at der ikke er gjort noget for børnefamilierne. Man må sige, at børnefamilierne indtil nu trods alt er den gruppe, man har prøvet at friholde mest, når det drejer sig om besparelserne. Det er noget af det, der har været mulighed for at få igennem i regeringen.

Da hr. Kalnæs jo var opmærksom på det spørgsmål, som blev stillet til miljøminister Chr. Christensen, kan jeg gøre hr. Kalnæs opmærksom på, at det jo ikke er alt, der bliver sagt på et landsmøde eller bliver sagt over for offentligheden, der refereres i pressen. Vi kan godt ved en anden lejlighed snakke nogle af problemerne igennem i forbindelse med vores indsats i regeringen for de svagest stillede.

Generelt vil vi sige fra kristeligt folkeparti, at det er en udmærket betænkning, vi har fået fra lavindkomstkommisionen. Det er også en tilfredsstillende redegørelse, ministeren har givet, fordi det vedrørende de sociale og politiske problemer på dette område er klarlagt, at man ser på problemerne på en anden måde end hidtil. Det har med det at gøre, at problemet med lavindkomst efter regeringens opfattelse, og også efter kristeligt folkepartis opfattelse, skal løses ved regeringens generelle økonomiske politik. Vi mener,

det er meget vigtigt, at det sker i nært samarbejde med arbejdsmarkedets parter, LO og DA. En større fleksibilitet og afskaffelse af de alt for stive faggrænser kan være medvirkende til, at lavtlønsproblematikken bliver mindre alvorlig, og det synes vi nok er vigtigt. Her vil jeg gøre opmærksom på, at arbejdsministeren siger i sin redegørelse i sp. 9656, at det er regeringens klare hensigt med den overordnede økonomiske politik at skabe varige arbejdspladser. Arbejdsmarkedspolitikken vil her få en central funktion, og det er nødvendigt, at fleksibiliteten på arbejdsmarkedet ikke forringes. Jeg vil gerne takke ministeren for disse udtalelser om fleksibiliteten, for det er meget væsentligt, at vi ikke kører fast i stive systemer, når det drejer sig om at få løst et alvorligt problem.

Kommisionen siger også, at skattepolitikken ikke virker udlignende på lavtlønsområdet. Det mener vi i kristeligt folkeparti ikke er særlig sagligt, for det er jo i høj grad efter vores opfattelse således, at skattepolitikken spiller en ganske afgørende rolle.

Forslag til at gøre lønøkonomiske forskelle mindre synes jeg nok man kunne efterlyse, og jeg vil godt spørge ministeren, om der ud over det, ministeren har nævnt om regeringens økonomiske politik, er overvejelser om, hvordan man kan få disse lønøkonomiske forskelle gjort mindre, for det er vores opfattelse, at det er et mål at arbejde henimod. Vi mener, at nærkontakt direkte mellem arbejdsmarkedets parter er en af de måder, der kan bevirke en vis udjævning. Derfor kan problemet ikke løses af regeringen alene, men den kan jo komme med noget, der lægger op til en begyndende løsning.

Et enkelt område, der er berørt i kommissionens betænkning, bør videreudbygges, nemlig børnepasningsproblemet, hvor der bør gives økonomisk mulighed for valgfrihed mellem børnepasning på institution eller hjemme. Den diskussion har vi haft flere gange her i folketinget. Vi synes, det er en oplagt lejlighed til at gøre opmærksom på, at denne valgfrihed bør sikres.

Konklusionen må være, at lavindkomstproblematikken ikke alene er regeringens problem, men at det i høj grad er et problem, regeringen har ansvar for, og hvor løsningen efter vores opfattelse kun findes ved, at man søger den tættest mulige kontakt med arbejdsmarkedets parter, når de skal indgå løn-

[Steffensen]

aftaler. Man kunne tilføje, at det offentlige også på dette område måske kunne vise vej til en begyndende offentlig lønforhandling, der har dette principielle formål, og at det fremover vil give et fingerpeg i den rigtige retning med henblik på, at man opnår virkelig valgfrihed for de enkelte familier, når det drejer sig om børnepasningsproblemet.

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Ja, der er blevet sagt mangt og meget om lavindkomstkommissionens betænkning under denne debat. Det er jo ikke så mærkeligt, for det var jo en kommission, som sad i mere end 5 år, og som har afgivet en meget diger betænkning ud fra et bestemt formuleret kommissorium. Man kan have forskellige opfattelser – og det har der jo også været i debatten i dag – om man skal følge de forslag, lavindkomstkommissionen peger på.

Der ligger i lavindkomstkommissionens betænkning en analyse, en beskrivelse af nogle faktiske forhold. Hvad er det egentlig, dette lavindkomstproblem? Det er vel det forhold, at nogle mennesker ligger lavere i løn i forhold til andre mennesker. Det forhold, at vi i det danske samfund har løn- og indkomstforskelle mellem individer, er vel ikke i sig selv udtryk for, at vi har et lavindkomstproblem. Det har vi vel kun i den forstand, at der er mennesker, der har så lave indtægter, at de har svært ved at klare sig.

Hr. Svend Auken var som sædvanlig både farverig og poetisk. Der var noget om en knyttet næve, der passede til et blåt øje, hvilket jo er udtryk for hr. Svend Aukens sædvanlige farverigdom. Hr. Svend Auken har celerede noget over, at der så mange gange i redegørelsen er tale om, hvad regeringens holdning er. Jeg tror, at hvis man læser redegørelsen nøje, vil man lige så ofte kunne se ordet »kommissionen«, fordi vi i redegørelsen gengiver, hvad der er lavindkomstkommissionens opfattelse, og dertil knytter betragtninger om, hvordan regeringen ser på nogle af de synspunkter, lavindkomstkommissionen er fremkommet med.

Hr. Svend Auken var inde på det mere poetiske med, at lighed er lig frihed, og at ulighed er lig ufrihed. Det lyder jo rigtigt og smukt, hvis vi ser på det ud fra nogle demokratiske regler om, at man ikke må forskelsbehandle på grund af race, køn eller religion.

Men skal vi have et lighedssamfund, betyder det så, at vi alle skal have det samme i løn, at vi alle skal bo ens, at vi alle skal have lige meget uddannelse af den ene eller den anden art? Er det den form for lighed, vi skal have? Det mener jeg ikke. Jeg mener, at lighed må være, at vi har lige muligheder for at udvikle os og tilrettelægge vores tilværelse, at det ikke skal være sociale barrierer eller andre ting, som begrænser det enkelte menneskes mulighed for at få uddannelse eller beskæftigelse.

Hr. Svend Auken nævnte nogle ting, som jeg synes er væsentlige, når vi skal se på sammenhængen mellem erhvervsstrukturen og beskæftigelsen. Det er så sandt, som det er sagt, at vores erhvervsstruktur er af afgørende betydning for, hvilke jobmæssige muligheder vi har, hvilke varer vi kan sælge osv. Det er også klart, at beskæftigelsen er helt afgørende. Regeringen siger i redegørelsen, at det, vi ønsker os, er en stigning i antallet af beskæftigede. Lavindkomstkommissionen siger også, at stigende beskæftigelse er en nødvendig betingelse for reelle velfærdsforbedringer, dels derved at den enkelte er i stand til at tjene nogle penge, dels derved at der kommer penge ind til de offentlige kasser, som gør, at vi har mulighed for at finansiere nogle andre ting.

Hr. Svend Auken nævnte også uddannelsessystemet. Her er vi også meget enige, for jeg tror, at uddannelsessystemet spiller en afgørende rolle for at skabe gode vilkår for mennesker. Det drejer sig om uddannelsessystemer for de unge, som vi har diskuteret meget i forbindelse med spørgsmålet om bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden, men det drejer sig efter min mening også i høj grad om voksenuddannelserne, som jeg tror vil få en stigende betydning i de kommende år. Både for dem, der er i beskæftigelse, og for dem, der er uden beskæftigelse i øjeblikket, vil kravene i forbindelse med den teknologiske udvikling være så store, at ingen af os eller vore børn vil kunne klare sig med den uddannelse, man måtte have fået, når man var ung. Det vil være nødvendigt at supplere op på forskellige faser i løbet af tilværelsen.

Hr. Svend Auken pegede også på kønsrollemønstret, som jeg senere skal vende tilbage til, og som jeg også finder det er meget væsentligt at vi får gjort noget ved.

[Arbejdsministeren]

Hr. Svend Auken spørger: hvad er det, regeringen vil? Vil regeringen to samfund, ét samfund for dem, der har det godt, som består af $\frac{2}{3}$, mens den sidste $\frac{1}{3}$ går rundt og har det skidt? Nej, det ønsker regeringen ikke. Vi ønsker faktisk et samfund, hvor alle har det godt. Netop derfor lægger vi så stor vægt på at få bekæmpet ungdomsarbejdsløsheden, at få skabt mere beskæftigelse.

Hr. Svend Auken bad mig om bare at nævne ét eksempel. Hr. Svend Auken er måske nok høj af størrelse, men som altid beskeden i sit væsen. Han spurgte mig, om jeg kunne nævne bare ét eneste eksempel på, hvad regeringen ville gøre.

Jeg kan nævne nogle ting fra redegørelsen. Regeringen lægger helt afgørende vægt på, at det må være den overordnede økonomiske politik, der skal danne grundlag for en forbedring af konkurrenceevnen og dermed fremskaffelse af flere varige job. Vi lægger også vægt på den nedsættelse, vi har fået af inflationen, nedsættelsen af renten. Hr. Svend Auken kunne tage en gang til – hvis han ikke var så optaget af samtale til anden side – at læse regeringens redegørelse om bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden, hvor vi lægger enorm vægt på uddannelse. Vi har også sagt, at vi lægger vægt på beskæftigelsen. Vi lægger også enorm vægt på voksenuddannelsen, på, at vi får en forbedring af arbejdsmarkedsuddannelserne for mange forskellige grupper, og vi lægger, som det også fremgår af redegørelsen, vægt på, at vi får nedbrudt det kønsopdelte arbejdsmarked.

Jeg er sådan set enig med fru Lilli Gyldenkilde i indledningen, hvor fru Lilli Gyldenkilde siger, at dem, der er hårdest ramt, er de ufaglærte, herunder de ufaglærte kvinder, og at det er de grupper, vi skal tænke på at gøre noget for. Derfor synes jeg også, det er væsentligt at notere sig, at f.eks. antallet af gennemførte specialarbejderkurser er steget enormt bare inden for de sidste 5 år. Det tager jeg som et udtryk for noget meget positivt, at vi får videreuddannet arbejdskraften, og at vi også får gjort noget for kvinderne.

Derefter siger fru Lilli Gyldenkilde: ja men hvad er det, regeringen gør? Regeringen lægger hele vægten på det private erhvervsliv. Det gør vi nu ikke. Vi siger, at det er en forudsætning for, at det danske samfund kan komme til at fungere igen, at vi har et privat

erhvervsliv, som fungerer ordentligt, fordi det er inden for den private sektor, vi skal have skabt arbejdspladser.

Vi kan ikke løse arbejdsløshedsproblemet ved at blive ved med at oprette flere arbejdspladser inden for den offentlige sektor – f.eks. i et antal, der svarer til antallet af arbejdsløse. Vi kan heller ikke sige, at fordi vi har en teknologisk udvikling, så skal vi i takt med den teknologiske udvikling udvide den offentlige sektor. Det mener jeg ikke er rigtigt.

Jeg tror, at den teknologiske udvikling på nogle områder medfører arbejdsløshed. Jeg tror også, at den teknologiske udvikling på andre områder medfører et nyt behov for arbejdskraft. Her kan jeg bare henvise til, at et stort dansk firma har sagt, at de godt kunne bruge 1.000 ekstra medarbejdere inden for det teknologiske område, og de var endda villige til at betale for uddannelsen af de pågældende selv.

Fru Lilli Gyldenkilde var inde på, at der måtte gøres noget mere i forhold til kvinderne, og at også det offentlige måtte gøre noget mere. Det er jeg enig i. Ligestillingsrådet har vist lige siden sin nedsættelse gennem statsministeren skrevet dels ud til organisationer og kommuner, dels til ministerierne og peget på betydningen af, at der kom flere kvinder med ind i råd, nævn, udvalg og kommissioner, og at man inden for de enkelte ministerier så på, hvad man kunne gøre for at tænke i kvindebaner, også når man nedsætter interne ministerielle udvalg, og når man ser på forfremmelse, for disse interne udvalg er måske ofte med til, at folk senere bliver kvalificerede til en chefstilling. Jeg tror nok, at ligestillingsrådets formand og jeg er enige om, at der har været en vis træghed i den udvikling, og at det er ønskværdigt, om man kan fremskynde udviklingen så meget, som det overhovedet kan lade sig gøre.

Jeg tror, det er vigtigt, at man gør noget ved disse ting. Jeg tror også, at det er svært på mange områder. I formiddags var jeg på besøg i direktoratet for arbejdsmarkedsuddannelser og så på, hvad de havde af forskellige uddannelsesinitiativer. De har også nogle særlige kvindekurser. Vi talte om, at man får kvinderne ind og laver særlige kvindekurser for at introducere dem til arbejdsmarkedet, også i utraditionelle job. Det viser sig i praksis, at det kan de kvinder sagtens – selvfølgelig-

[Arbejdsministeren]

lig – men jeg fik at vide, at den dag, de så skal ud af det modulsystem og ud på det rigtige arbejdsmarked, så har de en tendens til at vælge traditionelt. Jeg ved ikke, om det er krisen, eller hvad det er, som gør, at de siger: nej, jeg må nok hellere søge over i de traditionelle kvindeområder alligevel. De har været dygtigere på mange områder, end mændene har været. Jeg tror også, at det i høj grad er et spørgsmål om psykologi. Måske burde man prøve på – selv om jeg ved, at man gør, hvad man kan – ligesom at bygge dem op i højere grad psykisk, så de fastholder, at der simpelt hen ikke er grænser for, hvad kvinder kan.

Hr. Lawaetz var inde på nogle økonomiske betragtninger og spurgte, hvem der egentlig havde siddet i lavindkomstkommissionen. Svaret har hr. Lawaetz selv. Hr. Lawaetz spurgte også, hvad det havde kostet. Det har selvfølgelig kostet noget at have et sekretariat, der har siddet i 5 år, men det er vel en af de ting, der hører med, når man har et sådant kommissionsarbejde.

Fru Grethe Kindberg Jørgensen var inde på betydningen af voksenuddannelsen, på, at man ikke må glemme kvinderne, på det personlige initiativ og på gulerodsfilosofien. Uanset om man kan lide den eller ikke, så tror jeg, at den kan være vigtig at have. Et eller andet, som gør, at man får noget ud af at gøre noget. Jeg har set nogle eksempler, hvor folk har troet, at der var en gulerod, og så var der ikke nogen gulerod bagefter. Det gælder såvel inden for den private som den offentlige sektor. Jeg har gennem årene set en masse mennesker, som er taget på videreuddannelseskurser, har gået på forvaltningshøjskolen, læst i deres fritid i tiltro til, at når de havde gennemført en eller anden uddannelse, så ville de også få bedre arbejdsvilkår – men det fik de faktisk ikke, når de kom tilbage, for det var man ikke opmærksom på.

Fru Lone Dybkjær siger, at det var en noget uengageret redegørelse. Det er altså, som man læser den. Det er de synspunkter, som regeringen har. Fru Lone Dybkjær rejste spørgsmålet: hvad er det for nogle lavindkomstproblemer, der er? Det er vel, som fru Lilli Gyldenkilde siger, de ringest stillede, de ufaglærte eller de arbejdsløse. Og hvad er det så, man kan gøre for at hjælpe dem? Her må jeg pege på det generelle igen. Man kan ikke ligesom pille dem ud for sig selv. De må ef-

ter min opfattelse hjælpes, støttes gennem en almindelig økonomisk politik. Jeg er enig i, at det er ikke nok, der skal noget andet til. Her tror jeg så, vi er ovre igen i at tale om uddannelsens betydning, om vejledningens betydning. Jeg synes, fru Lone Dybkjær havde meget ret i nogle af sine betragtninger om den offentlige sektor og den private sektor. Man har diskuteret privatisering. Jeg mener ikke, det skal forstås sådan, at alt, hvad der har ligget i den offentlige sektor – eller meget af det – skal føres ud og laves af det private erhvervsliv eller private organisationer. Det er ikke det, jeg opfatter som privatisering. Der må være et samspil, f.eks. på daginstitutionernes område. Jeg begyndte at nikke, inden vi nåede til daginstitutionernes område, fordi jeg føler, at det, der mangler i dag, er en dialog generelt mellem den private og den offentlige sektor: hvad kan man lære af hinanden, hvad kan man udnytte, og hvordan kan man bedst bruge hinanden i et positivt samspil og i en dialog? Det er noget, der går videre end blot til daginstitutionsområdet, som selvfølgelig også er betydningsfuldt. Jeg tror, det er meget væsentligt, at vi gør dette i de kommende år og får tilrettelagt en sådan dialog på en fornuftig måde.

Fru Lone Dybkjær efterlyste en konkret analyse eller en langsigtet strategi. Det kan jeg egentlig også godt forstå. Vi har oplevet tidligere, at det var vanskeligt. Da jeg selv begyndte at læse jura, sagde man, at vi ikke kunne få beskæftigelse som jurister. Det kunne man pludselig bagefter alligevel. Hvor er det, behovene kommer, hvor er det, vi har brug for at have uddannede folk om 10 år? Hvilke råd skal vi give de 16-17-18-19-årige i dag? Kan vi sige: du skal prøve at komme ind i den eller den sektor? Hvad er det for nogle områder, der vil blive videreuddannelse på? Jeg tror, der er et behov for at få kulegravet det – i det omfang man kan kulegrave sådan noget. Jeg ved ikke, over hvor lang en årrække man kan gøre det, men man må have en analyse af, på hvilke områder beskæftigelsen vil blive koncentreret.

Det er også rigtigt, at kvinderne må ind på mandeområdet, og jeg tror også, det er rigtigt, at de skal ind på det på et meget tidligt tidspunkt. Jeg plejer at gå ind på undervisningsministerens område og sige, at jeg tror, man skal have erhvervsvejledning, altså helt fra de små klasser i skolen, så pigerne lærer

[Arbejdsministeren]

at tænke anderledes. Det kan også være, det er rigtigt, at man skal have datalære på et tidligt stadiet – det ved fru Lone Dybkjær som ingeniør mere end jeg – så man ligesom får lært disse ting, så man ikke som så mange af os oplever en eller anden indgroet blokering over for fysik og matematik, fordi »det er nok noget, jeg ikke kan finde ud af som pige«, som jeg selv har oplevet det. Jeg tror, det er meget vigtigt, at man får kvinderne eller pigerne med i den fase.

Fru Anne Grete Holmsgård var inde på, at regeringen ikke ønskede lønudjævning. Det gør vi ikke på den måde, at vi siger, at lønudjævning skal til for enhver pris, således at alle skal tjene det samme. Det er ikke det, vi ønsker os, men vi ønsker, at alle skal have anstændige lønninger og have mulighed for at få uddannelse, og vi ønsker faktisk også nogle velfærdsforbedringer. Men vi erkender samtidig, at vi er i en økonomisk krisetid, og at det derfor er nødvendigt for os dels at spare på nogle områder, dels at finde ud af, om de ressourcer, vi anvender, kan anvendes på en alternativ måde, på en bedre måde, på en mere alsidig måde, således at vi kan få mere for de penge, vi giver ud.

Fru Helle Degn var inde på nogle væsentlige ting om, hvad man kan gøre for at lette kvindernes vilkår. Det er bl. a. et spørgsmål om uddannelse, men selv om man har uddannelsen, kan vi finde masser af områder, både inden for den offentlige sektor og i det private erhvervsliv, hvor kvinder og mænd har samme uddannelse, men hvor kvinderne bliver holdt tilbage, mens mændene automatisk flyver frem i systemet. Jeg ved ikke, om det er guleroden, der venter foran, eller om de har en indbygget raket bagi, men et eller andet sker der i hvert fald med de mænd.

Hvad kan man gøre for at få en anden form for jobstruktur også dér? Jeg tror, det er noget, der kommer til at kræve en umådelig stor bevidstgørelse. Det kommer også til at kræve mod af os. Vi vil have disse ting, og vi føler, at det er lige så naturligt, at kvinder indtager de stillinger, som at det er mænd. Man må ikke sige: »nej og ih og åh, og tror du nu, at du kan klare det?« – altså hele den kvindeopdragelse med, at det er ikke sikkert, du kan klare det, og der er nok nogle, der er dygtigere. Hertil kommer arbejdsfordelingen i hjemmet.

Jeg føler mig fristet til at sige, at jeg er meget enig med fru Helle Degn i det. Jeg er også enig i, at det er uheldigt, at der ikke er kvinder med i EDB-udvalget, ligesom det er uheldigt, at der ikke var flere kvinder med i mediekommissionen. Det kan vi blive enige om. Men jeg er lidt bange for, at vi kommer til hele tiden at gøre os selv til en restgruppe eller en marginalgruppe, når vi siger: dem med de dårligste uddannelser, de dårligste lønninger, det er kvinderne.

Sidste uge deltog jeg i en beskæftigelseskonference i Europarådet, hvor man sad og skulle lave et eller andet fint communiqué. Man begyndte med, at nu skulle man gøre noget særligt for de særlig udsatte grupper, og det var de handicappede og de langtidsløse og så kvinderne – indtil der var to kvinder, en svensk og en dansk kvinde, som protesterede imod, at vi altid skulle betragtes som en minoritetsgruppe. Vi var dog halvdelen af befolkningen. Vi må hele tiden bide os fast i, at vi ikke er en mindretalsgruppe, men at vi faktisk forventer, at halvdelen af de gode og velbetalte stillinger er vores.

Svend Auken (S):

Arbejdsministeren har ret i, at det er et meget beskedent ønske – derfor er det selvfølgelig dybt beklageligt, at det ikke blev opfyldt – at få bare ét eksempel på, at regeringen har ført en politik, der tog fra de rige og gav til de fattige.

Ministerens kollega miljøministeren blev jo svar skyldig på kristeligt folkepartis landsmøde. Jeg tror ikke, det er, fordi miljøministeren ikke følger med i dansk politik. Jeg tror, det hænger sammen med, at der ikke er ét eneste eksempel. Men jeg vil da gerne gentage spørgsmålet, om ministeren kan komme herop og give folketinget og offentligheden ét markant eksempel på, at man har ladet krisens byrder især bæres af de stærke skuldre i forhold til de svageste skuldre. Hvis ikke man kan finde et eksempel i fortidens politik, så kunne man måske løfte sløret for fremtidens politik og afvise alle de rygter, der er fremme om yderligere nedskæringer på dagpengeområdet, arbejdsmarkedsuddannelser, det sociale område osv.

Jeg kan vældig godt lide at sidde og lytte til arbejdsministerens mange smukke og tilforladelige talemåder, og jeg tror såmænd

[Svend Auken]

gerne, at ministeren har de bedste hensigter og det bedste syn på både de svageste grupper og kvinderne – som vi ikke længere må kalde en svag gruppe, men som jo er en svag gruppe. Jeg tror såmænd, ministeren har de smukkeste tanker og de smukkeste intentioner. Det frygtelige er bare, at ministeren ikke trænger igennem i sin regering med et eneste af disse synspunkter, og at heller ikke et eneste af disse synspunkter er slået igennem i den redegørelse, vi drøfter her.

Jeg rejste det spørgsmål, om regeringen i virkeligheden ikke er ved at gennemføre en revolution i vor grundlæggende samfundsfilosofi, en borgerlig revolution, hvor man sprænger grundlaget for det, der hidtil har været gældende i Danmark, nemlig enigheden på tværs af skellet mellem borgerlig og ikke-borgerlig om, at i dårlige tider er det især de svageste grupper, der skal hjælpes, at når der skal pålægges byrder, er det især de svageste skuldre, der skal friholdes.

Nu inkluderer jeg ikke arbejdsministeren, for arbejdsministeren har sikkert en anden holdning, men jeg tror rent faktisk ikke, det er nogen tilfældighed, når den nuværende regering systematisk kun lægger byrderne på de svageste skuldre. Jeg tror ikke, det er nogen tilfældighed, at man har indset, at $\frac{3}{4}$ af landets befolkning jo egentlig har det meget godt. De har arbejde, og de har uddannelse, deres børn får arbejde, og deres børn får uddannelse, de bor godt, de bor ikke til leje, de bor i eget hus osv. Jeg tror egentlig, at man har indset, at der nok ligger en lille, snæver politisk gevinst i at sige: lad os så, de $\frac{3}{4}$, rotte os sammen mod den sidste $\frac{1}{4}$, lad os skubbe dem ud over kanten. Selvfølgelig, hvis de virkelig trænger, hvis de virkelig har det dårligt, så vil vi selvfølgelig hjælpe dem, sådan at de i hvert fald ikke skal dø af sult, som arbejdsministeren sagde det før.

Hvad ligger der egentlig i det dér med lavindkomst? Betyder det, at alle skal have lige løn, at alle skal have helt lige vilkår, eller betyder det, at alle folk skal have det sådan, at de i hvert fald kan klare sig?

Jeg er altså meget bekymret for det, der er i gang i øjeblikket. Det er ikke sagt polemisk over for arbejdsministeren, men det er sagt til overvejelse for os alle sammen. Er der egentlig ikke et behov for, at man åbent siger – jeg tror, det var fru Anne Grete Holmsgård, der sagde det meget klart heroppe fra

talerstolen – at det ville have klædt regeringen bedre, hvis den havde stået op og sagt: glem alt det dér med de dårligst stillede, glem alt det dér med de lavtlønnede, glem al den sentimentalitet omkring de svage grupper, sig det så åbent, som Dansk Arbejdsgiverforening siger det i øjeblikket. Jeg vil bare citere en enkelt afdelingsleder i Dansk Arbejdsgiverforening, Poul Erik Pedersen, der har sagt det sådan: vi må være ligesom en fodboldklub her i landet. Vi må ikke længere gå rundt og tro, at vi skal satse på ungdomsafdelingen og old boys afdelingen og fjerdeholdet og femteholdet, nej, nu skal vi sætte kræfterne ind på førsteholdet. Og kvindefodbold skal der i hvert fald ikke være noget af. Det tror jeg er kendsgerningen.

Man har virkelig den opfattelse, at som tingene er i øjeblikket, så er alt det med velfærdssamfund, så er alt det med solidaritet kun udtryk for sentimentalitet. Det er også grunden til, at det rystende materiale, der ligger i lavindkomstkommisionen – og som er rystende uanset alle gode bestræbelser – ikke kan afføde andet positivt forslag fra regeringens side, end at personalecheferne i private virksomheder skal ofre mere tid på at »minde«, som det hedder på konservativt nydansk, »minde« deres kvindelige ansatte for at følge flere videreuddannelseskurser.

(Kort bemærkning).

Rahbæk Møller (SF):

Jeg beklager, at jeg ikke nåede at bede om ordet før hr. Svend Auken. Det kom lidt bag på mig, at ministeren ikke nedlod sig til at besvare privatister. Jeg stillede faktisk ministeren et meget konkret spørgsmål: vil regeringen lade udarbejde en prognose over beskæftigelsessituationen, en sektoropdelt prognose efter regeringens politik? Det er, ligesom ministeren har en moralsk forpligtelse til det. Når man afviser en betænkning, som navnlig i arbejdsrapport nr. 18 har leveret en fyldestgørende dokumentation for, at den form for politik, som regeringen fører, ikke vil føre til målet, så må ministeren komme med modargumenter. Jeg bemærkede, at ministeren i sit svar til fru Lilli Gyldenkilde henviste til en privat erhvervsdrivende, der havde sagt, at han kunne beskæftige tusinder. Det er måske rigtigt, men regeringen må dog have mere grundige overvejelser over be-

[Rahbæk Møller]

skæftigelsessituationen end den form for løse citater.

Jeg henviser i øvrigt til, at ministeren selv påpegede, at der var et behov for en sådan prognose, i sin replik til fru Lone Dybkjær om kvindearbejdsløshed. Vil regeringen eller vil regeringen ikke lave en sådan prognose over beskæftigelsessituationen, en sektoropdelt prognose?

Bo Kristensen (KF):

Fru Helle Degn nævnte over for mig nogle stærke barrierer, der var, og som der fortsat er. Jeg erkender, at barriererne er der. Jeg vil tillade mig at sammenholde det med hr. Svend Aukens rystende frustration over, at de svageste grupper har det så dårligt, som de har det. Det kan jo undre én, at det først med sådan en gru er gået op for socialdemokratiet, efter at det har haft regeringsmagten i så lang tid, at de svageste grupper står over for sådanne barrierer, som der her tales om. Det er jo i virkeligheden rystende. Det er ikke en sag, som kan klares fra det ene øjeblik til det andet, som fru Helle Degn var ved at lægge op til.

Ordet jobstruktur var noget af det, som fru Helle Degn nævnte. Jobstruktur kan jo være mange ting, men hvis det er fagstrukturen, der dermed hentydes til, og hvis meningen er, at vi må have opblødt de faggrænser, der i virkeligheden findes i vores samfund, så synes jeg, der er meget interessant i det, fru Helle Degn nævner. Jeg tror, der her ligger en af de store barrierer, navnlig når vi taler om efteruddannelse og om muligheden for at få en ligestilling imellem kønnene på det område. Hvis det er et spørgsmål om at fjerne faggrænser, så synes jeg, der er meget interessant i det, som fru Helle Degn lagde frem her.

Fru Lone Dybkjær var i sit første indlæg inde på spørgsmålet om datalære og talte om en fremrykning af dette fag af hensyn til kønsproblemet. Jeg synes, det var særdeles interessant at få netop den vurdering med, at vi måske her har svigtet de helt unge årgange. For mig vidnede det i hvert fald om, at det ikke er en sag, som vi kan klare ved at sige, at nu er folk 18 år, og så må vi altså gøre noget, så de bliver stillet ens. Det er for mig, som fru Lone Dybkjær nævnte det, noget med at få begyndt i tide og få bragt ba-

lance imellem de to køn. Det er en væsentlig indsats, som jeg tror vi må arbejde meget for i den kommende tid.

For mig har det været noget forbavsende at høre hr. Svend Aukens bemærkninger om de svage grupper og den nøjagtige beregning af $\frac{1}{4}$ og $\frac{3}{4}$ – og hvem det var, denne regering og regeringspartierne egentlig ville støtte. Det har nemlig ikke været sagen for os. Men hr. Svend Aukens har altså beregnet det til at være $\frac{1}{4}$. Det var det også for 5 år siden. Det var det også for 10 år siden. Det er der altså ikke noget nyt i. Selv om vi har fået et regeringsskifte, har vi stadig væk $\frac{1}{4}$ af vores befolkning som en svag gruppe. Det må være noget af det, som hr. Svend Aukens i sit fremtidige politiske arbejde vil gå mere seriøst ind i, at få den gruppe gjort mindre. Det ville være interessant, hvis vi kunne få at vide, hvordan hr. Svend Aukens i sin tidligere regeringsplacering har bidraget til at få gjort den gruppe mindre. Den er jo stadig væk $\frac{1}{4}$ og vil fortsat være $\frac{1}{4}$ efter hr. Svend Aukens udtalelse. Så er der ikke politik i sagen længere, så er det en opgave, som vi i fællesskab må løse. Lad så være med at gøre det til et stort politisk spørgsmål.

(Kort bemærkning):

Svend Aukens (S):

Selvfølgelig vil der altid være $\frac{1}{4}$, der har det dårligere end de sidste $\frac{3}{4}$. Det er jo rent statistisk, så det skal hr. Bo Kristensen nu ikke give mig for meget ære af.

Forskellen, mener jeg, mellem tidligere regeringer – og hertil vil jeg gerne henregne tidligere borgerlige regeringer – og den nuværende borgerlige regering er, at man i en situation, hvor det klemmer, ensidigt i den nuværende regerings tid har smidt byrderne i hovedet på de svageste grupper. Tag regeringens forslag om at sætte alle dagpenge ned med 1.000 kr. om måneden, forslaget om at sige, at folk skal på varig hjælp, når de har gået ledige, når de har været på bistandshjælp i 9 måneder, nedskæringerne af det sociale boligbyggeri, nedskæringer inden for hospitalsvæsenet, nedskæringer inden for hele den offentlige forsyning, der især vedrører disse grupper.

Hvad er så forslagene over for de velbjærgede, hr. Bo Kristensens og min sociale samfundsgruppe? Hvad er det, vi er blevet truet

[Svend Auken]

med af byrder og ofre? Er det det, at man har sagt, man ikke må røre vores enorme rentefradrag og andre ligningsmæssige fradrag? At man vil fjerne beskatningen af produktionsjord? At man ikke vil skride ind over for leasingkontrakter? At man vil fjerne formueskatten? Ja, hr. Bo Kristensen kender jo alle de asociale fordelingsmæssige forslag, som hr. Bo Kristensen underholder alle sine erhvervsforsamlinger med, når han skal prale af, hvad den borgerlige regering vil gøre og allerede har gjort.

Jeg mener, at hr. Bo Kristensen gør klogt i ikke at diskutere ud fra, at vi hævder, at alt var ideelt under tidligere regeringer, og at alt nu er skidt under den nuværende regering, men at diskutere ud fra den forudsætning, at hidtil har det været sådan i Danmark, at der har været bred politisk enighed om, at i krisetider var det især de svage grupper, der skulle hjælpes – mens den nuværende regering gør det stik modsatte.

(Kort bemærkning).

Bo Kristensen (KF):

Ja, nu fik vi den ene side af faktorerne én gang til. Men noget af det, som lavindkomstkommissionen også er inde på, er, at det betyder noget, at man har en lav inflation for at sikre, at det ikke går helt galt for lavindkomstgrupperne. Det glemte hr. Svend Auken at tage med i sine betragtninger, der drejede sig om alle de negative faktorer. Renten har også en betydning. Det glemte hr. Svend Auken også. Det er dog to væsentlige faktorer, som man må tage med i det samlede billede, når vi skal se på alt det negative, som hr. Svend Auken fremfører.

I forbindelse med den tale om ensidighed, om alt det, som vi rammer på den ene side, ville det også være rart, hvis hr. Svend Auken ville huske, at forsikringsperioden er udvidet med 8 uger. Man har altså også gennemført belastninger af den anden sektor, så der er ikke ubalance i forhold til den måde, det tidligere har kørt på.

Jeg var tilfreds med at høre bemærkningen om $\frac{1}{4}$. Den store indsats, som hr. Svend Auken og hans parti har gjort, har altså ikke bidraget til at få fjernet lavindkomstproblemet nævneværdigt. Det er beklageligt, at situationen er sådan, og derfor er det også synd, at det bliver gjort til en stor politisk sag med

ensidige angreb på den ene side. Jeg synes, at vi hellere i fællesskab skulle finde nogle brede løsninger, som også kan bære længere ud i fremtiden.

(Kort bemærkning).

Svend Auken (S):

Selvfølgelig har der da været positive virkninger af det internationale prisfald, bl.a. på energi, og det internationale rentefald. Selvfølgelig har disse gunstige virkninger også haft en effekt i Danmark. Den mest målelige effekt, der har været, har imidlertid ikke været på nogen udpræget lavindkomstgruppe. Det har været, at bankerne allerede nu kan konstatere en fortjeneste alene på kursgevinster på 15 mia kr. Regeringen er allerede, så vidt jeg har forstået, gået ind i forhandlinger om at lette dem den byrde, der ligger i forbindelse med skattebetalingen, når det drejer sig om disse kolossale gevinster. Husejerne har også haft kæmpegevinster. Men når regeringen bliver spurgt, om man vil skride ind over for disse grupper, så siger man nej. Derimod fastholder man forslag til opretning af de offentlige finanser, der ensidigt vender den tunge ende nedad.

Jeg vil gerne sige, at under tidligere regeringer har der været gjort store forsøg. Man kunne godt få den opfattelse af lavindkomstkommissionens betænkning, at de var mislykkedes. Jeg synes, hr. Bo Kristensen skal lægge mærke til de afsnit i betænkningen, der handler om indsnævring af lønforhold, der handler om trods alt forbedrede uddannelsesforhold, der handler om forbedrede boligforhold. Der tror jeg hr. Bo Kristensen vil give mig medhold i, at det gør en afgørende forskel, om sigtet med den politik, retningslinjen for den politik, der føres, går i den ene eller i den anden retning.

(Kort bemærkning).

Bo Kristensen (KF):

Nu fik vi altså endnu en gang historien om det internationale rentefald, prisudviklingen og energiprisfaldet, som var dem, der bar regeringen igennem. Jeg kan ikke forstå, at man har fremført så stor kritik af alle de økonomiske stramninger, som fandt sted tidligere, end det internationale rentefald slog igennem her i landet. Renten faldt jo i juni

[Bo Kristensen]

måned internationalt. Hvorfor havde vi så ikke rentefald under den socialdemokratiske regering i august måned? Prisudviklingen blev afdæmpet i december, efter at man havde lavet en økonomisk stramning. Energipriserne faldt i marts og i maj måned. Det vil altså sige, at det er noget, der er kommet efter, at man har foretaget disse stramninger. Alle disse faktorer er ting, som tæller med over for lavindkomstgruppen også. Derfor har vi altså lyst til at sige, at der er positive tegn også i de økonomiske sammenhænge.

Hr. Svend Auken nævnte spørgsmålet om indsnævringen af lønforskelle. Jeg tror, hr. Svend Auken vil give mig ret så langt, at der er altså også grænser for, hvor langt man kan gå i en indsnævring af lønforskelle imellem forskellige grupper, for i virkeligheden kan det bidrage til, hvis man bruger skattesystemet, at flytte tyngden over i nogle andre områder, f.eks. sort arbejde og anden beskæftigelse, som kommer uden om de forskellige systemer, uanset hvilken indkomstgruppe man hører til. Der er altså også en fare ved, at der ikke er en motivation i systemet for at tjene en krone mere. Det var noget af det, som jeg sagde i mit første indlæg her i dag.

(Kort bemærkning).

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Jeg synes virkelig, der er grund til at blive imponeret over regeringen. Nu får vi at vide, at man laver stramninger i Danmark, og straks så falder renten – også i udlandet. Vi laver stramninger i Danmark, og straks falder olieprisen – også i udlandet. Det er en fantastisk indflydelse, regeringen har – også på den udenlandske politik.

Lilli Gyldenkilde (SF):

Det var dog en fantastisk debat. Når man har været ansat ved forsvaret, så ved man godt, at det bedste forsvar er et angreb, og det lykkedes jo hr. Bo Kristensen. Det var da også hans væsentligste bidrag til denne debat i dag – samt at nævne erhvervslivet og de private virksomheder mindst 10 gange. Det har jeg været inde på, så det skal jeg ikke opholde mig længere ved.

Jeg skal blot sige, at lavindkomstkommissionens betænkning kom i december 1981, så vidt jeg ved, og alle de gebrækkeligheder,

som denne regering har nået at få lavet, har ikke kunnet nå at komme med i den betænkning. Skulle den have været lavet i dag, så havde den set langt værre ud, end den rent faktisk gør. Men det fritager selvfølgelig ikke flertallet i dette folketing for dets ansvar for, at tingene ikke ser bedre ud, end de gjorde, da betænkningen blev afgivet.

Der har indtil nu to gange i historien været et arbejderflertal herinde. De fik ikke lov at sidde så længe, at de nåede at få afgørende indflydelse på tingene, og det er beklageligt, men vi kan jo håbe, at vi får et tredje, og at man så er blevet mere voksne og modne og kan få tingene til at fungere. For ét er i hvert fald sikkert og vist – efter at have hørt debatten her i dag, og efter at have hørt ministeren nu heroppe anden gang – det er meget lidt, der vil blive taget fat i overhovedet.

Det radikale venstre har på visse områder nogle forslag og nogle ideer til, hvordan man kunne komme videre, og jeg kan forstå på fru Lone Dybkjær, at partiet føler et socialt ansvar i den diskussion, vi har her. Derfor begriber jeg ikke, at de kan blive ved med at følge med i den højkonserverative politik, der vil blive ført – og slet ikke på de områder, som vi har berørt temmelig voldsomt her i dag.

Vi har rørt ved kvindeproblemet. Jeg har været helt nervøs for, at det skulle overskygge alle de andre problemer, men jeg vil godt tage fat i lidt af det alligevel. Når arbejdsministeren her siger, at det er vigtigt, at man viderefører det ligestillingsarbejde, og fortæller rørende om, at ligestillingsrådet jo har skrevet breve til nogle råd, nævn og kommissioner, men at der er en vis træghed i systemet, så er jeg da enig i det. Der er en meget stor træghed i systemet. Men jeg er ikke enig i, at man ikke skal prøve at gøre noget andet. Her er det så, vi bliver rygende uenige. Jeg håber ikke, at jeg er så uenig med formanden for ligestillingsrådet, som det umiddelbart kunne lyde til, men jeg mener, vi bliver nødt til at tage fat. Vi bliver nødt til at tage nogle fornyede diskussioner om kvotering. Jeg kan ikke begribe, hvorfor man er så bange for det. Det har været sådan i årevis, at da man havde få mandlige lærere på skolen, lavede man kvoteringer på seminarierne, idet man ville have nogle flere mænd ind. Det har kørt i årevis, uden at et menneske har bekymret

[Lilli Gyldenkilde]

sig om det. Der er ikke blevet råbt op om, at det var imod demokratiet, og jeg ved ikke hvad. Men det bliver der sagt, i samme øjeblik det er kvinder, der forlanger nogle kvoteringsregler. Vi kommer ikke uden om den debat de kommende år. Vi må have nogle kvoteringsregler.

Det, der får mig til at sige det, er, at både ministeren og for den sags skyld samtlige borgerlige politikere, der har været heroppe, har sagt, at vi må lægge vægt på det private erhvervsliv. Jeg er for så vidt enig, selvfølgelig må vi da det, vi kan da ikke afskaffe det private erhvervsliv. Det vil vi faktisk heller ikke. Vi spørger ministeren, om hun har i sinde at være med til at lave nogle andre erhvervsstøtteordninger. Det har vi hidtil ikke kunnet få svar på. Dem vil jeg da godt efterlyse her. Vi ved, at i de kommende 10 år skal vi skaffe 60.000 nye arbejdspladser i den private sektor – efter det, der bliver sagt her – bare for at opsuge den ledighed, vi har i øjeblikket, og der kommer nye til. Hvordan det overhovedet skal lade sig gøre, får vi ikke et eneste bud på. Det private erhvervslivs andel af beskæftigelsen i dette land er jo faldet meget og vil falde meget fremover, for der er noget, der hedder den teknologiske udvikling. Den ser man også stort på. Man sætter sig tilbagelænet i stolen og siger: ja men det går nok alt sammen. Det går ikke. Vi kommer til at stå med langt alvorligere problemer end dem, vi står med nu, hvor vi kan tale om, at ¼ af befolkningen er dårligt stillet, og det er dem, vi skal give et løft. Det tal bliver højere de kommende år, hvis vi ikke vil sætte os ned og analysere situationen og se på: hvilke kunstgreb kan vi tage fat i og bruge til at sætte en udvikling i gang i den retning, vi vil have det?

Arbejdsministeren anvendte et udmærket udtryk, som deler kvinder og mænd meget godt. Jeg tror, ministeren sagde noget med, at mænd havde en raket et vist sted, og at kvinderne måske mere gik efter guleroden. Jeg foretrækker også guleroden fremfor raketten, det er helt sikkert, men jeg foretrækker, at der i det mindste sker noget, og det gør der altså overhovedet ikke efter det, der bliver sagt her. Derfor begriber jeg ikke, at de radikale kan blive ved at følge denne politik.

Jeg kommer ikke op for at støtte hr. Svend Auken, som jo med store oratoriske evner fejede alt, hvad der skete af godt, af bordet og fremhævede alle sine egne fine ideer – som han ikke kunne gennemføre. Men da jeg ikke tilhører regeringspartierne – som hr. Bo Kristensen – vil jeg godt sige, at også set med mine øjne var det en lidt mager forestilling, for hvilke konkrete ting er der i og for sig i denne redegørelse? Det er rart, man kan tillade sig at sige det, fordi man ikke er med i regeringen. Det er beklageligvis også min opfattelse, at der manglede noget konkret.

Arbejdsministeren sagde meget elskværdigt, at jeg selv kunne svare på mine dumme spørgsmål. Men jeg fik ikke at vide, hvad hele forestillingen kostede. Det kan da godt være, at det er, fordi fremskridtspartiet har en speciel idé om økonomi, at det virkelig interesserede mig, hvad 55 møder, 29 udvalgsmedlemmer og 53 ansatte har kostet. Jeg må så prøve at få det at vide på anden måde, for det interesserer mig fortsat, hvordan man giver sine penge ud, og om man får noget for dem.

Det andet for mig meget vigtige står i sp. 9661:

»Med hensyn til skattepolitikken konstaterer kommissionen, at det nuværende skattesystem kun i meget begrænset omfang virker udlignende. Derfor har kommissionen været inde på en fradragssanering og en hævelse af bundfradraget.«

Videre står der kort:

»Regeringen har ikke aktuelle planer om at følge kommissionens forslag i den retning.«

Det var mit andet vigtige spørgsmål. Er det blevet sådan, at ligegyldigt hvilken minister der kommer på talerstolen, så er man simpelt hen imod at svare på det spørgsmål?

Fremskridtspartiet har gang på gang spurgt: hvad er meningen med det, man lovede i oktober? Vi får intet svar. Det får jeg sikkert heller ikke i dag, men vi bliver nødt til at bore i det. I øjeblikket er der jo stilstand i diskussionen om de omtalte gavechecks, så det er helt berettiget. Netop her, hvor man påpeger at det var noget af det, der kunne hjælpe de lavestlønnede, at man fik et højere bundfradrag, var det måske rimeligt, at det blev berørt fra ministerens side.

Lawaetz (FP):

Grethe Kindberg Jørgensen (CD):

[Grethe Kindberg Jørgensen]

Ministeren var inde på, at man skulle skaffe arbejdspladser inden for den private sektor og begrænse ansættelsen i det offentlige. Heri er jeg enig. Jeg vil dog ikke undlade at påpege, at man selvfølgelig også inden for det offentlige i øjeblikket må passe på ikke at ændre for meget i strukturen for de forskellige instanser, således at man flytter problemerne fra én sektor til en anden. Her tænker jeg især på den sidste tids megen debat om at flytte visse dele af det offentlige til private institutioner eller omprioritere visse arbejdsopgaver til anden offentlig instans. Jeg tror, man bør tænke kraftigt, og man bør nok overveje en sådan omprioritering, for jeg tror, man kan risikere at komme til at berøre visse lavindkomstområder og kvindeområder, især inden for HK-området. Det er dem, der vil blive ramt. Man vil flytte problemet fra den ene del af landet til den anden.

Fru Anne Grete Holmsgård taler så negativt om den private profit og om det privatkapitalistiske system, vi lever i her i Danmark i dag. Jeg er heldigvis ikke enig med fru Anne Grete Holmsgård i, at det er så dårligt, og jeg vil derfor gerne spørge, om ikke VS her fra denne talerstol vil påpege, hvor man finder et bedre system end det, vi lever i i dag.

Jeg vil bede fru Helle Degn her fra talerstolen fortælle mig, hvor mange kvindelige medlemmer der var i den lavindkomstkommission. Den blev trods alt ikke nedsat under denne regering, men under den tidligere. Så vidt mig bekendt var der to alt i alt: en ministeriel embedsmand og en repræsentant for LO – ud af 30. Jeg synes, socialdemokratiet selv på det tidspunkt skulle have gjort noget mere for at få kvinder repræsenteret dér, hvis det var så vigtigt. Jeg synes, det var dårligt skyts.

Kvinder i mandefag? Ja, det er helt i orden, hvis de fysisk kan klare det. Men for nylig har jeg jo været med på en tur ude at se på forsvar og må nok indrømme, at vi, der går ind for, at vi skal forsvare vort land, godt en gang imellem kan blive en lille smule betænkelige, når man bl. a. på vore mine-læggere ser, at to kvinder ikke kan løfte minen, men skal have mænd til hjælp. Der findes to om bord. Man kan ikke lade være med at tænke på: hvad sker der, den dag vi står i en krigssituation og de to mænd bliver kvæstet eller dræbt, hvem skal så træde til?

Der må være en lille smule realisme, uanset om det er mand- eller kvindefag, vi taler om.

Ministeren taler også om min gulerodspolitik. Den vil jeg gerne stå fast på. Hun nævnte forvaltningshøjskolen.

Hr. Svend Auken taler så flot om alt, hvad socialdemokratiet har gjort på lavindkomstområdet, HK-området osv. Så vidt mig bekendt blev denne uddannelse opfundet under den socialdemokratiske regering, men jeg har ikke set den tidligere finansminister gøre ret meget på det område. Mon ikke stadig væk HK-området inden for det offentlige hører med til lavindkomstområdet?

Hr. Svend Auken taler om, at den borgerlige regering klemmer på de forkerte steder. Jeg vil da gerne sige til hr. Svend Auken, når han fremhæver ensidigheden: ensidigheden under den socialdemokratiske regering bestod efter min opfattelse i, at man tog med den ene hånd og gav med den anden; så troede man ikke, at befolkningen mærkede det så meget. Det er vist resultatet af den politik, der blev ført dengang.

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Hr. Svend Auken imponerer jo altid med sin oratoriske evne – mere ved sin oratoriske evne end ved evnen til at lytte. Jeg tilbød at skrive ned, hvad jeg egentlig havde sagt til hr. Svend Auken. Jeg nævnte faktisk syv punkter over for hr. Svend Auken, som i sit første indlæg spurgte om, hvad regeringen ville gøre, og spurgte, om jeg kunne nævne bare ét eksempel på, at regeringen ville gøre noget, som ville komme lavindkomstgruppen til gode. Jeg nævnte faktisk forbedring af konkurrenceevnen, flere varige job, nedsættelse af inflationen, nedsættelse af renten, uddannelse til de unge, forbedring af voksenuddannelsen og nedbrydning af det kønsopdelte arbejdsmarked, således som der også står her i redegørelsen.

Hr. Svend Auken bruger al sin veltalenhed til at tale om, at nu bryder revolutionen løs i Danmark. Jeg ved ikke, om man skal løbe væk eller man skal blive for at overvære, hvor pragtfuld revolutionen bliver – når hr. Svend Auken kommer ind fra venstre i egen-skab af Robin Hood. Han kommer med alle de gode forbedringer, mens derimod regeringen er den store, stygge ulv i dette foretagende og gør alle de modbydelige og forfærdeli-

[Arbejdsministeren]

ge ting. Det er jo ikke rigtigt. Danmark er jo ikke på grænsen af revolution. Vi har lavet nogle besparelser i 1983, og der kommer også nogle i 1984, men at sige, at det danske samfund ikke fortsat er et velfærdssamfund, det ville ikke være rigtigt. Men nu vil hr. Svend Auken altså optræde som Robin Hood og forsvare alle dem, som regeringen har angrebet gennem den lovgivning, der blev vedtaget af folketinget. Det vil altså også sige, at hr. Svend Auken nu må gå ud og forsvare arbejdsgiverne, for vi har jo også forhøjet arbejdsgivernes bidrag til arbejdsløshedskasserne. Men det er selvfølgelig glædeligt for Dansk Arbejdsgiverforening, at den nu har fået en frontkæmper i hr. Svend Auken.

Jeg må vist sige, at indkomstpolitikken da i højere omfang har ramt de bedrelønnede end de laverelønnede, og vi må vel også sige, at prisstoppet, som var gældende i fem måneder, også kan siges i hvert fald at have ramt de såkaldt rige – hvordan vi så end skal definere, hvem der er rige og hvem der er fattige i dagens Danmark. Hvad mener hr. Svend Auken om det forslag til pensionsbeskatning, som er indgået som en aftale mellem socialdemokratiet og regeringen? Tager det ikke også noget fra de såkaldt rige, som hr. Svend Auken så gerne vil tage noget fra? Og hvad mener hr. Svend Auken om den overenskomst, der blev indgået på arbejdsmarkedet, hvor arbejdsmarkedets parter inden for 4 pct.-rammen sagde, at man ville fordele 4 pct.-rammen således, at man tog mest hensyn til de lavestlønnede. Det skal regeringen ikke tage æren for, men det er i hvert fald et udtryk for, at man har tænkt på de lavestlønnede.

Jeg vil sige til hr. Rahbæk Møller, at ministrene altså også kan komme i den situation, at de har en rød lampe, som lyser for dem, men jeg mente i og for sig, at jeg havde besvaret spørgsmålet i forbindelse med mit svar til fru Lone Dybkjær, hvor jeg sagde, at jeg mente, det var rigtigt, at man prøvede på at lave en langsigtet analyse af behovet for arbejdskraft set ud fra den teknologiske udvikling, og hvad det er for nogle områder, vi får brug for.

Hr. Lawaetz gentog spørgsmålet om, hvad dette pragtfulde arbejde egentlig har kostet. Det har, så vidt jeg har kunnet få oplyst på kort tid, kostet ca. 10 mill. kr.

Fru Grethe Kindberg Jørgensen var igen inde på det dér med gulerodsfilosofien: der skal være noget, der motiverer folk. Det tror jeg også fortsat er rigtigt. Vi skal have kvinder i utraditionelle fag. Jeg mener også, kvinder kan gøre sig gældende inden for forsvar; det hele består altså ikke i at rende rundt og bære miner. Der er også andre opgaver, der skal udføres.

Det er højst mærkværdigt, at hver gang en mand – i hvert tilfælde i de nordiske lande – kommer ind på et kvindeområde, så bliver han modtaget som dagens helt, den alternative, den bløde mand, alle kvinder har gået og drømt om, og som man så sjældent træffer i det virkelige liv. Han er så god at have i en daginstitution af hensyn til de enlige mødre. Men når kvinder skal ind på de utraditionelle job, er der enten ikke toiletter, eller også mangler de fysisk styrke, eller hvad ved jeg. Jeg synes faktisk, vi – måske i fællesskab på tværs af partiskellene – skulle hjælpe hinanden med i hvert fald at nedbryde de myter.

(Kort bemærkning).

Rahbæk Møller (SF):

Jeg er glad for, at ministeren er villig til at lave det, hun kaldte en analyse af beskæftigelsesmulighederne. Det var nu ikke helt det, jeg spurgte om. Det, jeg spurgte om, var en egentlig prognose med tal på. Kan jeg forstå ministeren sådan, at det er hun villig til at lave, en sektoropdelt prognose af, hvor beskæftigelsesmulighederne vil være i de kommende år under forskellige scenarier?

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Jeg har konstateret, selvfølgelig, at denne regering ikke vil gøre noget af det, vi andre gerne vil have den skal gøre. Det har jeg nu konstateret op til flere gange.

Der er imidlertid en enkelt ting, som jeg godt vil erklære mig i hvert tilfælde nogenlunde enig med regeringen og arbejdsministeren i. Det drejer sig om det, der står i sp. 9664 om, at et flertal af kommissionsmedlemmerne har foreslået, at der etableres et fordelingspolitisk råd. Jeg er selv meget loren ved det. Det er vigtigt, at der fremover bliver ved med at blive foretaget undersøgelser og kommes med forslag til, hvordan man kan

[Lilli Gyldenkilde]

ændre på de ting. Det er jeg fuldstændig enig i; man skal fortsætte med det arbejde. Regeringen peger på, at vi jo har socialforskningsinstituttet, og det synes jeg også er fint, de laver et fortrinligt stykke arbejde dér. Men jeg kunne godt lide at vide, hvis kommissionsarbejdet for så vidt skal fortsætte via socialforskningsinstituttet, om det så betyder, at der bliver bedre muligheder for socialforskningsinstituttet til at foretage de her nødvendige undersøgelser.

Det andet, der kalder mig herop, er, at ministeren i sit tidligere indlæg talte om, at der måtte gives bedre vejledningsmuligheder. Det er jeg selvfølgelig enig i. Det er ikke mindst med henblik på, at vi kan få kvinderne til at gå ind i de traditionelle mandeerhverv. Ministeren pegede på, at det ved udslusningen ofte gik galt, fordi man fra kvindernes side ønskede at gå ind i de traditionelle erhverv. Dér tror jeg, en af de veje, man kan gå, er, at man kan forsøge at udsluse i grupper, sådan at man er et par stykker, der kommer ud på sådan en arbejdsplads sammen. De støtter hinanden, og så går det godt.

For det andet nævnte ministeren vejledningen i skolerne. Vi ved, der er problemer i øjeblikket, som jeg håber kan blive løst. Vi havde deputationer forleden dag i udvalget om ungdomsarbejdsløshed; det handlede om uddannelsesvejledningen, og det blev klart for os alle sammen, at der var nogle enorme problemer. Det kan vi også se i den vejledningsberetning, der er kommet fra det udvalg, hvor fru Grethe Philip er formand. Jeg vil godt vide, hvad ministeren egentlig har tænkt sig at gøre for, at den vejledning kan komme i gang. Ellers er der ikke noget af det, der er fremadrettet.

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Til hr. Rahbæk Møller vil jeg gerne sige, at det, jeg har givet tilsagn om, var den analyse, som fru Lone Dybkjær efterlyste i sit indlæg, og som jeg finder er særdeles væsentlig. Jeg mener ikke at kunne give tilsagn om en analyse af den art, som blev ønsket fra hr. Rahbæk Møllers side.

Med hensyn til det, fru Lilli Gyldenkilde sidst var inde på, vil jeg sige, at der jo allerede i dag heldigvis sker noget på området, og at vi bør sikre, at også folkeskolens erhvervs-

praktik bliver mere ligestillingsorienteret. Det kunne man f.eks. gøre ved at bruge de tekniske skoler i erhvervspraktikken. Der har været etableret forsøg, hvor de unge – og det gælder pigerne – bliver tvunget til at deltage i praktikforsøg på de tekniske skoler. Det vil sige, at pigerne – det må man godt kalde dem i den aldersgruppe – får nogle utraditionelle erfaringer, som kan indgå i deres overvejelser om erhvervsvalg.

Et andet forsøg er gået ud på, at man har ladet skolevejlederen og ligestillingskonsulenten tilrettelægge et praktikforløb for piger og drenge hver for sig. Man har altså orienteret pigerne om, hvilke muligheder de havde, og man har forsøgt også at inddrage deres forældre. Det tror jeg faktisk er meget vigtigt. Jeg har set nogle artikler, hvor det ikke var forældrene, der var problemet, men det var bedsteforældrene, der sagde: nej, du skal ikke ud at lave sådan noget.

Der er også som forsøg etableret indslusningskurser på enkelte tekniske skoler for kvinder. Det gøres i et samarbejde med arbejdsformidlingen og ligestillingskonsulenten, og visiteringen sker i samarbejde med disse. Der har også været forsøg med at bruge EIFU-kurser som vejledningskurser for kvinder, også i samarbejde med arbejdsformidlingen og ligestillingskonsulenten, og der har været et praktisk arbejde inden for jern og metal, bygge- og anlægsarbejder, træ og montage. Jeg kan sige, at det er planlagt, at man vil lave et forsøg i Frederiksborg amt i efteråret 1983, der skal sikre et sammenhængende forløb gennem sammenkobling af en række af de eksisterende foranstaltninger, således at man starter med en EIFU-agtig introduktion, og så kombinerer man det med en periode med praktisk arbejde og vejledning, og herefter kan man så optages enten på specialarbejderkursus eller på EFG-basisår som endelig udslusning til arbejdsmarkedet. Det bliver spændende for os, synes jeg, ligesom at følge, hvordan denne forsøgsordning kommer til at køre.

Derudover laver man altså nogle særlige støttegrupper for kvinder og indslusningsmodeller. Jeg er meget enig i det, fru Lilli Gyldenkilde sagde. Jeg tror ikke, at man skal sende kvinderne ud alene; man skal sende dem ud nogle stykker sammen, således at de ligesom psykisk kan bakke hinanden op i den nye arbejdsituation.

(Kort bemærkning).

Rahbæk Møller (SF):

Så må vi jo konstatere, at regeringen tillader sig at afvise en analyse, der viser, at regeringens politik med sikkerhed vil føre til stor og stærkt stigende arbejdsløshed, uden at være villig til at komme med nogen som helst form for moddokumentation, der rækker ud over henvisning til en eller anden erhvervsdrivende, der har sagt, at han kan beskæftige et par tusinde mennesker i sin virksomhed. Det må vi så tage til efterretning.

(Kort bemærkning).

Lone Dybkjær (RV):

Jeg tager det som en kort bemærkning, også for at tvinge mig selv til at gøre det kort.

Når arbejdsministeren var så langt inde i hele spørgsmålet om praktikpladser og måden at håndtere det på, får det mig til at sige, at jeg ikke føler, at vi overhovedet har løst det problem på nuværende tidspunkt på tilfredsstillende måde – ikke det, som arbejdsministeren var inde på her, men spørgsmålet om at få oprettet nye praktikpladser. Jeg vil ikke have taget det op, medmindre arbejdsministeren selv havde været temmelig vidt omkring i dag på dette felt.

Jeg vil godt spørge, om regeringen har overvejet at oprette et centralt sted, hvor man kan henvende sig, når det drejer sig om at oprette en praktikplads og få godkendt en uddannelsesaftale.

Når jeg også tager dette op her, er det, fordi jeg har indtryk af, at det måske specielt rammer på nogle af kvindeområderne. Jeg har et helt konkret eksempel, hvor et menneske i 3 måneder har arbejdet hårdt for overhovedet at finde ud af, hvad vedkommende skulle gøre – det er en, der kender systemet – uden overhovedet at komme nogen vegne, bl.a. fordi der er en enorm træghed i systemet. Der vil jeg godt spørge, om det har været overvejet – eller om ministeren vil overveje – simpelt hen i en periode at lave et kontor, så man kan henvende sig ét sted for at få at vide, hvordan man får oprettet en praktikplads, og hvordan man kan få godkendt en uddannelsesaftale og få den fornødne hjælp hertil, for det savnes der altså i dag.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Det, der kalder mig herop, er dels at sige tak for den udmærkede redegørelse fra arbejdsministeren om, hvad der rent faktisk bliver foretaget; og vi hørte, at der foretages noget.

Men det, mit spørgsmål gik på, var mere, at det overordnede vejledningsråd, man har nedsat, og hvori fru Grethe Philip er formand, nu har afgivet en beretning. Vi kan af beretningen se, at man har nogle besværligheder, kan man vist sige. Vi får også henvendelser fra organisationen FTF, som siger, at man har skrevet til arbejdsministeren – uden at høre noget igen – for man kan ikke begribe, at FTF, hvor man har organiserede lærere inden for området, ikke kan få lov til at være med i det overordnede vejledningsråd, som nu skal lægge retningslinjer. Det kan for os andre også godt være lidt uforståeligt, hvorfor FTF ikke er med i det råd, når man nu så gerne vil og har kompetence på området, så meget mere som arbejdsministeren jo siger, at det er vejledningen allerede i skolerne, vi skal have fat i. Det er jeg enig i. Kan vi få vejledet bedre, så man tør gå ind i traditionelle job, er det godt. Det er ikke sikkert, at ministeren kan svare nu, men det er i håb om at få et svar, at jeg kom herop for sidste gang.

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Jeg håber også, at jeg kommer herop for sidste gang i denne sag. Jeg er ikke i stand til at svare på fru Lilli Gyldenkildes spørgsmål her, men vil selvfølgelig gerne gøre det gennem arbejdsmarkedsudvalget.

Så kan jeg svare positivt på egne vegne på fru Lone Dybkjærs spørgsmål, at vi må prøve at lette dette, men det er som sagt undervisningsministerens ressort, så jeg skal ikke binde ham – for jeg ville ikke bryde mig om, at han en dag stod og bandt mig på noget andet – men sige, at det må være rigtigt, at vi gør alt for at få systemet til at være så fleksibelt som muligt.

Hermed sluttede forhandlingen.

Den næste sag på dagsordenen var:

2) Første behandling af lovforslag nr. L 182:

Forslag til lov om ændring af lov om arbejdstilbud til ledige.

Af Lilli Gyldenkilde (SF) m.fl.
(Fremsat 6/4 83).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Forhandling**Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):**

På baggrund af bemærkningerne til forslaget synes det at udspringe af de problemer, der har været i Vestsjællands amt med at skaffe et tilstrækkeligt antal arbejdstilbud.

Jeg har tidligere over for folketinget oplyst, at jeg har iværksat en række foranstaltninger for at råde bod herpå, og at meget tyder på, at problemerne snart er løst. Jeg har imidlertid også lovet at følge sagen tæt og herunder overveje, om der skal tages yderligere skridt.

Lad mig for en ordens skyld slå fast, at ledige efter arbejdstilbudsordningen har krav på et arbejdstilbud, inden de mister tilknytningen til arbejdsmarkedet, og det får de også i de allerfleste tilfælde. I de enkelte tilfælde, hvor det alligevel ikke lykkes – og jeg behøver vel næppe her at erindre om, at denne ordning er under et meget stort pres – har den pågældende fortsat ret til at få et arbejdstilbud snarest muligt. Der bliver i disse enkelte situationer ydet en særlig indsats for så hurtigt som muligt at give et arbejdstilbud.

Det er således min opfattelse, at arbejdstilbudsordningen på det punkt, som lovforslaget omhandler, fungerer godt nok, når man tager omstændighederne i betragtning. Jeg mener derfor ikke, at der er behov for dette lovforslag, og jeg mener samtidig, at forslaget ville kunne få den uheldige virkning, at de institutioner, der i dag gør en betydelig indsats for at give arbejdstilbud i rette tid, ville kunne miste noget af tilskyndelsen hertil, i hvert fald i særlig presserende situationer, hvor de er sikre på, at de ledige fortsat kunne oppebære arbejdsløshedsdagpenge.

Lad mig tilføje, at forslaget reelt også betyder en indgribende og en principiel ændring af 26 ugers reglen i arbejdsløshedsloven.

Ud over at der er tekniske problemer herved, finder jeg ikke, at man på det aktuelle grundlag således kan ændre et grundlæggende

de princip i arbejdsløshedsforsikringssystemet. Jeg vil på alle måder arbejde for, at de gældende regler overholdes, men regeringen kan ikke medvirke til lovforslagets gennemførelse. Dette hænger måske også sammen med, at lovforslaget efter min opfattelse er udtryk for en sammenblanding af reglerne i § 55 og § 72 i arbejdsløshedsloven; det er 26 ugers reglen og arbejdstilbudsreglerne. Disse to sæt regler omhandler helt forskellige problemstillinger. Formålet med 26 ugers reglen er nærmere at fastsætte retningslinjer for, i hvor lang tid et arbejdsløshedskasemedlem kan bevare sin dagpengeret. Efter bestemmelsen kræves det som en af betingelserne for udbetaling af dagpenge, at der skal foreligge en tilknytning til arbejdsmarkedet i form af 26 ugers arbejde inden for de sidste 3 år. Arbejdstilbudsreglerne har derimod til formål at genoptræne og vedligeholde de lediges arbejdsevne og at udvide den samlede beskæftigelse i samfundet og har således deres egen selvstændige begrundelse. Det er f.eks. i konsekvens af, at der er fortsatte regler om, at arbejdstilbud skal gives efter en vis ledighedsperiode. Arbejdstilbudsreglerne er således ikke et udtryk for en garanti for, at de ledige fortsat kan oppebære dagpenge. Jeg mener derfor, at det rigtigste er at løse eventuelle problemer i arbejdstilbudsordningen gennem de dér gældende regler og ikke ved at ændre på reglerne i et principielt andet regelsystem, og skal derfor som sagt afvise lovforslaget.

Svend Auken (S):

Lovforslaget fra socialistisk folkeparti giver anledning til 6 bemærkninger. Den første skal være, at de langtidsarbejdsløse naturligvis ikke skal undgælde for forsømmelser hos det offentlige. Det kan ikke være rimeligt, at de mennesker, der helt uden egen skyld har mistet dagpengeretten, skal betale for forsømmelighed hos det offentlige.

Den anden bemærkning er, at jeg ikke mener, SF har haft en heldig hånd med udformningen af forslaget, selv om vi er enige om hensigten. Jeg tror af de grunde, som også arbejdsministeren har været inde på, at det ikke er den rigtige måde at gøre det på, som SF har lagt op til, men det er ikke det samme som at sige, at der ikke er et problem, der skal løses. Vi er enige med SF i, at pro-

[Svend Auken]

blemet skal løses, uden at det rammer de langtidsarbejdsløse. Det er også grunden til, at vi har rejst sagen i folketingsalen ved flere tidligere lejligheder.

Den tredje bemærkning er, at staten skal leve op til sine forpligtelser. Jeg forstod på arbejdsministeren, at en overtrædelse nærmest var et studiekrebsanliggende. Den opfattelse deler vi ikke. Uanset hvor der sker lovovertrædelser, om det er i den private eller i den offentlige sektor, måske ikke mindst i den offentlige sektor, bør der selvfølgelig fra statens side skrides ind med al nødvendig strengthed. Det gælder ikke blot, når det drejer sig om overholdelse af statens egne forpligtelser; det gælder også i forholdet til amtskommuner og kommuner, som har forpligtelser, de ikke har overholdt. Arbejdsministeren må selvfølgelig leve op til, at hun i denne forstand er tilsynsmyndighed i forhold til amter og kommuner, og det vil sige forpligtede amter og kommuner til at gøre det, de er forpligtede til at gøre, og, hvis ikke de gør det, udrede det økonomiske tab.

Det fører mig frem til det fjerde punkt: det kan ikke være rimeligt, når det offentlige ikke lever op til sine forpligtelser, at private så for at få deres ret henvises til et privat søgsmål ved domstolene. Det er en parodi på et retssamfund, hvis det skulle være tilfældet.

Femte bemærkning er, at de problemer, Vestsjællands amt har stået over for i 1983, er for intet at regne imod de problemer, alle andre vil være stillet over for i 1984 med de forudsete meget voldsomme nedskæringer og besparelser, og derfor trænger hele problemkredsen til en nærmere diskussion.

Det sjette punkt er, at selv om vi ikke støtter socialistisk folkepartis forslag, håber vi, at vi sammen med et flertal i folketinget kan afgive en beretning, der sikrer, at problemet bliver løst, og at det bliver løst på en sådan måde, at folk både får deres arbejdstilbud og får inddækket det tab, de har lidt ved den offentlige forsømmelighed.

Så endelig en personlig bemærkning til arbejdsministeren, som ikke kun har noget med denne sag at gøre, men også med den sag, vi diskuterede før. De farligste revolutionære i vor tid, arbejdsminister, går med vest og har slips på.

Ahlmann-Ohlsen (KF):

Da mit partis ordfører, hr. Bo Kristensen, ikke kan være til stede, skal jeg på hans vegne fremlægge følgende:

Arbejdstilbudsordningen er, som det er blevet sagt, under stort pres, som synes at være størst i Vestsjællands amt. Gennem ministerens initiativer ser det imidlertid ud til at disse problemer vil komme under kontrol.

Problemet ved at gennemføre den af SF foreslåede ordning er, at det er overordentlig vanskeligt at vurdere de økonomiske konsekvenser af forslaget. Man kunne forestille sig, at en motivation for at yde en ekstraordinær indsats for at skaffe det nødvendige antal arbejdstilbud i rette tid vil blive svækket en smule. På baggrund af de foreliggende oplysninger, herunder ministerens bemærkninger, skal jeg meddele, at den konservative gruppe ikke kan give sit samtykke til lovforslaget.

Hans Jørgen Holm (V):

Forslaget synes, som også arbejdsministeren påpegede, at have sin baggrund i de problemer, der har været med at fremskaffe et tilstrækkeligt antal arbejdstilbud til langtidsledige i Storstrøms- og Vestsjællands amter. Ministeren har både tidligere og også her i dag oplyst, at de aktuelle problemer kan løses, så på denne baggrund finder venstre ikke, at der er behov for en ændring i lovgivningen.

Om den foreslåede ændring skal jeg klart tilkendegive, at venstre ikke finder suspension af 26 ugers reglen acceptabel. Jeg skal derfor afvise lovforslaget. Men viser det sig, at der er en massiv ubalance mellem behovet for arbejdstilbud til langtidsledige og amters og kommuners mulighed for at fremskaffe disse, er der en ny situation, som vi nødvendigvis må se på.

Grethe Kindberg Jørgensen (CD):

Ministeren var inde på, at lovforslaget sikkert udspringer af de problemer, vi har hørt en hel del om fra Vestsjællands amt på det sidste. Det tror jeg også, og ministeren har over for folketinget i dag oplyst, at der er iværksat foranstaltninger til at råde bod på de problemer, og lovet at følge sagen tæt og overvejet at tage yderligere skridt, hvis det bliver nødvendigt.

[Grethe Kindberg Jørgensen]

Jeg ser også en fare i at lovgive igen på området, og især når man ser på forslaget om, at man skal suspendere 26 ugers reglen.

Det er ligeledes blevet påpeget, at man vil arbejde på, at de gældende regler overholdes, og jeg tror, at det er den bedste løsning, bare ministeren vil være opmærksom på problemerne. CD kan derfor ikke støtte forslaget.

Lone Dybkjær (RV):

Jeg har overvejet, om jeg simpelt hen kunne give sådan mere eller mindre tilslutning til den socialdemokratiske ordfører minus punkt 5, tror jeg det var, plus den personlige bemærkning, men jeg er helt sikker på, at det på en eller anden måde vil blive brugt imod mig, så det vil jeg lade være med og så blot sige, at jeg føler, at det afgørende ved dette forslag er, at vi finder en eller anden model, sådan at der bliver skabt arbejdstilbud. Det må vi så arbejde med i udvalget, for jeg er enig med de tidligere ordførere, der har sagt, at der nok ikke har været en helt heldig hånd ved udformningen af lovforslaget. Jeg vil her nøjes med at sige, at hensigten føler vi er rigtig; man skal på en eller anden måde have skaffet jobtilbud til dem, der ikke kan få det.

Så er jeg blevet gjort opmærksom på et andet problem, som også har noget med dette at gøre, og som jeg godt vil rejse i forbindelse med dette lovforslag i udvalgsarbejdet. Hvis arbejdsløshedskasserne ikke får indberettet om langtidsledige, sådan at de skal have et jobtilbud, vil der også her være tale om, at det går ud over en, hvad jeg i denne sammenhæng ville kalde sagesløs person, fordi der er sket fejl et andet sted i systemet. Det må vi kunne løse eller få diskuteret i hvert fald i sammenhæng med dette lovforslag, sådan at det måske kan indgå i en eller anden form i en beretning, som vi kan afgive om forslaget.

Lawaetz (FP):

Hvor mange det drejer sig om, ved man ikke nøjagtigt, men det er nok rigtigt, at der her er et problem, som skal løses på den ene eller den anden måde. Imidlertid kunne det få vidtrækkende følger, dersom man simpelt hen vedtog SFs lovforslag. Det kunne i praksis betyde, at man kunne fortsætte på 90 pct. eller på maksimum. Selv med den største sympati for folk, der uden skyld er blevet

arbejdsløse, kan fremskridtspartiet ikke gå med til en sådan ubegrænset bevilling. Det ville midt i en sparetid være en virkelig hård belastning for de offentlige budgetter.

Der skal efter vor mening selvfølgelig også være et incitament til fortsat selv at forsøge at få arbejde, for selv om man ikke må sige det – det ved jeg godt – findes der altså stadig adskillige tusinde, der slet ikke ønsker at komme i arbejde: dels mødre med børn, dels ægtefæller, hvor den anden part har en stor indtægt.

Fremskridtspartiet har flere gange fremsat forslag om opfyldelse af grundlovens § 75 om samfundets pligt til at skaffe alle et arbejde til gengæld for til enhver tid at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Vort forslag ville frasortere alle, der ikke reelt er interesserede i beskæftigelse, men blot ønsker at fortsætte i understøttelsessystemet.

Vort forslags gennemførelse ville have to store følgevirkninger. Tallet af reelt arbejdsgørende ville svinde væsentligt ind med store besparelser til følge, og stat, amter og kommuner ville på en helt anderledes håndfast måde blive tvunget til at gennemføre mest muligt for en samfundsnyttig beskæftigelse. Der er imidlertid indtil nu ingen andre partier, der seriøst har villet drøfte vores forslag, og resultatet er naturligvis den triste kendsgerning, at man kan være arbejdsløs så længe, at man ikke længere hører til på det normale arbejdsmarked, men må henvises til bistandskontorerne.

Dette vil i sig selv sortere nogle fra – jeg tænker på, at vi før har talt om overlægefruer og andre, hvor manden har en stor indtægt. De vil ikke kunne hente noget på bistandskontoret. Men desværre er det, som vi alle sammen ved, langt dybere årsager, der ligger til grund for disse vanskeligheder, og før man får løst dem, er det vel svært at leve op til de krav, der stilles, men jeg er enig i, at man må finde på et eller andet, således at man pålægger amter og kommuner at overholde de love, der nu engang er lavet for at klare disse problemer.

Steffensen (KrF):

Det er helt klart, at det problem, som SF ønsker at løse, er et aktuelt problem. Det erkender vi også i kristeligt folkeparti. Det har alle ordførere herfra også erkendt. Problemet

[Steffensen]

er blot, hvordan man nu kan tackle opgaven bedst, og dér ser vi altså nok noget forskelligt på det.

Jeg må sige, at det lovforslag, som SF har fremsat, mener vi ikke er brugbart, men vi mener nok, det er nødvendigt, at man arbejder med den problematik. Man kan også forstå på de tidligere ordførere, at de er enige om at nå frem til en eller anden, skal vi sige afgørelse, der er med til at løse problemet. Det vil vi se positivt på. Som det ligger her, kan vi ikke medvirke til det, men det er muligt, at vi i udvalgsarbejdet kan bearbejde det på en sådan måde, at der kan findes en udvej, som kan nedfældes i en beretning, som kan være med til at tage fat på problemstillingen.

Lilli Gyldenkilde (SF):

Jeg vil starte med at konstatere, at flertallet af ordførerne ikke har læst lovforslaget. Det er altid beklageligt. Dette lovforslag handler ikke om suspension af 26 ugers reglen. Det står der ikke. Jeg vil gerne have lov at citere, hvis jeg må, fra lovforslag nr. L 182, første paragraf, stk. 1:

»Såfremt tilbud ikke gives, før retten til dagpenge ophører, er medlemmet fortsat berettiget til dagpenge efter lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v., indtil den pågældende har fået et rimeligt arbejdstilbud.«

Det, det handler om, er bare, at den lov, vi har, skal fungere. Det gør den ikke. Der er nogle, der ryger ud af systemet, og det er de få, der ryger ud af systemet, det handler om. Der er rundt regnet, hvis vi bruger store tal, pr. år ca. 50.000 eller lidt i underkanten endda, der skal have arbejdstilbud. Af dem er der vel 95 pct., som enten får et tilbud eller går ud af systemet, fordi det er det, de ønsker. Der er maksimalt 5 pct., som ikke får et tilbud i tide, og derfor ender de på bistandshjælp. Hvis man begynder at se på, hvem det er, så viser det sig desværre igen, at det mest er kvinder, det kommer til at gå ud over.

Jeg må sige, at hverken den tidligere arbejdsminister eller den nuværende for den sags skyld har nogen ordentlig statistik om det, så det billede, som jeg kan give af denne sag, har jeg selvfølgelig fra samtaler med folk og fra de indberetninger, man kan få som ganske almindeligt medlem, og så selvfølge-

lig min viden om, hvor mange der hører ind under begrebet langtidsledige.

Men det drejer sig om nogle kvinder, og det drejer sig ikke om ret mange. Derfor må vi have løst dette problem, for når en lov ikke bliver overholdt, kan det bestemt ikke være dem, der henhører under loven, der skal betale regningen, når det faktisk er andre, der overtræder loven. Det forstår jeg af det, flertallet af ordførerne har sagt, at man vil være med til at løse, og det skal jeg selvfølgelig sige tak for. Jeg tror, vi vil kunne finde frem til et eller andet, for det kan godt være, at denne løsning ikke er den rigtige. Jeg synes nu nok, at ordførerne lider af den mangel, at heller ingen andre synes at finde en rigtig hånd. De mente, det var skrevet med uheldig hånd. Det er skrevet med min, men såmænd ikke engang den tidligere arbejdsminister kunne komme med den rigtige.

Det vil jeg da så håbe at vi kan finde frem til i udvalgsarbejdet, men det skal meget gerne gå temmelig stærkt. Det skal være inden sommerferien. Denne lov må sættes i gang på en eller anden måde så hurtigt som overhovedet muligt, for ellers er der endnu flere, der falder for det her.

Min optimisme skal jeg ikke gøre større, end den er. Jeg har tidligere været ude for at være kommet med forslag, som man har talt velvilligt om, men som er blevet kvalt i velvilje.

Denne sag optager sindene meget ude omkring, ikke kun hos dem, som bliver ramt af loven, men retssikkerhedsmæssigt forstår man ikke, at man kan vedtage en lovgivning herinde, som ret beset betyder, at de, der ikke kan få opfyldt de ting, der står i loven, kommer til at betale. Som sagt er det for en stor dels vedkommende kvinder, der ryger direkte over på bistandshjælp og dermed helt ud af arbejdsmarkedspolitikken. Ingen kan være interesseret i, at det skal gå sådan, men det retspolitiske i det synes jeg man skal overveje, når vi skal finde det kunstgreb, som kan klare denne situation, og det skal findes, for retssikkerheden taler man meget om herinde. Man taler altid om retssikkerhed i andre sammenhænge end denne, men retssikkerhed kommer sandelig også ind i denne sammenhæng. Folk kan ikke forstå, når de ifølge loven har ret til et jobtilbud og ikke får det, at de så i det mindste ikke kan få deres arbejdsløshedsunderstøttelse, indtil de

[Lilli Gyldenkilde]

får det jobtilbud, og det er præcis det, dette lovforslag handler om.

Men jeg håber som sagt, at udvalgsarbejdet vil vise, at man seriøst vil gå ind i drøftelser om at klare dette problem, for problemet er jo erkendt fra alle sider. Jeg tror, både det, fru Lone Dybkjær sagde, og det, den tidligere arbejdsminister, hr. Svend Auken, sagde, betyder, at vi må kunne finde frem til en løsning, også gerne sammen med andre selvfølgelig.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslagets overgang til anden behandling
vædtoges uden afstemning.

Den fg. formand (Povl Brøndsted):

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til arbejdsmarkedsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

3) Første behandling af lovforslag nr. L 194:

Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsmidling og arbejdsløshedsforsikring m.v.

Af Svend Auken (S) og Lilli Gyldenkilde (SF) m.fl.

(Fremsat 21/4 83).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Forslaget går ud på at ophæve den regel, der blev gennemført ved ændringen af arbejdsløshedsloven i oktober 1982, om, at arbejdsløshedsdagpenge ikke udbetales de første 3 dage af en ledighedsperiode, der skyldes vejrlig.

Socialdemokratiet mener åbenbart her at have fundet en sag, der er så væsentlig, at det samme lovforslag om spørgsmålet skal fremsættes flere gange. Et identisk lovforslag blev nemlig fremsat af socialdemokratiet den 13. januar 1983, og det ligger nu til behand-

ling i arbejdsmarkedsudvalget. Også socialistisk folkeparti har tidligere fremsat et lignende forslag, nemlig forslag til folketingsbeslutning nr. B 45 den 14. januar 1983, bl.a. om dette emne, som ligeledes behandles i arbejdsmarkedsudvalget. Der er altså her tale om genbrug i allerhøjeste grad, og det forekommer mig måske egentlig lidt underligt, at vi i folketinget skal bruge vores tid på denne måde.

Jeg sagde ved førstebehandlingen den 18. januar i år af de to tidligere forslag, at reglen er et led i regeringens bestræbelser for at nedbringe statens udgifter til arbejdsløshedsforsikringen og forhindre, at der sker en utilsigtet anvendelse af systemet.

Bag gennemførelsen lå også det synspunkt, at arbejdsløshedsforsikringsmidler kun skal dække egentlige forsikringsmæssige forhold. Dette er stadig regeringens holdning.

Ved lovændringen i oktober 1982 blev det accepteret, at ledighed som følge af vejrlig er atypisk i forhold til arbejdsløshedsforsikringssystemet, da vejrligsledige kun vanskeligt kan anvises arbejde.

Det er regeringens opfattelse, at det økonomiske tab for lønmodtagerne ikke bør dækkes af arbejdsløshedsforsikringssystemet, men bør være et anliggende for de direkte implicerede parter. Dette blev som sagt vedtaget i oktober 1982. Arbejdsmarkedets parter havde derefter tiden til den 1. marts 1983 til at forhandle sig til rette.

Jeg er bekendt med, at kravet om økonomisk dækning ved ledighed på grund af vejrlig er indgået i overenskomstforhandlingerne. Det kan jo ikke være regeringens skyld, at parterne ikke kunne blive enige om en eventuel delvis kompensation for lønmodtagerne. Regeringen ønsker ikke nu at blande sig i det resultat, som ligeberettigede forhandlingsparter er nået frem til med hensyn til overenskomsten.

Socialdemokratiet anfører i bemærkningerne til lovforslaget, at det ønsker vejrligsspørgsmål draget frem, fordi der er opstået specielle problemer efter 1. marts 1983. Så vidt jeg kan se, består disse specielle problemer i, at reglen er trådt i kraft den 1. marts, og det er måske nok et problem for nogle, men at der er opstået specielle problemer, kan man vist ikke sige.

Jeg vil gerne til slut sige, at jeg synes, at det er en urimelig mistanke, de to partier

[Arbejdsministeren]

bringer til torvs i bemærkningerne til lovforslaget, nemlig at regeringen ensidigt skulle have ønsket at ramme den ene part på arbejdsmarkedet, de ansatte. Der er tale om, at regeringen har villet luge ud i nogle regler, der uberettiget har været henført under arbejdsløshedsforsikringen og dermed under de udgifter, som det offentlige kommer til at bære. Hvordan parterne så fordeler smerten, må være deres anliggende, og man kunne måske tænke sig, at årsagen til, at lønmodtagerne ikke har opnået hel eller delvis opfyldelse af deres krav på dette punkt, er, at de ikke har været parate til at give afkald på noget andet.

Regeringen opfordrer på denne baggrund til at stemme nej til lovforslaget.

Ahlmann-Ohlsen (KF):

Det er nu tredje gang i indeværende samling, vi har et lovforslag vedrørende dette spørgsmål til behandling. Jeg skal lige sige, at jeg taler på vegne af vores partis ordfører, hr. Bo Kristensen, der ikke kan være til stede.

Da der ikke er indtrådt afgørende ændringer i forudsætningerne for vedtagelse af de ændrede dagpengeregler i efteråret, kan det vel ikke vække stor forundring, om synspunkterne er nogenlunde de samme. Det er bekendt for alle i dette ting, at væsentlige offentlige besparelser har været og fortsat er nødvendige, og da udgifterne til arbejdsløshedsdagpenge for længst har rundet de 20 mia kr., har det ganske enkelt været uundgåeligt også at rette blikket mod denne konto. Det er i denne sammenhæng, de skærpede regler om udbetaling af dagpenge ved vejrlig på linje med de øvrige ændringer i dagpengereglerne skal ses.

Ved udformningen af de enkelte besparelsesforslag har hovedmålet været at finde besparelser på områder, hvor det mærkes mindst muligt for den enkelte. Det er vores opfattelse, at personer, der er fuldtidsledige, har større behov for støtte end personer, der kun er ramt af delvis ledighed, dette ikke mindst, eftersom lønningsniveauet typisk ligger en del højere end dagpengeniveauet. Det er baggrunden for, at der specielt er blevet fokuseret på retten til supplerende dagpenge. Ønsket om at undgå, at dagpengesystemet bliver brugt imod hensigten, har også spillet

en vis rolle. Udbetaling af dagpenge ved vejrlig er, når alt kommer til alt, et noget atypisk forhold i relation til hele arbejdsløshedsforsikringssystemets grundlæggende princip om rådighed. Vejrligsledige vil således vanskeligt kunne stå til rådighed for arbejdsmarkedet i et omfang, som svarer til de krav, der stilles til andre ledige.

Endelig må det noteres, at de erhvervsgrupper, som typisk bliver ramt af vejrligsledighed, tidligere via overenskomsterne fik kompensation i form af en højere samlet årsindkomst. Principielt kan godtgørelse for manglende beskæftigelse, som skyldes vejrliget, derfor betragtes som hørende hjemme under overenskomstforhandlingerne. De nye, strammere regler stiller måske i højere grad end tidligere krav til arbejdsgivernes planlægning af arbejdet.

På denne baggrund kan jeg endnu en gang på den konservative folketingsgruppes vegne afvise tanken om at ophæve arbejdsløshedslovens § 57, stk. 1, 2. pkt., og jeg opfordrer derfor tinget til at forkaste lovforslaget.

Hans Jørgen Holm (V):

Det, der i efteråret ved behandlingen af regeringens forslag om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring i socialdemokratiets betækningsbidrag blev til en parentes, er nu for anden gang i år og anden gang i denne samling blevet til et lovforslag fra socialdemokratiet. Nok har vi set mange næsten enslydende forslag i tinget i den samme samling, men jeg tror ikke, at vi nogen sinde før har fået et enslydende forslag fra det samme parti, og da i hvert fald ikke fra socialdemokratiet, så det er en nyskabelse, der illustrerer socialdemokratiets rolle som oppositionsparti. I oktober ønskede man ikke at fremsætte ændringsforslag, og hvorfor gjorde man egentlig ikke det, når man nu to gange har fremsat det samme forslag om en ændring af loven, nemlig at i § 57, stk. 1, udgår 2. pkt., det er lovforslagets lange tekst? Er det sagligt, er det konstruktivt og loyalt oppositionsarbejde, som socialdemokratiet mener det er dets opgave at føre?

Jeg skal med disse bemærkninger afvise lovforslaget og henvise til de bemærkninger, jeg gjorde i januar – se Folketingstidende sp. 4282, hvor der er en grundigere gennemgang af argumentationen.

Lilli Gyldenkilde (SF):

Når socialistisk folkeparti er medforslagsstiller til dette forslag, skal det naturligvis ikke tages som udtryk for, at vi har godkendt de øvrige stramninger i dagpengeloven, som er indført af den siddende regering. Vi har blot måttet erkende, at flertallet bag de stramninger er så kompakt, at det for tiden må betragtes som nærmest umuligt at komme igennem med en lettelse.

På vejrligsområdet mener vi dog at der er betydelige nuancer i det, der er blevet givet udtryk for f.eks. i pressen af forskellige borgerlige politikere, og det har da ikke mindst været politikere fra fremskridtspartiet og også enkelte radikale.

Hertil kommer, at der ved de nu overståede overenskomstforhandlinger ikke er foretaget de ændringer, der kunne medføre, at lønmodtagerne blev fritaget for at betale de 3 vejrligsdage selv. Så vi står nu med en lov, som efter al sandsynlighed bliver omgået, i den udstrækning det kan lade sig gøre. For arbejdsmarkedets parter finder selvfølgelig frem til andre løsningsmuligheder for at blive fritaget for en oplagt urimelighed. Det er selvfølgelig ikke noget, man kan bevise, men jeg er da ikke bange for at bringe til torvs her, at man i de kredse, dette omhandler, taler om at finde andre muligheder. Så må man blive hjemsendt på grund af materiale-mangel. Det er der ingen der farer ud og undersøger, om det nu også skyldes materiale-mangel eller det faktisk var vejrliget. Igen har vi en usikkerhed, som meget vel kan blive til en slags retsusikkerhed på længere sigt. Det kan ikke være rimeligt, at flertallet herinde vil blive ved med at lægge navn til lovgivning af den art.

Jeg bemærkede, at hr. Hans Jørgen Holm spurgte om, hvorfor vi ikke stillede ændringsforslag. Nu talte han ikke så meget om SF. Han har knap nok bemærket, at SF faktisk er medforslagsstiller til dette lovforslag, for både i presse og alle andre steder fremstår det rigtignok, som om det eneste oppositionsparti i folketinget er socialdemokratiet. Det er det faktisk ikke. Sferne er også i opposition. Hr. Hans Jørgen Holm siger: hvorfor lavede I ikke et ændringsforslag, dengang vi sad med det? Så må jeg spørge hr. Hans Jørgen Holm, om det havde ændret noget. Hvad er det for en form for argumentation?

Det ændrer ikke på det faktum, at der ikke var noget flertal for at få det ændret dengang, men vi håber – ved at have pillet det ud af de større forslag, som vi har liggende, og som vi må erkende at der ikke kan skabes et flertal for – at der er en mulighed på dette område, for det er en oplagt urimelighed, som selv borgerlige partier må kunne indse, og som de i hvert fald også får henvendelser fra deres vælgere om.

Jeg skal selvfølgelig anbefale lovforslaget til vedtagelse.

Lawaetz (FP):

Man kan sige, at der her er en ubehagelig dobbelt problemstilling: på den ene side de penge, det vil koste, hvis man simpelt hen annullerer bestemmelsen – jeg tænker her specielt på vejrliget – og på den anden side den eventuelle uretfærdighed, der kan opstå. Jeg har tidligere givet udtryk for, at vi vitterlig havde medfølelse med en lavtlønnet skovarbejder f.eks., men måske ikke den samme fornemmelse over for en murersvend, der har 79 kr. i timen. Det er klart, at der her er tale om en beklagelig forskelsbehandling, hvad dette problem angår. Omvendt kan man selvfølgelig også sige, at regeringen måske nok har været noget klodset i sine forslag. I efteråret burde man måske have forhandlet noget mere med arbejdsmarkedets parter, inden man lavede den slags lovgivning. Jeg vil godt benytte lejligheden til at sige, at det ikke alt sammen har været fremskridtspartiets livret. Jeg synes, man slap lidt klodset om ved det.

Motiveringen må vi selvfølgelig bøje os for, fordi man igen og igen skal spare millioner og milliarder på budgettet. Man kunne selvfølgelig også sige, at overenskomstparterne egentlig godt nok var vidende om, at denne situation kunne opstå, men der var ingen, der gav sig til at forhandle om den under overenskomstforhandlingerne, og det var ærlig talt også nemmere at lade være. Skal det fortsat være et overenskomstspørgsmål, får man nok lært at tale om det om 2 år under de næste overenskomstforhandlinger. Det er vel nok, hvis vi ser rent økonomisk på det, rimeligt, at de forskellige brancher selv klarer den slags problemer. Det kan så betyde, at nye aftaler, som fru Lilli Gyldenkilde var inde på det, i så fald vil komme til at betyde en omkostningsfordyrelse for branchen. I

[Lawaetz]

princippet går vi egentlig ind for, at brancherne selv må klare sådanne ting under overenskomstforhandlingerne, men jeg vil godt gentage, at jeg her finder, at det er lavet på en sådan måde, at man virkelig skaber en forskelsbehandling af folk, og det sidste synes jeg nok er forkert. Det vil vi godt være med til at se på.

Grethe Kindberg Jørgensen (CD):

Vi står her med et lovforslag, som egentlig ikke burde have ret mange ord med på vejen, og jeg vil da helt tilslutte mig ministerens ord, og så vil jeg videre henvise til, hvad jeg sagde ved førstebehandlingen i januar af det identiske lovforslag. Genfremsættelsen af lovforslaget, inden det tidligere er færdigbehandlet, synes mig lidt besynderlig, og den ensidige påstand i bemærkningerne om, at det kun er den ene af arbejdsmarkedets parter, der bliver ramt, synes efter min opfattelse at være en underlig bemærkning. Om det skal opfattes som en slags politisk propaganda, kan jeg ikke rigtig finde ud af. Lad mig derfor kun gentage, hvad jeg sagde ved førstebehandlingen, at den socialdemokratiske politiske ordfører, hr. Camrø, engang ganske kort før regeringsskiftet har sagt, at alle, både lønmodtagere og arbejdsgivere, havde snabelen for langt nede i statskassen. Regeringen har åbenbart ment, at der var noget om det, siden man fremsatte forslaget. Men det var nu nok ikke derfor. Det var nok, fordi landets økonomiske situation var sådan, at man ikke kunne blive ved med at bære det, og derfor ændrede regeringen vejrligsbestemmelserne, således at arbejdsmarkedsparterne selv måtte ordne disse problemer. At de ikke har kunnet opnå noget resultat, er beklageligt, men det må være et spørgsmål, der må ordnes ad den vej, og vi må derfor afvise forslaget.

Lone Dybkjær (RV):

Det radikale venstre siger nej til det foreliggende forslag, om end vi erkender, at der er problemer med forskelsbehandling på dette område, men vi mener fortsat ikke, det er noget, der vedrører dagpengelovgivningen. Vi mener, at vejrligsbestemmelserne bør ind i overenskomsterne, og det gælder både vejrligsbestemmelserne og materialeangel og alt muligt andet. Vi synes, at der har udviklet

sig en usædvanlig uigennemskuelig, lad os kalde det praksis på området. Ingen af de modeller, der er, er særlig gode, og vi synes, det ville være meget ønskværdigt, hvis man kunne finde en model, hvor arbejdsgivere og arbejdstagere havde andet fælles end at vælte de flest mulige udgifter over på det statslige system, sådan som vi så det med de oprindelige vejrligsbestemmelser. Men som sagt: vi siger nej til lovforslaget, men mener egentlig, at der er behov for i det lange løb at arbejde nærmere med disse spørgsmål.

Steffensen (KrF):

Det er jo rigtigt, at der er to omtrent identiske forslag i arbejdsmarkedsudvalget. Det er også rigtigt, som ministeren gjorde opmærksom på, at når regeringen tog fat på spørgsmålet, var det for det første for at nedbringe statens udgifter, men også for at hindre en utilsigtet anvendelse af systemet.

Kristeligt folkeparti er af den opfattelse, at vejrligsproblematikken bør være et overenskomstanliggende. Ministeren sagde, at hun var bekendt med, at det også var indgået i forhandlingerne om overenskomsterne. Det vil jeg ikke betvivle, men jeg vil dog sige, at jeg tror, at det er en ny situation, som man ikke har været klar over – hvis man kan bruge det udtryk – på arbejdsmarkedet. Man må tage til efterretning, at sådan er det. Derfor vil kristeligt folkeparti afvise lovforslaget og sige, at vi må ind i en situation, hvor arbejdsmarkedets parter selv løser dette problem.

Svend Auken (S):

Man skal jo høre på meget. Man skal høre på, at såvel arbejdsministeren og, så vidt som jeg kunne bedømme det, også et flertal af ordførerne heroppefra sagde, at dette spørgsmål skulle løses ved overenskomstforhandlingerne. Hvorfor har man så ikke gjort noget ved det? Man har da grebet ind over for dyrtidsreguleringen, man har grebet ind over for taktreguleringen. Her var et punkt, hvor indgrebet ikke bare var ensidigt, men også kunne vende brodden mod arbejdsgiverne. Hvorfor gjorde man så ingenting? Hvorfor foretog man ingenting? Hvorfor var der ikke et flertal i folketinget, der ville gøre noget ved dette spørgsmål?

[Svend Auken]

Fru Grethe Kindberg Jørgensen kan ikke lide, at jeg siger, at dette er ensidigt. Er det særlig alsidigt kun at tage dyrtidsreguleringen og taktreguleringen og så på dagpengeområdet sige, at det må være helt op til parterne selv, om de vil følge regeringens henstillinger og anbefalinger? Problemet er ikke løst ved overenskomstforhandlingerne, og der er kommet en særbelastning af udendørsfagene. Vi har i arbejdsmarkedsudvalget fået henvendelser, der har dokumenteret, hvilke problemer der derved er skabt. Ja, siger arbejdsministeren så, men vi har jo sparet masser af penge af hensyn til det betrængte statsbudget. Ja men hvad er kendsgerningen, arbejdsminister? Man sagde i sin tid, at man ville spare 200 mill. kr. på dette område. Tror ministeren i dag, at der spares 5 mill. kr. eller 8 mill. kr. eller 9 mill. kr. eller måske kun 1 mill. kr. på dette forslag? For hvad er det, der er sket i mellemtiden? Der er sket det, at man ikke har løst problemet over overenskomsterne, men for nogles vedkommende har fortolket sig ud af problemet. Nu hedder det ikke længere hjemsendelse på grund af dårligt vejr, nu hedder det hjemsendelse på grund af materialeangel på grund af dårligt vejr. Der har aldrig været så meget materialeangel på grund af dårligt vejr, som der har været i afvigte måned, og ingen på arbejdsmarkedet tror, at det får nogen nævneværdig økonomisk betydning. Nej, det, man er ophørt med, er at kalde en spade for en spade og en skovl for en skovl, for nu kalder man det bare en trillebør, men det koster det samme, dog med én undtagelse.

Jeg vil gerne til hr. Lawaetz sige, at denne ene undtagelse er skovarbejderne og nogle ganske få andre grupper, som fortsat bliver ramt af det. Min påstand er, at dette ikke giver ret meget i besparelse, men at man ved de cirkulærebestemmelser, som vi gerne vil have op på bordet og diskutere reelt igennem, rent faktisk har camoufleret et tilbagetog og ikke noget særlig positivt tilbagetog, men tværtimod et tilbagetog, der opfordrer parterne til det, der efter min mening er livsfarligt i det moderne samfund, nemlig at omgå og snyde og bedrage i forhold til reglerne. Snyde og bedrage mener jeg ikke i kriminel forstand, men i den almindelige, nussede forstand, som megen plat foregår i i vort samfund. For at sige det ligeud tror jeg, man er ved at føje endnu et bidrag til mangelen på

moral på dette område. Arbejdsløshedskasserne, som tidligere altid har lagt vægt på at administrere lige efter reglerne og i overensstemmelse med formålet med reglerne, tvinges nu gennem det, der er sket, ud i alle disse omgælder. Det er jo det, der er baggrunden. Den manglende løsning i overenskomsterne og de nye administrative regler og de meget vidtgående omgængelsesmuligheder, der tegner sig, er jo det, der er årsagen til, at jeg mener, at det var rigtigt af socialistisk folkeparti og socialdemokratiet at tage dette spørgsmål op til en fornyet behandling, og vi nægter at tro på, at de politiske partier skulle afvise at forhandle dette i folketetinget.

Hvis man spørger, om vi vil anvise en alternativ besparelse, vil jeg gerne sige, at jeg er parat til at anvise besparelser ikke bare på de 3, 4, 5 mill. kr., som dette forslags gennemførelse netto vil koste, men også på et langt større beløb, som endda på en sund og en rigtig måde vil løse det problem, som ministeren vil løse gennem det oprindelige lovforslag, nemlig ved at indføre en 8 timers betalingsordning for arbejdsgiverne, sådan at arbejdsgiverne altid skulle betale for de første otte timers ledighed. Så ville vi få en regulær vejrligsordning, og så ville vi mindske misbruget af den gamle vejrligsordning, og så ville vi få en besparelse for det offentlige, som er på mere end det dobbelte af det, ministeren her har foreslået.

Jeg skal derfor meget opfordre til, at man i forbindelse med udvalgsarbejdet ud fra de betragtninger, hr. Lawaetz er kommet med om forskelsbehandling, det, jeg her har nævnt om omgængelse af reglerne, det, fru Lone Dybkjær og andre har været inde på om den manglende løsning i forbindelse med overenskomstsituationen, inden sommerferien gør dette spørgsmål færdigt, så den skamplet kan fjernes fra arbejdsløshedslovgivningen, som de nye regler om vejrlig repræsenterer.

Hans Jørgen Holm (V):

Fru Lilli Gyldenkilde gjorde nogle bemærkninger i anledning af det spørgsmål, jeg stillede om, hvorfor der ikke blev stillet ændringsforslag, og bebrejdede mig, at jeg ikke havde taget SF med. Jeg troede rent faktisk, at SF havde stillet ændringsforslag. Nu har jeg set i betænkningen, at det gjorde SF ikke.

[Hans Jørgen Holm]

Når jeg ikke beskæftigede mig så meget med SF i den forbindelse, kan det hænge sammen med, at SF ikke som socialdemokratiet har lovet at være loyal opposition; så der kan være en forskel i vurderingen.

Spøg til side! Det, jeg mener med, at man burde have stillet ændringsforslag, er, at det er svært at komme ind i en politisk dialog, hvis ikke man kender oppositionens holdninger og synspunkter, og der var tilsyneladende ikke hos nogen af partierne i oktober måned vilje til at gå ind i en diskussion om disse ting. Man ville gerne tage afstand fra det, men man ville altså ikke ind i en egentlig diskussion. Jeg har kigget på debatten fra januar måned, hvor jeg stillede spørgsmål til hr. Svend Auken om disse ting. Jeg fornemmede måske en lille holdningsændring fra dengang og til nu, for dengang fik jeg ikke noget svar om socialdemokratiets holdning til vejrligsbestemmelserne, for da skulle de ændres. Jeg fornemmede måske alligevel nu en vis forståelse for, at det er nødvendigt at stramme disse regler op, for som jeg spurgte dengang om vejrligsbestemmelserne, skal jeg blot spørge socialdemokratiet, om man mener, at det er det offentliges eller samfundets ansvar, at det regner og blæser. Jeg vil gerne vide det, ikke blot fordi det er stormvejr i dag – det er tilfældigvis lidt roligere nu – men det ville være godt at vide, for det har ganske store perspektiver, ikke mindst på udgiftssiden, for de offentlige finanser. Hvis vi specialiserer vore produktioner i en sådan grad med baggrund i dagpengesystemet, så kan de offentlige finanser ikke bære det. Derfor mener jeg også, at socialdemokratiet bliver nødt til at se på denne sag med alvor og ikke bare fjerne disse vejrligsbestemmelser.

Lilli Gyldenkilde (SF):

Det kan da ikke være hr. Hans Jørgen Holms mening, at han overhovedet har kunnet være i tvivl om, hvor socialdemokratiet, SF og VS var henne, da man ville lave disse dagpengestramninger. Vi stillede det ene spørgsmål efter det andet i udvalget om, hvor meget det handlede om, og der var den ene deputation oppe hos os efter den anden for at forklare os, hvor tåbeligt man nu indrettede loven. Ikke et øje kunne være i tvivl om, hvor vi var henne i disse sager. Så er det

altså ikke rimeligt at køre en argumentation – når man i øvrigt er imod det forslag, vi her stiller – der går på, hvorfor vi ikke stillede ændringsforslag. Det ville jo ikke have ændret noget alligevel, så det er lidt pauvert, og det ville i hvert fald ikke have ændret hr. Hans Jørgen Holms mening.

Det andet, der kalder mig herop, er hr. Steffensen. Hr. Steffensen stod under den tidligere debat, vi havde, om lavindkomstkommissionen, og talte smukt om de dårligst stillede og ikke mindst de dårligst stillede med børn. Jeg må gøre opmærksom på, hvem de grupper, vi snakker om, omfatter. De omfatter bygningshåndværkere, faglærte såvel som ufaglærte, men flest ufaglærte. De ufaglærte er dem, der har de dårligste vilkår i dette land. Det har vi kunnet læse af lavindkomstkommissionsbetænkningen, og det er dem, man uden blusel gik med til at sige til: hvis Vorherre beslutter, at det skal være regnvejr – eller hvem det nu er, der beslutter det – så har I bare værsgo selv at betale 3 daglønninger for det, for der er i hvert fald ingen andre, der skal være solidariske med jer og være med til at betale. Det kalder jeg hykleri. Det havde jeg lyst til at sige til hr. Steffensen, selv om jeg egentlig er ked af det, men det er hykleri at stå det ene øjeblik og tale pænt om disse grupper for bagefter at give dem et spark bagi og sige: betal I bare 3 dage selv, I har sikkert råd til det, I er jo de lavestlønnede i landet!

(Kort bemærkning).

Hans Jørgen Holm (V):

Nej, jeg var overhovedet ikke i tvivl om, hvor SF var henne i oktober, heller ikke om socialdemokratiet, for I ville overhovedet ikke være med til noget som helst dengang. I var imod, og der var ikke mulighed for nogen dialog. Men tiden er gået, og jeg har måske fornemmet fra hr. Svend Aukens side i dag, at der er en vis erkendelse af det rent faktiske problem, som jeg skitserede før. Det er der, og jeg hilser det i allerhøjeste grad velkommen, hvis der er en vilje til at se på disse ting; så er det en ny situation i forhold til det, vi så i efteråret, hvor det var en klar afvisning.

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

[Arbejdsministeren]

Jeg må indrømme, at jeg nu har lidt svært ved at følge hr. Svend Auken's logik. Først siger hr. Svend Auken: socialdemokratiet er imod disse vejrligsbestemmelser, som regeringen fremlagde i oktober og fik gennemført, og som skulle give en besparelse på 200 mill. kr. Det er logisk nok, det er forståeligt nok, det kan man være, derfor stemte socialdemokratiet imod. Så siger hr. Svend Auken derefter: o.k., det indgik i overenskomstforhandlingerne, men det kom ikke med ind i det endelige resultat. Og så vil hr. Svend Auken nu have, at regeringen, efter at arbejdsmarkedets parter er blevet enige om overenskomsterne, skulle komme med et lovindgreb om vejrligsreglerne, efter at socialdemokratiet i oktober måned skældte regeringen ud, fordi vi ville gribe ind i de eksisterende overenskomster, og fordi vi suspenderede dyrtiden. Der er jo ingen logik i dette.

Dernæst siger hr. Svend Auken efter at have gjort meget ud af dette og de 200 mill. kr. i besparelser: nå ja, men problemet er jo alligevel ikke særlig stort, for hvad får regeringen ud af dette? En besparelse, der er et eller andet sted mellem 1 mill. kr. og 5 mill. kr., for det er nok sådan, at nu går de derude og omgår i fællesskab reglerne og kalder det materialemangel. Så det, vi i virkeligheden skulle komme med, er jo ikke noget problem. Men så må det være, fordi hr. Svend Auken pludselig ser sig som en eller anden retfærdighedens konge – eller hvad? – at han kommer med sit forslag alligevel og siger: nu skal vi alligevel lave det hele om. Hvad foreslår hr. Svend Auken så? Han foreslår, at i stedet for, at det skulle være et overenskomstsspørgsmål – og dér er jeg enig med hr. Hans Jørgen Holm – er det altså staten, der skal betale for, om det regner eller sner, og det kan jo ikke være rimeligt. Nu siger hr. Svend Auken i stedet for: nej, jeg har løsningen, det skal være arbejdsgiveren, der skal betale for den første vejrligsdag. Men jeg vil meget gerne se også besparelsesforslag, sagde jeg så, på 200 mill. kr., for det giver det i hvert fald ikke.

Jeg mener, at dette burde være indgået i overenskomsterne, og hvis ikke det er sket denne gang, så er det jo muligt, at parterne tager det op om to år igen.

Steffensen (KrF):

Det var lige et par bemærkninger til fru Lilli Gyldenkildes lidt stærke ord, synes jeg.

Jeg forstår ikke rigtig, at fru Lilli Gyldenkilde føler trang til at bruge den slags udtryk, men vi må jo nok erkende, at vi ser forskelligt på problemet. Jeg gjorde i mit indlæg opmærksom på, at vi mente, det måtte være et overenskomstsspørgsmål, og dette overenskomstsspørgsmål, sagde arbejdsministeren, havde parterne taget hensyn til i overenskomstforhandlingerne.

Det ser ud til – det synes jeg man må erkende – at de, om jeg så må sige, ikke har gjort det tilstrækkeligt, men jeg mener, det må være et overenskomstsspørgsmål, og jeg mener bestemt, at man bør respektere den opfattelse. Derfor synes jeg ikke, man behøver at bruge så stærke ord om problemstillingen, som fru Lilli Gyldenkilde gjorde. Jeg mener, det er noget helt centralt, at det bør være sådan. Det bør arbejdsmarkedets parter efter kristeligt folkepartis opfattelse indrette sig efter, og har de ikke gjort det tilstrækkeligt i denne sammenhæng, må de gøre det herefter.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Hvad angår det dér med stærke ord eller ikke stærke ord, må jeg sige, at jeg kommer fra arbejderklassen, så det kan godt være, at jeg bruger lidt vel stærke ord, men de er velmente, når jeg kommer med dem, og jeg anser altså dette her for at være hyklери. Lad os så forudsætte, at hr. Steffensen og kristeligt folkeparti mener, hvad de siger, og ikke er hyklere; men vi ved nu og – vi fik her ved overenskomsten syn for sagt – at dette område ikke blev dækket af arbejdsmarkedets parter – men hvis man altså mener det, man går rundt og siger, så må man sige, at vi nu står i en ny situation. Hvor kristeligt folkeparti tidligere stemte for, at der skulle betales for 3 vejrligsdage indtil 1. april 1983, står man nu i den situation, at det i hvert fald skal gøres til 1985 og formodentlig også længere, fordi der ikke kom noget igennem under overenskomstforhandlingerne. Hvis man mener det, man siger om, at man vil tage hensyn til dem, der er dårligst stillet i dette land, så bør kristeligt folkeparti være med til

[Lilli Gyldenkilde]

at se på dette her, nu da vi står i en ny situation, og det mener jeg vi gør, hr. Steffensen.

(Kort bemærkning).

Steffensen (KrF):

Jeg vil ikke afvise, fru Lilli Gyldenkilde, at der måske kommer en ny situation i sagen og er kommet det, men så står ministerens påstand om, at det er taget med i overenskomsterne, imod den påstand, som fru Lilli Gyldenkilde kom med, nemlig at det ikke er taget med i overenskomsterne.

Svend Auken (S):

Pointen er jo, at man har sagt, at dette spørgsmål skulle løses under overenskomstforhandlingerne, men at man intet har gjort for at få det løst. Al mulig snak fra ordfører eller ministerside kan jo ikke fjerne den kendsgerning, at der ingenting er gjort, og det i en situation, hvor man er parat til at fjerne dyrtidsregulering og taktregulering. Det mener jeg er en kendsgerning.

Det, der kalder mig op, er to ting, hvoraf den ene er et svar til hr. Hans Jørgen Holm. Vi er indstillet på at løse det reelle problem, og det har vi været igennem flere år; senest var det en del af den daværende socialdemokratiske regerings udspil i september måned.

Den anden er et svar til arbejdsministeren, der ikke kan se logikken i det, der er sket fra vor side. Jeg synes ellers, det er meget logisk, at vi siger, at det oprindelige lovforslag ensidigt rammer bestemte erhverv og gør det på en måde, som indebærer, at folk selv kommer til at betale for det.

Derefter har man sagt, at man ville mildne forslaget ved overenskomsterne, men man har ikke gjort noget ved det, og problemet er altså heller ikke løst ved overenskomsterne. Derimod har man efterfølgende ad administrativ vej lavet en række omgælsesmuligheder, som dels skaber forskelsbehandling mellem folk, dels selvfølgelig mindsker besparelsen ganske betydeligt. Min fornemmelse er, at besparelsen vil være meget beskeden, og at den vil ramme dér, hvor det gør mest ondt.

Jeg tror også, det vil være svært at forklare folk den situation, at når to arbejdere står ved det samme husbyggeri og arbejder og det bliver dårligt vejr – det samme dårlige vejr, for det er det samme hus, vi taler om – og den ene kan hjemsendes på grund af materi-

alemangel som følge af dårligt vejr og den anden må hjemsendes som følge af dårligt vejr, har den første, men ikke den anden ret til dagpenge. Jeg synes, det er helt urimeligt, og jeg er bekymret for den tendens, der er til, at man laver smutveje og omgælsesmuligheder og plat i vores lovgivning for at løse et problem, som kunne løses meget mere regulært, nemlig dels ved, at man fjernede de nu gældende vejrligsbestemmelser, dels ved, at man indførte en generel regel om, at arbejdsgiverne skulle betale de første otte timer.

Jeg ønsker ikke, at denne 8 timers betalingsregel for arbejdsgiveren skal være et led i overenskomsterne, den skal være et led i lovgivningen, og den skal omfatte enhver form for hjemsendelse, enhver form for afskedigelse. Jeg tror, at man kun vil kunne dæmme op for noget af det misbrug af vort dagpengesystem, som alle erkender foregår i dag, hvis det kommer til at koste virksomhederne penge, når de sender folk hjem.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Den fg. formand (Povl Brøndsted):

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til arbejdsmarkedsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget. ml

Den næste sag på dagsordenen var:

4) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 97:

Forslag til folketingsbeslutning om betalt frihed til uddannelse i arbejdstiden.

Af Marianne Bentsen-Pedersen (SF) m.fl.
(Fremsat 8/4 83).

Sammen med denne sag foretoges den sidste sag på dagsordenen, nemlig:

5) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 100:

Forslag til folketingsbeslutning om betalt frihed til uddannelse.

Af Jytte Andersen (S) m.fl.

(Fremsat 21/4 83).

Den fg. formand (Povl Brøndsted):

Inden jeg åbner forhandlingerne, skal jeg gøre opmærksom på, at der i B 97 under bemærkningerne på side 2, 2. spalte, nederst i 1. afsnit under 1 er en trykfejl, som kan afspore forhandlingen. Der står her:

»For at lave en gratis indkøring af den betalte frihed til uddannelse«. Der skal stå: »For at lave en gradvis indkøring af den betalte frihed.«

Jeg beder om, at denne rettelse bevirker, at vi ikke får en unyttig debat forårsaget af denne trykfejl eller skrivefejl.

Jeg skal gøre opmærksom på, at der er dobbelt taletid, dvs. 10 minutter til ordførerne og 30 til arbejdsministeren.

Forhandling

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Den 7. april i år behandlede vi her i folketingssalen et beslutningsforslag for det radikale venstre om et 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning. I dette program indgik et forslag om oprettelse af en uddannelsesfond og gradvis uddannelsesorlov til alle.

Nu har såvel SF som socialdemokratiet fremsat beslutningsforslag om det samme spørgsmål, som i langt og meget minder om det radikale forslag. Jeg skal ikke her forsøge at gætte på, hvorfor de to partier hver for sig har villet fremsætte deres eget forslag; det havde måske været mere naturligt, om forskelle i synspunkterne var blevet fremført i forbindelse med behandlingen af det forslag, vi allerede har.

I øvrigt skal jeg til indledning kun sige, at regeringens holdning til disse spørgsmål naturligvis er den samme som for en måned siden, og at jeg derfor vil gøre mit indlæg kort og ikke behøver at bruge 30 minutter.

Regeringen er enig med forslagsstillerne i, at der bør sættes på uddannelse som et væsentligt element i vort samfund. Vi har behov for uddannelse og videreuddannelse for at kunne leve op til de ændrede krav, der stilles til os både på arbejdsmarkedet og i samfundet i det hele taget. Hele den side af sagen

kan vi ikke blive uenige om, og dér, hvor vore veje skilles, er i spørgsmålet om betalt uddannelsesorlov og grundlaget og betingelserne herfor.

Under behandlingen af et tidligere forslag fra SF om det samme spørgsmål den 24. marts 1982 udtalte den daværende undervisningsminister, fru Dorte Bennedsen, bl.a. følgende (Folketingstidende 1981-82, 2. samling, sp. 4365):

»Efter regeringens opfattelse er det imidlertid helt afgørende, at arbejdsmarkedets parter får mulighed for selv at vurdere og tage stilling til en sådan uddannelsesreform, f.eks. i forbindelse med de kommende overenskomstforhandlinger med henblik på fastlæggelse af en overenskomstmæssig ret til betalt frihed til uddannelse efter nærmere givne retningslinjer.

Efter regeringens opfattelse bør staten endvidere ikke bidrage til finansieringen af selve uddannelsesfriheden.«

Jeg vil gerne gøre disse ord til mine. Spørgsmålet om tilvejebringelse af midler til en løngodtgørelsesordning er et spørgsmål, som må afgøres ved forhandling mellem arbejdsmarkedets parter. Det samme gælder spørgsmålet om, hvorvidt der skal gives frihed til uddannelse, og på hvilke betingelser dette i givet fald skal ske.

Det er min overbevisning, at en reform af denne art, hvis administration de faglige organisationer, respektive arbejdstagerne, ifølge forslagsstillerne også skal inddrages i, får den bedste udformning, hvis de faglige organisationer selv forhandler sig til rette med arbejdsgiverne om ordningens udformning.

Jeg erindrer i denne forbindelse om, at lønmodtagerorganisationerne ved de netop overståede overenskomstforhandlinger end ikke havde rejst et sådan krav. Det forstår jeg sådan set godt i lyset af de stramme økonomiske betingelser, der gør sig gældende i disse år. Men så er det også ret utroligt, at der nu af partier her i folketinget lægges op til en lovgivning, som sætter sig ud over, hvad arbejdsmarkedets parter har været enige om i denne omgang.

Der er i øvrigt en vigtig forskel på SFs og socialdemokratiets forslag. SF har øjensynlig troet, at socialdemokratiet mente, hvad de dengang sagde, nemlig at staten ikke burde finansiere uddannelsesfriheden, og i SFs forslag lægges der derfor nu op til, at arbejds-

[Arbejdsministeren]

veren skal betale. Der må man sige at SF er blevet narret, for socialdemokratiet har ændret standpunkt og lægger nu også op til, at staten skal betale. I øvrigt vil jeg lade dette eksempel på økonomisk uansvarlig holdning tale lidt for sig selv. Jeg kan sige, at det for regeringen ingen forskel gør; vi er enige i, at staten ikke skal betale, og at det derfor ikke er en sag, som bør ordnes ved lovgivning, men ved frie forhandlinger mellem arbejdsmarkedets parter.

Den fg. formand (Povl Brøndsted):

Ordføreren vedrørende beslutningsforslag nr. B 100 angående betalt frihed til uddannelse, fru Jytte Andersen, har ordet.

Jytte Andersen (S):

Som arbejdsministeren sagde, behandlede folketinget for en måneds tid siden det radikale beslutningsforslag om voksenundervisning og folkeoplysning, ved hvilken lejlighed alle folketingets partier var enige om, at voksenundervisningen skulle opprioriteres, at voksenundervisningen var værdifuld.

I dag skal vi behandle to forslag, nemlig socialdemokratiets og SFs, og efter denne behandling ligger der altså tre forslag på uddannelsesudvalgets bord, tre forslag, der er forskellige i indhold og i struktur, men hvis ligheder og fællestræk er i overvægt. En af lighederne er, at de alle tre retter sig mod en bestemt befolkningsgruppe, nemlig den befolkningsgruppe, som ikke fik chancen for en uddannelse, da de var unge, enten fordi deres forældre ikke havde råd til at give dem en uddannelse, eller fordi de var blevet sorteret fra af folkeskolens præstations- og eksamenskrav.

Skævhederne i uddannelsessystemet er velkendte: vi ved, at der er 800.000, som har under 8 års skolegang, og vi ved også, at der blandt andelen af studerende kun er 6 pct., som kommer fra gruppen ufaglærte arbejdere, selv om den gruppe udgør 23 pct. af befolkningen. Endvidere ved vi, at 54 pct. af børnene i de videregående uddannelser er børn af topfunktionærer, selv om denne gruppe kun udgør 5 pct. af befolkningen. Vi ved også, at skævhederne i efteruddannelsessystemet er store. Hver gang en ufaglært arbejder får en times efteruddannelse, får topfunktionæren 30 timer. Vi ved, at 47 pct. af

medlemmerne af Akademikernes Centralorganisation er på efteruddannelse på et eller andet tidspunkt, mens kun 9 pct. fra Kvinde- ligt Arbejderforbund får efteruddannelse. Endelig ved vi, at den teknologiske udvikling i meget høj grad nødvendiggør efteruddannelse både af de i forvejen veluddannede og – ikke mindst – af dem, som ikke fik uddannelse, da de var unge. Forslagene sigte er altså at rette op på disse skævheder og på den uretfærdighed, der ligger i kun at være dem, der skal betale for andres uddannelse uden selv at have fået mulighed for at få en uddannelse.

Det er mindst lige så nødvendigt at investere i den million voksne arbejdstagere på arbejdsmarkedet, som ikke har uddannelse, som det er at investere i ungdomsgenerationen, og de tre partier har altså ment det vigtigt, at der var et socialt sigte i disse forslag.

Regeringen er enig i behovet for efteruddannelse, og de borgerlige partier har i virkeligheden ikke nogen indvendinger imod uddannelsesbehovet, men stiller altså det spørgsmål, om vi har råd til det, og i den anledning vil jeg gerne et minut se på, hvad dette egentlig koster. De radikale og SF har i deres forslag ikke sat priser på det, men det har socialdemokratiet: det koster 800 mill. kr.

Det svarer til ca. 40.000 kr. pr. BFU-delta-ger. Sammenlignet med andre uddannelser er det følgende: I 1977–78-tal koster uddannelsen af en teolog 300.000 kr., af en tandlæge 460.000 kr., en arkitekt 250.000 kr. og en dyrlæge 560.000 kr. Men hvad investerer samfundet i en specialarbejder? I 1977–78-tal 4.000 kr.

Vi bruger eksempelvis 1 mia. kr., hver gang vi laver en kilometer motorvej, og vi bruger – også i parentes bemærket – 60 mill. kr. på et F-16 fly.

Til negativ indkomstskat bruger vi godt 1 mia. kr., men alligevel kommer regeringen med forslag om yderligere rentetilskud på 450 mill. kr., og det er kort sagt en halv BFU-reform.

Jeg siger ikke dette her for at sætte tingene op imod hinanden, men jeg nævner det som eksempler på, hvad det koster i forhold til hvad. Vi har råd. Det er alene et spørgsmål om politisk fantasi, om politisk prioritering. Der er altså et politisk flertal bag disse forslag, og jeg vil afslutningsvis opfordre rege-

[Jytte Andersen]

ringen til at gå ind i en fornuftig dialog i uddannelsesudvalget.

Bakholt (S):

Det socialdemokratiske forslag om betalt frihed til uddannelse består af tre hovedelementer, som hører sammen, og som ikke kan adskilles.

Det første hovedelement er rammerne for voksenuddannelse, det andet er frihed til at deltage i voksenuddannelsen, og det tredje er løngodtgørelsen. Når jeg understreger, at de hører sammen, er det på baggrund af arbejdsministerens bemærkninger om løngodtgørelsen.

Først vil jeg sige noget om uddannelsesafsnittet.

For det første er det nødvendigt at foretage en opprioritering af voksenuddannelse i de kommende år for at råde bod på de skævheder på uddannelsesområdet, som en masse har talt om, og som er dokumenteret på forskellig vis.

Men det er også nødvendigt, at vi skaber rammer og forudsætninger for en vekselvirkning mellem uddannelse og arbejde for at imødekomme de krav, der stilles i fremtiden. Derfor er disse to elementer særdeles vigtige.

Ulighederne i uddannelsessystemet gælder jo både almindelig skolegang og egentlige erhvervsuddannelser samt efteruddannelsesområdet. Den tid er forbi, hvor menneskets uddannelsesforløb blev afsluttet, når det forlod grundskolen, hvor det var let at klare sig igennem tilværelsen uden erhvervsuddannelse. Nu er det nødvendigt at få en erhvervsuddannelse i et vist omfang, uanset hvad man skal beskæftige sig med.

Uddannelse er altså et stykke værktøj, som mennesker dels skal bruge til at kvalificere sig til arbejdslivet, dels til en personlig udvikling og dels til at skabe nogle nødvendige forudsætninger for at få indflydelse på deres hverdag i samfundslivet, deres egen omgangskreds og deres arbejdsplads.

Jeg tror, vi skal gøre os klart, at man, hvis den uddannelsesmæssige baggrund ikke er tilstrækkelig god, ikke har de nødvendige forudsætninger for at honorere de krav, der stilles, hvad enten det gælder arbejdslivet eller en aktiv deltagelse i samfundslivet, og det gælder altså på alle niveauer. Derfor skal vi skabe nogle bedre muligheder for voksen-

uddannelsen, hvad enten det er jobkvalifikationer det drejer sig om, eller det er alment udviklende. Det er påkrævet, og det er nødvendigt.

Derfor er der brug for et uddannelsessystem inden for voksenundervisning, som sikrer, at flere får en bredere og bedre uddannelsesmæssig baggrund. Og det er det, som forslaget tager sigte på.

Dernæst vil jeg knytte nogle bemærkninger til spørgsmålet om friheden fra jobbet. Den voksne uddannelsessøgende befinder sig efter vores opfattelse i en situation, der i flere henseender er forskellig fra den skolegængendes eller f.eks. den studerende ungdoms.

Det er nødvendigt, at vi gennem lovgivningen sikrer dem en midlertidig frihed fra deres arbejde og en ret til at vende tilbage. Hvis vi ikke gør det, afskærer vi alt for mange fra at deltage, og vi skaber en utryghed og usikkerhed, for hvis der er mange, der vælger at gå ind i en voksenuddannelse, kan de måske have vanskeligt ved at vende tilbage til deres arbejde.

Det er altså nødvendigt igennem lovgivning at fastsætte nogle rammer for, hvor meget frihed man kan få til at deltage i voksenundervisning. Vi har i vores forslag sagt, at det vil være rimeligt med 6 måneder hvert tredje år.

En fastlæggelse af sådan nogle rammer vil også få indflydelse på personalepolitikken; det betyder, at vi får en bedre personalepolitik. Vore virksomheder og institutioner, private som offentlige, tvinges til en bedre planlægning, når det drejer sig om erstatningsarbejdskraft, når folk er under uddannelse. I alt for mange situationer oplever vi, at der ikke bliver anvendt erstatningsarbejdskraft, når nogen er under uddannelse.

Det er også nødvendigt som det tredje hovedelement, når vi taler om voksenundervisning, at sikre mod et bortfald af indkomsten. Det er altså nødvendigt med en løngodtgørelsesordning, og den, vi har nævnt, svarer til arbejdsmarkedsuddannelsen i principperne. Det er ikke noget nyt system; det er kendt, det er let at administrere, og det er et godt system.

Det er altså nogle af de hovedpunkter, som skal gennemføres, hvis vi skal rette op på de uddannelsesmæssige skævheder, vi har. Sammenfattende vil jeg sige, at de vil udvise en række skævheder, at de vil skabe nød-

[Bakholt]

vendige rammer for fremtidens voksenundervisning, og at de vil have en dobbelteffekt på den måde, at de skaber mulighed for, at nogle af de ledige får et stykke arbejde.

Jeg kan se, at min taletid er udløbet, så jeg skal slutte med at sige, at det er meget vigtigt at slå fast, at det også er den enkelte, der selv afgør, hvilken uddannelse vedkommende vil deltage i, og hvor meget vedkommende vil deltage i ad gangen.

Karen Højte Jensen (KF):

Jeg forstår, at socialdemokratiet i denne sag har følt sig fristet til at slå sig i hartkorn med SF, som vi for øvrigt ser i så mange andre sager i øjeblikket. Jeg tror næppe, socialdemokratiet kunne fremsætte forslag med økonomiske konsekvenser af en art som det, vi ser nu, hvis man ikke var i opposition og i det hele taget havde meldt sig ud af den gruppe partier, der vil tage et økonomisk medansvar.

Jeg forstår, at socialdemokratiet opfatter dette som 1980ernes store reform. En gennemførelse af beslutningsforslag nr. B 100 ville have vide konsekvenser, for selv om argumentationen i første række går på det vigtige i at give arbejdsstyrken rimelige betingelser for at videreuddanne sig via faglige efteruddannelseskurser, er det i virkeligheden kun et meget beskedent element i det langt mere vidtrækkende forslag.

Socialdemokratiets forslag koncentrerer sig i langt højere grad om behovet for betalt frihed til almen, social eller samfundsrettet uddannelse, eller sagt på en anden måde i bemærkningerne til beslutningsforslaget:

»Det er ikke uddannelsesreformens primære sigte alene at skaffe lønmodtagerne erhvervskompetence, men derimod at give deltagerne større livskvalitet og en personlig udvikling.«

Vel at mærke med lønkompensation!

Endnu et citat viser, at det ikke er den faglige efteruddannelse, der har forslagsstillernes store interesse:

»Såfremt det bliver nødvendigt at prioritere, anvendes uddannelsesbaggrund som grundlag. Desuden tages særligt hensyn til dem, der ønsker at deltage i samfundsmæssige og almene kurser.«

Uddannelsestilbud livet igennem er naturligvis ved første øjekast besnærende. Når det

drejer sig om almene kurser med et indhold, som også kan udvikle det enkelte menneske, vil jeg gerne gøre opmærksom på, at vi i dag i de frivillige oplysningsforbund og mange andre steder har et vidt forgrenet net af tilbud til borgerne, hvor der for et relativt beskedent beløb gives den enkelte mulighed for at dygtiggøre sig på snart sagt alle områder, og jeg kan nævne, at oplysningsforbundene såvel som andre private initiativtagere trods krisetider har oplevet en støt stigning i tilgangen.

Jeg kan tilslutte mig arbejdsministerens betragtninger om, at dette her først og fremmest må være et punkt, der skal afgøres mellem arbejdsmarkedets parter, men jeg kan alligevel ikke lade være at gå ind i substansen.

Man ønsker denne lov finansieret af staten, men hvem er staten? Uanset om man bruger ordet »staten« eller ej, ved vi jo alle sammen, at dette forslag vil belaste virksomhederne, for det er det eneste sted, vi har at hente vores penge fra, og i udbygget form vil dette forslag koste omkring 25 mia. kr. om året.

Jeg hæftede mig ved, at fru Jytte Andersen sagde, at vi har råd, at det kun er et spørgsmål om fantasi. Hvor må det være nemt at være socialdemokrat, når tingene er så lette!

Man foreslår, at staten skal få pengene til dette ved en afgift på produktionen, og så peger man på, at teknologien skal holde for. Jeg mener, det er totalt perspektivløst, og hvad kan der ikke ske, hvis virksomhederne drænes for know-how? Tænk, hvad ordningen kunne bruges til i VVS-virksomheder i den periode, hvor naturgassen skal tilsluttes. Hvem skulle tage sig af disse ting?

I forslaget taler man om en beskæftigelses-effekt på 70 pct. Det er der næppe belæg for. Vi har nogle erfaringer fra feriens forlængelse fra 4 til 5 uger, og det gav næppe nogen særlig merbeskæftigelse. Erfaringerne fra efterlønsordningen viser også, at der simpelt hen ikke er belæg for påstanden om denne 70 pct.s effekt.

Så kunne jeg tænke mig at spørge fru Jytte Andersen, om virksomhederne skal være tvunget til at ansætte erstatningsarbejdskraft. I bemærkningerne til beslutningsforslaget står der, at der skal sigtes mod, at arbejdsgiverne skal ansætte vikar under arbejdstagerens uddannelsesorlov. Ordningen omfatter

[Karen Højte Jensen]

alle arbejdstagere, og så har man noget med om, at de uuddannede kvinder, der er hjemmearbejdende, nu også skal have reelle muligheder. Jeg mener, disse kvinder allerede har mulighed, men jeg synes til gengæld, det er positivt, at man er blevet lidt bredere i sit sigte. Men hvor har man i virkeligheden gjort af de små selvstændige erhvervsdrivende? Dem har man altså ikke noget tilovers for.

Men en gruppe, som jeg mener man gør alt for lidt ud af i forslaget, er de arbejdsløse. Er det ikke netop dem, der først og fremmest har uddannelse behov? Vi ved, at de fleste specialarbejderskoler har lange køer af ventende arbejdsledige, selv om op til 70 pct. af kursisterne er ledige. En stor del af arbejdsløsheden skyldes manglende mobilitet hos arbejdskraften og faktisk manglende uddannelse til de job, hvor der er efterspørgsel.

Jeg vil gerne spørge forslagsstillerne, hvad der menes med, som der står to gange, at det forudsættes, at den valgte uddannelse følges. Det er dog en ejendommelig bemærkning.

Så har vi også i dag hørt fru Jytte Andersen tale om uddannelseskloften. Dertil vil jeg sige, at denne jo allerede mindskes kraftigt: op imod 90 pct. af alle unge får 3-4 års uddannelse efter folkeskolen, og over en årrække vil uddannelseskloften således næsten forsvinde. Derfor er det et spørgsmål, om der virkelig skal et så omfattende og dyrt forslag til for at samle de kortuddannede, som jeg erkender findes, altså om det ikke var bedre at gøre en direkte indsats, således at de, der har motivation, lyst og evner, får den støtte, de har brug for.

I det hele taget vil jeg sætte et stort spørgsmålstejn ved selve udgangspunktet for socialdemokratiets forslag. Ifølge socialdemokratiet skal der nu bruges milliarder til at forbedre forholdene for dem, der er så heldige at være i arbejde. Her må vi fra konservativ side spørge, om det ikke er langt mere påkrævet at anvende de begrænsede økonomiske ressourcer, som jeg erkender vi har – jeg forstår, det ser anderledes ud for socialdemokratiet p.t. – til en forstærket indsats for at give vore mange unge et reelt uddannelsesstilbud og til at få flere i arbejde.

For mig at se vil socialdemokratiets forslag gøre det endnu vanskeligere for dem, der én gang er kommet ud af systemet, at komme ind igen. Sagt med andre ord forsø-

ger partiet at gøre kløfterne mellem beskæftigede og arbejdsløse, mellem faglærte og ufaglærte endnu dybere, og faktisk mener vi i det konservative folkeparti, at det må være vores opgave at trække udviklingen i modsat retning.

Jeg har ingen bemærkninger til SFs forslag, da jeg mener, at de holdninger, jeg her har fremlagt, i høj grad også er et svar til SFs forslag.

Jeg skal slutte med at sige, at vi ikke kan tilslutte os nogen af forslagene.

Hans Jørgen Holm (V):

Da mit partis ordfører i denne sag, hr. Tørnæs, ikke kan være til stede, skal jeg på venstres vegne gøre nogle bemærkninger til de to beslutningsforslag.

Man kan stille sig det spørgsmål, hvad der er årsagen til, at de to partier fremsætter disse forslag netop nu. Det kunne ligne konkurrence, og man må nok også sige, at der set fra forslagsstillerne kunne ligge en vis propagandaeffekt i forslagene, i hvert fald i en situation, hvor hovedopgaven er at sikre, at der er et produktionsgrundlag for de udgifter, vi allerede har.

De to forslag er for så vidt næsten identiske, idet hovedindholdet går ud på, at man etablerer betalt frihed til en uddannelse. Det, der er tale om i forslagene, er ikke alene en faglig uddannelse, men også en almen uddannelse og – i hvert fald i socialdemokratiets forslag – også organisationskurser. I SF-forslaget går man oven i købet så langt som til at sige, at det er fagbevægelsen og de uddannelsessøgende selv, der skal bestemme, hvad man vil lære.

Man opererer altså her med at indføre en egentlig og lovfæstet uddannelsesløn også for almen uddannelse og som noget nyt i debatten om dette emne, som jo har stået på et stykke tid, også for organisationskurser. Der eksisterer flere steder betalt frihed til uddannelse, men det er noget, som der er aftalt mellem arbejdsmarkedets parter og er et led i, hvad man har aftalt om løn og arbejdsvilkår.

Til trods for at man ikke ved de sidste overenskomstforhandlinger har aftalt noget sådant, fremsætter de to partier altså forslag, som går langt videre, end hvad der egentlig erhvervsmæssigt kunne være tænkt på.

[Hans Jørgen Holm]

Venstre er enig i de uddannelsesmæssige og måske især efteruddannelsesmæssige behov, som den tekniske og den mere generelle samfundsudvikling vil give, men det giver os ikke lyst til at gå ind i nogen af de to forslag. Dels er det først og fremmest et arbejdsmarkedsanliggende, dels har vi allerede lovgivning, der giver disse muligheder.

Vi vender os klart imod statens indblanding i det, der i socialdemokratiets forslag kaldes organisationskurser, og jeg kan ikke lade være med at sige, at realiteten heri i høj grad jo er statsbetalt politisk aktivitet i AOF-regie.

I socialdemokratiets forslag går man endvidere ud fra, at det er det offentlige, der skal betale, altså skatteyderne. Man påregner, at det vil koste omkring 1 mia kr. pr. år, andre har opgjort det til langt større beløb. Det er ganske markant, at medens socialdemokratiet selv havde regeringen, sagde den daværende undervisningsminister, at det ikke kunne være en statslig opgave. Det har man altså åbenbart nu ændret syn på fra socialdemokratiets side, samtidig med at man er kommet i opposition.

SF går betydelig mere drastisk til værks, idet de siger, at det stort set er arbejdsgiverne alene, der skal betale udgifterne til løn, mens staten afholder lønnen, for så vidt der er tale om arbejdsledige under uddannelse. Begge forslag rører ved så væsentligt et princip som, hvorvidt det er en samfundsopgave at indføre en egentlig uddannelsesløn.

Dernæst er det markant, at begge forslagene under påberåbelse af at skulle udligne en uddannelseskøft henvender sig alene til arbejdstagersiden og ikke med ét eneste ord til de selvstændige erhvervsdrivende. Mange af dem har i øvrigt en uddannelse, der tidsmæssigt på ingen måde er længere end mange arbejdstageres. For de mindre selvstændiges vedkommende er muligheden for efteruddannelse betydelig dårligere, måske især set ud fra de økonomiske muligheder, som disse virksomheder mange gange har; jeg skal her henvise til den diskussion, vi havde om lavindkomst.

Det er altså således en næsten falsk varebetegnelse, forslagsstillerne bruger, når de under dække af at ville udjævne en uddannelseskøft og med påberåbelse af nødvendigheden af demokratiets bevarelse og udvikling gør betalt frihed til uddannelse for løn-

modtagerne til sagen. Det, man i realiteten forsøger her, er snarere at tækkes nogle vælgergrupper, putte dem blå i øjnene i en situation, hvor det stort set er nødvendigt at skære ned på praktisk taget alle områder af hensyn til den samfundsøkonomiske formåen. Forestiller man sig da, at der er mulighed for en så gennemgribende og drastisk beslutning i milliardkronerklassen vel at mærke pr. år?

Både af principielle grunde og af helt klare økonomiske grunde må vi afvise begge forslag.

Tove Niemann (FP):

Uddannelse, hvad enten den er teoretisk eller håndværksmæssig, er af stor betydning, men de to beslutningsforslag, vi i dag har til behandling vedrørende betalt frihed til uddannelse i arbejdstiden, vil vi fra fremskridtspartiet vende os imod.

Beslutningsforslag nr. B 97 fra SF går ud på, at arbejdsgiveren skal betale fuld løn under uddannelsen, men det skal være fagbevægelsen, der helt alene tilrettelægger undervisningen.

Efter socialdemokratiets forslag skal det offentlige, altså alle skatteydere, betale for undervisningen. Men derudover skal den delfinansieres ved skat på produktionen.

Videre står der, at der, hvis det bliver nødvendigt at prioritere de uddannelsessøgende, skal tages særligt hensyn til dem, der ønsker at deltage i samfunds-mæssige og almene kurser. Ligeledes skal det primære sigte ikke være at skaffe lønmodtagerne erhvervskompetence, men derimod at give deltagerne større livskvalitet.

Endelig står der, at dette vil have stor betydning for erhvervslivets fremtidige produktion. Det vil jeg nu sætte et stort spørgsmålstegn ved, for jeg mener, det vil gå lige omvendt. Hvis arbejdstagere og arbejdsgivere skal skaffe penge til de to meget omfattende beslutningsforslag, bliver der ingen produktion tilbage i Danmark.

Fremskridtspartiet afviser de to beslutningsforslag som ganske urealistiske, især i den nuværende økonomiske situation.

Bente Juncker (CD):

At uddannelse er noget væsentligt i vores komplicerede samfund, kan vi uden videre

[bente Juncker]

vedkende os. Vi kan også vedkende os det faktum, at der er behov for, at mennesker, der af en eller anden grund ingen eller i hvert fald kun i ringe omfang fik en uddannelse, medens de var helt unge, skal have en chance for at starte på ny på et senere tidspunkt i livet. Denne mulighed mener vi allerede er til stede i vidt omfang, men socialdemokratiet og SF ønsker med disse forslag at gå et meget langt skridt videre, efter socialdemokratiets forslag på statens regning, efter SFs forslag på arbejdsgivernes regning, private såvel som offentlige.

Ingen af delene kan vi i CD acceptere, og vi er enige med arbejdsministeren i, at disse ting ikke skal afgøres ved lovgivning, men indgå i arbejdsmarkedets frie forhandlinger.

Angående ordet »frihed«, som jo også kan tillægges en anden betydning end »fri for arbejde«, kan jeg ikke lade være med at komme med en kommentar. Fra SFs side siges det i bemærkningerne til lovforslagets punkt 7, at ikke alle fra starten vil være særlig motiverede, og at der derfor må foretages opsøgende arbejde på arbejdspladserne. Hvor er friheden så egentlig henne? Er det i virkeligheden tanken, at en ganske bestemt undervisning og uddannelse skal presses ned i halsen på en bestemt befolkningsgruppe gennem opsøgende arbejde fra klubbers, fællesklubbers og fagforeningers side?

CD må afvise disse forslag.

Lone Dybkjær (RV):

Da mit partis ordfører i denne sag, hr. Ole Vig Jensen, ikke kan være til stede, skal jeg på hans vegne sige nogle ord om de to forslag.

Det skal for det første ske ved, at vi naturligt henviser til vores eget forslag og den debat, der fandt sted i den anledning. Dernæst vil jeg gerne sige, at jeg betragter det som noget godt, at der nu er kommet flere forskellige forslag frem, som trækker nogle forskellige principper op, og som muliggør et konstruktivt udvalgsarbejde. Dette er også henvendt til regeringspartiernes ordførere. Nu skal jeg sige det meget stilfærdigt, fordi én af ordførerne netop er så venlig at tage min telefon i øjeblikket, hvor jeg ikke selv kan gå ud at tage den, og hvor jeg er nervøs for, at det er et af mine børn, som undrer sig over, hvor jeg bliver af. Det, jeg gerne vil

sige, er at jeg synes, der i hvert fald er basis for en konstruktiv drøftelse af, hvordan vi kommer videre i dette spørgsmål, og det håber jeg regeringspartierne vil gå ind i, for jeg synes, det er for kedeligt, hvis vi bare mere eller mindre godt afviser at diskutere disse ting. Det ville dog være ønskeligt, hvis vi på dette område, når det drejer sig om voksenundervisning, videreuddannelse og efteruddannelse, også kunne opnå nogle brede forlig, sådan som det har været muligt inden for f.eks. folkeskoleområdet.

Så skal jeg som hovedlinje sige – og det fremgår jo også af vores eget forslag, at vi siger ja til en udbygning og forbedring af uddannelsesstilbuddene for voksne. Vi mener også, det bliver nødvendigt at forbedre de økonomiske vilkår under en eller anden form, men som det også fremgår af vores eget forslag, har vi jo været temmelig stilfærdige i de krav, vi har stillet hertil.

I tilknytning hertil skal jeg også sige, at vi siger nej til socialdemokratiets forslag om en produktionsafgift og også de seks års tilknytning til arbejdsmarkedet og altså også nej til SFs forslag om, at det skal være arbejdsgiverfinansieret.

Jeg synes i øvrigt, den karakteristiske forskel mellem det forslag, socialdemokratiet har fremsat, til dels det, SF har fremsat, og så de radikale tankegange er, at der altid fra socialdemokratiets side har været en tilknytning til arbejdsmarkedet. Det nye er formentlig, at man ikke længere mener, det skal være arbejdsmarkedsfinansieret, når der er tale om denne form for voksenundervisning, medens de radikale altid har været tilhængere af, at det skulle være frigjort fra arbejdsmarkedet, og at der skulle være tale om noget mere alment.

Vi finder det derfor også forkert, at socialdemokratiet så klart har knyttet sig til dem, der allerede er i arbejde. Det afgørende for os er, at man ikke blot får det knyttet til spørgsmålet om arbejdsmarkedet, og fremfor alt også, at det ikke bliver styret af arbejdsmarkedets parter, men netop går ind i det almene system.

Når det er sagt, vil jeg tilføje, at det naturligvis ikke gælder den meget konkrete efteruddannelse, som vi i øvrigt mener bør udbygges, og som i vist omfang for nogle grupper vedkommende allerede finder sted. Der mener vi, at det må være naturligt, at ar-

[Lone Dybkjær]

bejdsmarkedets parter er inde i billedet, sådan som de er i dag, hvor man jo i et vist omfang har betalt frihed til uddannelse, men det gælder selvfølgelig kun visse, kan man sige, mere privilegerede grupper.

Da vores forslag blev behandlet, brugte undervisningsministeren udtrykket, at han kunne hilse fra nogle af dem, der arbejdede med de mere erhvervsrettede uddannelser, og sige, at man savnede noget i vores forslag, og det synes jeg vi skal tage til efterretning. Det er jeg sådan set enig i, for det, der sker i øjeblikket, når man får finansieret uddannelse for arbejdsmarkedets parter, er jo den direkte efteruddannelse meget præcist i forbindelse med det arbejde, man nu har. Men jeg synes, der kan være behov for, at man ser både på den sag og på en videre uddannelse, der giver en bedre kvalificering, som måske ikke umiddelbart er i arbejdsgiverinteresse. Det foregår jo i meget høj grad på frivillig basis, men er meget afhængigt af, om man kan få lov til det og til at tilrettelægge det sådan, at det kan kobles sammen med ens øjeblikkelige arbejde. Jeg synes, der er behov for, at man ser på, om man kan gøre noget mere – også mere end det, vi har foreslået i vores udspil.

Derudover er det klart, at der er behov for almen uddannelse både af hensyn til den enkeltes udvikling og af hensyn til samfundsudviklingen.

I øvrigt synes jeg, man i de to foreliggende forslag har gjort for lidt ud af spørgsmålet om uddannelse i forbindelse med arbejdsløshed. Nu synes jeg ikke, det har så meget formål, at man står og bebrejder hinanden, hvad der er gjort, og hvad der ikke er gjort i tidligere regeringer, men jeg vil i hvert fald sige, at man her måske kunne have ønsket sig en lidt større aktivitet fra den tidligere socialdemokratiske regerings side. Jeg synes, det var værd at overveje, om man i forbindelse med udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge efter et vist stykke tid skulle stille krav om en vis uddannelse. Jeg er godt klar over, at det er et totalt brud med det system, vi har i øjeblikket, og jeg kan også godt se, at der er en række vanskeligheder forbundet med det, bl.a. i forhold til de uddannelsessøgende, men da der nu er en hel del, der er ledige, også ud over f.eks. 6 måneder, og vi desværre må konstatere, at dette tal er voksende, skulle vi måske alligevel spørge os selv om,

om vi ikke skulle stille krav til uddannelse. Det behøver ikke at indebære, at vi skal stille krav om, at man skal uddanne sig alle 40 timer om ugen, men man kunne måske for ikke at komme i for stor konflikt med fagforeningerne stille en eller anden form for krav om, at man skal tage uddannelse måske 20 timer om ugen. Det kunne i høj grad være valgfrit, men det kunne også være noget, der var erhvervsrettet eller i hvert fald indirekte erhvervsrettet i retning af, at man forbedrede nogle af sine færdigheder, sådan at man var i stand til at begå sig bedre på arbejdsmarkedet, f.eks. ved at man forbedrede sine sprogkundskaber. Jeg mener altså, at vi skulle begynde at diskutere på en lidt anden måde, end vi hidtil har gjort, om vi ikke kunne gøre noget mere, når det drejede sig om de arbejdsløse, og måske mere eller mindre lade det indgå som krav.

De to forslag, der foreligger her, omhandler jo betalt frihed til uddannelse, og det fremgår klart, at det skal være i arbejdstiden. I den anledning vil jeg foreslå, at man begyndte at diskutere, om vi kunne finde nogle kombinationer mellem betalt frihed til uddannelse i arbejdstiden og uden for. Jeg kan i den forbindelse nævne den tendens, vi har set inden for det område, jeg kender til, ingeniørområdet. Der var det i de gode tider klart, at man havde betalt frihed til uddannelse, når det drejede sig om efteruddannelse; det var der råd til, og det accepterede alle parter. Men i dag, hvor man ved, at firmaerne er under pres, og hvor medarbejderne selvfølgelig også er det, ser man i høj grad, at medarbejderne selv lægger tid til, som det hedder, altså at de f.eks. får kurserne betalt, men nu selv yder en ekstra arbejdsindsats, når de skal på kursus, senere hen i form af merarbejde. Dette synes jeg også man skulle tage op i betragtning af den økonomiske situation, vi vel alle er mere eller mindre enige om vi befinder os i.

Når det drejer sig om spørgsmålene om efteruddannelse, videreuddannelse og almen uddannelse – og det skal være min slutbemærkning – forekommer det mig, at den debat, vi har ført på disse områder, i virkeligheden ikke er kommet særlig langt. Jeg kan godt mindes dengang, jeg for ca. 10 år siden kom med nogle af mine første principielle indlæg om behovet for livslang uddannelse, og i virkeligheden må man sige, at der ikke

[Lone Dybkjær]

er sket meget i disse år. Det skyldes vel bl.a., at vi egentlig ikke har fået diskuteret grunduddannelserne i relation til videreuddannelse, efteruddannelse, omskoling osv. Vi fastholder, at vi skal blive ved med at have de traditionelle, meget langvarige grunduddannelser, og når vi ikke kan pille ved dem, får vi faktisk også lagt en bremse på videreuddannelse, efteruddannelse for voksne.

Jeg vil til slut spørge undervisningsministeren, om det ikke var en overvejelse værd at få en redegørelse om disse forhold, hvor man bl.a. kunne lade sig inspirere af progressive og nye tanker på dette felt fra udlandet; ellers er jeg bange for, at vi får kvalt voksenundervisningen i velvilje, og det var jo sådan set ikke meningen med det hele.

Steffensen (KrF):

Jeg synes, det var nogle yderst interessante bemærkninger, fru Lone Dybkjær kom med i sit indlæg, og jeg synes bestemt, de åbner for nogle perspektiver, som er værd at arbejde videre med. Kristeligt folkeparti afviser ikke at drøfte, endsige være med til at frembringe noget i forbindelse med de problemer, som disse forslag rejser, men som de to forslag er formuleret, må vi afvise dem.

Det er jo kun godt en måned siden, vi drøftede problemerne i forbindelse med det radikale venstres forslag om 10 punkts programmet, og jeg finder egentlig, at det, som kom ud af den debat, er mere konstruktivt og fremtidsmålrettet end den lidt for kontante fastlåsning, disse forslag er udtryk for.

Fru Jytte Andersen sagde, at vi havde råd til det. Ja, at vi i en tid med økonomisk knappe ressourcer skal være meget forsigtige med at skære ned på uddannelsesområdet, er vi enige i, men det er rigtigt nok et spørgsmål, om vi har råd til at gå ind i problemstillingen på den måde, der er lagt op her. Vi må altså afvise forslaget, men ikke problemstillingen.

Jeg synes også, det var yderst interessant, at arbejdsministeren citerede just fra Folketingstidende 1981-82, 2. samling, hvor den daværende undervisningsminister jo under den debat sagde, at regeringen – og det var altså den socialdemokratiske regering – var af den opfattelse, at staten ikke bør bidrage til finansieringen af selve uddannelsesfriheden. Det er jo et af de eksempler, der viser,

at det er gavnligt, at der skiftes regering en gang imellem, fordi man derved får nuancer og synspunkter frem, som ellers ikke var kommet frem. Nu kan det selvfølgelig godt være, at udviklingen på dette område går så rask, at socialdemokratiet finder, de må indtage en anden attitude, ikke bare fordi man er oppositionsparti, men også fordi man føler, at sagens vigtighed gør det nødvendigt.

Kristeligt folkeparti mener dog, at arbejdsmarkedets parter uvægerlig må ind i den opgaves løsning. Som tidligere ordførere har nævnt, finder det allerede sted en del steder. Det er efter vores opfattelse den vej, man skal gå, både når det drejer sig om de arbejdsløse, og når det drejer sig om voksenundervisningen, og i den forbindelse synes jeg, at de tanker, som fru Lone Dybkjær gjorde opmærksom på, er meget vigtige at bygge videre på. Jeg håber derfor, at undervisningsministeren også vil være med til det.

I øvrigt vil jeg ikke gå nærmere ind på substansen – det synes jeg ikke der er nogen grund til efter de bemærkninger, som er faldet – men vil nøjes med at sige, at vi synes, det er vigtigt at få drøftet problemstillingen, medens vi ikke kan acceptere forslagene i den form, de foreligger.

Formanden:

Ordføreren vedrørende beslutningsforslag nr. B 97 angående forslag til folketingsbeslutning om betalt frihed til uddannelse i arbejdstiden, fru Marianne Bentsen-Pedersen, har ordet.

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Der er mange, der har gisnet om, hvorfor disse to forslag nu foreligger lige præcis samtidig og lige nu, og for at det ikke skal give grund til nogen mytedannelse, vil jeg gerne afkræfte eventuelle sådanne myter. Som sagt fremsatte vi for et års tid siden et forslag om betalt frihed til uddannelse, men fik dengang at vide, at det var for dyrt, at det var for omfangsrigt, og at der kom for meget på én gang, så det ikke kunne lade sig gøre.

Derfor gik vi tilbage til vores gruppes interne uddannelsesudvalg for at omarbejde forslaget, sådan at der blev en mere gradvis indkøring af forslaget, og det er det, vi er blevet færdige med nu. Vi ville også gerne have overenskomstforhandlingerne overstået,

[Marianne Bentsen-Pedersen]

sådan at vi kunne se, om der var nogen inspiration at hente dér. Efterhånden var vi blevet færdige med at udarbejde det nye forslag og havde fremsat det, og så kom socialdemokratiet altså meget kort tid efter også med et forslag. Derfor syntes vi, det var praktisk, at man tog debatten samlet, og det håber jeg ikke der er nogen har noget imod; derved undgår vi at skulle tale om det samme emne den ene dag efter den anden. Det havde måske endda været praktisk, hvis det var endnu tidligere, sådan at vi havde fået det sammen med det radikale forslag.

Arbejdsministeren talte meget om, at dette her måtte være noget, som skulle overlades til arbejdsmarkedets parter; staten skal ikke blande sig, og staten skal ikke bidrage.

Jeg mener, at vi herinde har lavet forskellig lovgivning, der henvender sig til arbejdsmarkedets parter, og som lapper ind over overenskomstrådet, hvad jeg vil medgive dette her også gør. Vi har bl.a. lavet en ferielov, som er en kombination af arbejdsmarkedets forhandlinger og af lovgivning, og jeg kunne sagtens forestille mig, at dette her også skulle ende sådan, at man laver nogle rammelovgivelser herinde, som så skal følges op af overenskomster på arbejdsmarkedet.

Jeg vil også sige, at man jo har haft forhandlinger på arbejdsmarkedet om dette problem, i og med at man har vedtaget ILO-konventionen nr. 140 om, at der skal være betalt frihed til uddannelse i Danmark. Jeg ved godt, at der stadig væk kører en debat fra arbejdsgiverside, hvor man siger, at det er opfyldt, og hvor LO siger, at det ikke er opfyldt. Den diskussion kan de selvfølgelig fortsætte med, og det er også noget af det, der kommer op her.

Arbejdsministeren var inde på, at SF var blevet narret, for nu sagde socialdemokratiet, det skulle være det offentlige, der skulle betale, i modsætning til sidst, hvor de sagde, at det var arbejdsgiverne, der skulle betale. Når vi nu fremsætter et forslag om, at det skal arbejdsgiverne, så måtte det nok have været i tiltro til, at socialdemokratiet holdt fast ved deres første indskydelse. Det er det ikke, for også vores første forslag fra den 24. marts 1982 byggede på, at det var arbejdsgiverne, der betalte til uddannelserne, og det har vi altså holdt ved, uanset altså at socialdemokratiet har ændret holdning, men også selv

om vi havde vidst det på forhånd, havde vi såmænd holdt ved det alligevel.

Fru Jytte Andersen snakkede meget om, at det offentlige skulle betale, fordi der var tale om et stort efterslæb af uddannelse, og det er jeg da sådan set enig i at der er. Men jeg mener på den anden side, at det også er vigtigt, at arbejdsgiverne kommer ind og betaler her, for ellers bliver det folk selv, der betaler deres egen uddannelse, og det synes jeg egentlig ikke er rimeligt. Jeg mener, det er rimeligt, at arbejdsgiverne går med ind, også fordi arbejdsgiverne naturligvis kan have fornøjelse af det, det er jo ikke ensidigt arbejdstagerne, der har fornøjelse af dette. Men en af forskellene på vores forslag er, hvem der skal betale det. En anden er længden af uddannelsen, hvor vores ligger i størrelsesordenen 3 uger om året, hvor socialdemokratiets ligger omkring 2 uger. Socialdemokratiet vil gerne have 6 års anciennitet, før man påbegynder ordningen. Det synes vi ikke der er nogen grund til. Men jeg synes, det er nogle ting, som vi må tage op i udvalget og måske også ved siden af udvalget for at diskutere, om vi ikke kan finde nogle løsninger, som vi kan blive enige om på disse punkter. Det bliver måske det med betalingen, der bliver det sværeste kompromis at lave, men jeg er da meget indstillet på, at vi får drøftet det nøje igennem for at se, om der er nogle berøringsflader, hvilket jeg tror der er.

Hr. Bakholt talte om, at man kunne bruge understøttelsen til denne reform. Her vil jeg sige, at hr. Bakholt godt ved, at vi egentlig ikke har råd til den understøttelse, hvis jeg må sige det på den måde. Vi har ikke råd til, at det bare bliver ved, sådan at vi kan sige, at de penge har vi, og dem kan vi så overføre, hvorefter det går glat fremover. Hr. Bakholt ved godt, at vi er nødt til at have flere indtægter, hvis vi skal bibeholde den understøttelse, hvad vi skal, altså at det ikke kan køre videre uændret, selv om vi flytter nogle penge fra det ene til det andet.

Hr. Bakholt siger også, at man skal have friheden til at vende tilbage. Det er jeg ganske enig i, det indgår også i vores forslag. Vi kender det fra anden lovgivning om barselsorlov osv., man har ret til at vende tilbage, og det skal selvfølgelig også gælde her.

Den forbedrede personalepolitik ved jeg ikke rigtig hvad jeg skal mene om. Hr. Bakholt taler meget om erstatningsarbejdskraft.

[Marianne Bentsen-Pedersen]

Det er noget af det, vi har diskuteret meget, vil jeg godt sige, men vi har haft meget svært ved at finde tekniske løsninger på det problem. Vi forestiller os, at man på arbejdspladsen hele tiden skiftes til at gå på uddannelse, og det er meget svært at se, om det, hvis man fyrer et menneske, er en, som skulle have været inde i stedet for en, der er på uddannelse, eller om det er en, man ville have fyret alligevel. Jeg tror, det bliver meget svært rent teknisk at løse.

Hr. Bakholt nævnte også de uddannelsesmæssige skævheder. Det er noget af det, der er skrevet om i vores forslag.

Hr. Bakholt sagde, at det er vigtigt, at det er den enkelte selv, der afgør, hvilken uddannelse man vil have, og det er jeg ganske enig i. Nogle har været meget fortørnede over, at arbejdsgiverne efter vores forslag skulle betale, mens arbejdstagerne selv skulle bestemme, hvilken form for uddannelse de ville have, altså en, der ikke var arbejdsgiverdikteret. Jeg har før brugt sammenligningen og vil godt gøre det igen: selv om arbejdsgiveren er med til at betale folks ferie, betyder det ikke, at arbejdsgiveren skal bestemme, hvor folk skal hen på ferie.

Fru Karen Højte Jensen var inde på, at erhvervet havde for lille plads i dette forslag, og at der var for lidt erhvervsuddannelse og for megen almen uddannelse. Det hænger selvfølgelig sammen med de grundlæggende forskellige opfattelser, fru Karen Højte Jensen og jeg har af uddannelse. Jeg mener, at man på ethvert niveau i en uddannelse skal have både det erhvervsrettede og det almene element med. Det gælder folkeskolen, og det gælder videre op, at man selvfølgelig på længere sigt skal kvalificere sig til et job, men at det er lige så vigtigt, at man kvalificerer sig som samfundsborger. Det gælder naturligvis også denne slags uddannelser, at det ikke er et spørgsmål om, at nu skal arbejdsgiveren altså have en bedre arbejdskraft. Det skal arbejdsgiveren også, men det er ikke det, der er drivkraften i dette forslag. Men jeg ved godt, at vi ser på det ud fra de 2 forskellige vinkler. Fru Karen Højte Jensen talte om oplysningsforbundene, hvor man betaler et beskedent beløb. Det er noget af det, regeringen efterhånden er med til at gøre mindre beskedent, ganske vist i fortsættelse af den tidligere regerings bestræbelser. Men uanset det betyder det, at man skal gøre det uden

for arbejdstiden, og vi ved udmærket godt, at der er nogle, der er mere belastede af at være på arbejde end andre, og det vil være dem, der ikke udnytter den uddannelse, der organiseres af oplysningsforbundene.

Vi ved også, at der er nogle uddannelsesgrupper og befolkningsgrupper, der er mere motiverede for uddannelse end andre.

Fru Bente Juncker sagde, at man efter vores forslag skulle opøge folk på arbejdspladsen, for nu skulle de motiveres, og så spurgte fru Bente Juncker, om det var meningen, at uddannelsen skulle presses ned i halsen på dem. Jeg tror, det ville være en meget dårlig motivering, hvis man forsøgte sig med noget sådant. Men jeg synes på den anden side, det er klart, at ikke alle kan være lige motiverede for uddannelse, bl.a. fordi folkeskolen fungerer, som den gør: den udskiller folk, og den gør, at der er nogle, der allerede dér bliver tabere i uddannelsessystemet. De vil naturligt ikke være særlig motiverede for uddannelse, men kan måske blive det, hvis man kan tilbyde nye uddannelser, der ikke bare bygger på folkeskolen, men er alternative muligheder i uddannelsessystemet.

Fru Karen Højte Jensen talte naturligvis også om finansieringen og sagde, at enten ville det belaste virksomhederne for meget, eller også ville det belaste staten for meget, og ingen af delene kunne gå.

Fru Karen Højte Jensen sagde oven i købet, at selv om man finansierede det over skatten, altså staten finansierede det, så ville det alligevel belaste virksomhederne, da det er det eneste sted, vi har at hente pengene. Jeg mener ikke, at det er den udvikling, vi er inde i lige for øjeblikket, at man bare henter penge hjem fra virksomhederne for at dele dem ud andre steder. Jeg synes egentlig, det er det omvendte, der sker for øjeblikket.

Fru Karen Højte Jensen omtalte den metode, socialdemokratiet havde fremlagt, om en afgift på produktion på grund af teknologi. Det kan jeg sagtens tilslutte mig, da det er givet, at teknologien medfører, at der bliver mindre brug for arbejdskraften og derfor bl.a. råd til at få arbejdskraften under uddannelse.

Fru Karen Højte Jensen mente, at 70 pct. erstatningsarbejdskraft nok er for højt vurderet. Vi har også vurderet det lavere; derfor bliver vores forslag lidt dyrere. Det er jo

[Marianne Bentsen-Pedersen]

nogle vurderinger, man kan have, men som man ikke kan vide ret meget om.

Der blev også talt om de hjemmearbejdende kvinder eller rettere sagt: der blev talt om alle dem, der ikke er med i dette forslag. Der blev talt om hjemmearbejdende kvinder, om små selvstændige erhvervsdrivende og om arbejdsløse. De hjemmearbejdende kvinder har jo ikke noget løntab ved at gå på uddannelse, men jeg synes til gengæld, det er vigtigt, at man sørger for, at der er børnepasningsmuligheder, sådan at det rent praktisk er muligt at deltage i uddannelsen.

Om de små selvstændige erhvervsdrivende vil jeg også sige, at jeg synes, det er fint, hvis de går på uddannelse, men efter vores forslag er det arbejdsgiveren, der skal betale, det vil altså sige den lille erhvervsdrivende selv. Vi har ikke taget det med i vores forslag, for det er underforstået, at de bare kan være med. Men da det er arbejdsgiveren, der skal betale, er det altså den lille arbejdsgiver selv, der skal betale. Det er da muligt, at vi skal lave nogle udligningsordninger, det vil jeg ikke se bort fra.

De arbejdsløse har et stort behov, siger fru Karen Højte Jensen, og deri er jeg meget enig. Jeg synes, vi skulle gøre meget mere for at slække på de regler, der er om uddannelse og arbejdsløshed, sådan at man i meget højere grad kunne få lov til at deltage i uddannelse, hvis man var arbejdsløs. I vores forslag har vi da også skrevet, at man inden 1990 skal udbygge retten, så den kommer til at gælde alle arbejdstagere og arbejdsløse.

Det bliver sagt, at der ikke bliver taget hensyn til uddannelseskløften, at det bare er noget, man siger. Jeg ved ikke, må jeg nok sige, hvor meget socialdemokratiets forslag vil gøre ved uddannelseskløften, men det er noget af det, man måske også kan finde ud af ved at få nogle analyser af det. Det samme gælder den ene del af SFs forslag. Jeg tror, at det i høj grad vil være de veluddannede, der vil være motiverede for at tage denne uddannelse, og derfor ved jeg som sagt ikke, hvor meget det betyder. Men vi skriver jo i punkt 4 i vores forslag, at alle, der har under 12 års skolegang, skal have ret til at modtage undervisning i et, to eller flere år ad gangen, indtil de har 12 år. Det mener jeg vil være med til at udligne uddannelseskløften.

Hr. Hans Jørgen Holm spurgte, hvorfor det netop skulle være nu. Det har jeg været noget inde på. Han spurgte også, om det var løn under almen uddannelse. Det mener jeg ikke det er, og det mener jeg vi har begrundet i vores forslag. Vi har taget de mennesker, der skulle have lov til at tage et år ad gangen op til de 12 års skolegang, ud af forslaget, indtil de bliver 25. Det er netop for ikke at få den diskussion om, hvorvidt man nu kunne gå i gymnasiet med uddannelsesløn. Derfor har vi lavet en aldersgrænse, som gør, at det ikke kan betale sig at udskyde sin studentereksamen, indtil en sådan ordning eventuelt kunne træde i kraft.

Fru Lone Dybkjær siger, at det er fint med flere forslag, og det er jeg meget enig i. Så siger fru Lone Dybkjær, at det er kedeligt, at man mere eller mindre goldt afviser det. Der må være mulighed for et forlig, ligesom vi f.eks. har indgået et folkeskoleforlig. Det synes jeg lyder godt, fordi, som fru Lone Dybkjær også sagde, de radikale i deres egne krav var meget stilfærdige. Det var det, der blev sagt om det forslag. Man siger nej til socialdemokratiets produktionsafgift, nej til 6 år, nej til SFs arbejdsgiverfinansiering, ikke så meget om, hvor det forlig eventuelt kunne ligge. Det ligner mere en afvisning end et forsøg på at lave et forlig, synes jeg.

Fru Lone Dybkjær nævnte også, at det ikke var sikkert, at man skulle stå så stejlt på, at det skulle foregå inden for arbejdstiden. Det kender jeg også selv; jeg er også i en sektor, hvor man har delvis kompensation for uddannelse. Jeg troede egentlig, at fru Lone Dybkjær ville have sagt, at vi må diskutere det i forbindelse med spørgsmålet om nedsættelse af den daglige arbejdstid, hvilket jeg synes kunne være meget relevant, for i den sammenhæng må det helt bestemt indgå med en eller anden faktor.

Ellers vil jeg sige tak for den forholdsvis positive modtagelse, også fra hr. Steffensen. Hr. Steffensen mener, at problemet er vigtigt, at vi skal gøre noget ved problemet, men så vidt jeg forstod, kunne ingen af de fremlagte forslag bruges. Vi skulle køre videre, som vi hele tiden havde gjort det, og så se, om ikke det blev bedre af det. Nu har vi kørt videre – ja, jeg ved ikke, hvor hr. Steffensens udgangspunkt er – og foreløbig er der i hvert fald ikke sket nogen udligning af uddannelserne, der er ikke sket noget med uddannel-

[Marianne Bentsen-Pedersen]

seskløften. Det var noget af det, vi debatterede før i dag, da vi talte om lavindkomstkommissionens rapport.

Formanden:

Ordføreren for forslagsstillerne til beslutningsforslag nr. B 100 (om betalt frihed til uddannelse), fru Jytte Andersen, har ordet.

Jytte Andersen (S):

Jeg vil først sige, at jeg er i den samme situation som fru Marianne Bentsen-Pedersen, at jeg kan konstatere, at der i hvert fald på det principielle plan er enighed om behovet for efteruddannelse, om behovet for værdien af dette at have uddannelse. Der er også et overvejende flertal for, at man på en eller anden måde må sikre de befolkningsgrupper, som i dag ikke kommer ind i efteruddannelsessystemet, og som har en meget svag uddannelsesbaggrund. Det er det flertal, der er interessant i denne sammenhæng, selv om andre partier selvfølgelig ud fra nogle andre opfattelser også kan være interessante, men altså ikke i denne sammenhæng.

Ministeren, og jeg tror også fru Karen Højte Jensen, spurgte: hvorfor nu, hvorfor ikke, mens vi var i regering, og sådan noget? Jeg vil godt minde om, at i den åbningstale, den socialdemokratiske regering fremlagde sidste gang og forrige gang, var betalt frihed til uddannelse et element. Jeg vil også godt pege på, at i det 1. september-oplæg, regeringen kom frem med som udgangspunkt for et fortsat regeringsansvar, var der også tale om betalt frihed til uddannelse efter de principper, som ligger i ILO-konventionen, som i al stilfærdighed er tiltrådt af Dansk Arbejdsgiverforening og lønmodtagernes organisationer. Der er for mig at se ikke megen uklarhed om, at vi ikke opfylder ILO-konventionen. Den taler præcist om, at man skal sikre et lovgrundlag, som sikrer betalt frihed til uddannelse i arbejdstiden. Derfor står jeg lidt uforstående over for, at nogle kan gå rundt med den opfattelse, at det er sket. Det er det faktisk ikke.

Ministeren spurgte, hvorfor vi fremsætter vores eget forslag, altså et socialdemokratisk forslag. Jeg kan give den begrundelse, at det radikale forslag, som vi har megen sympati for og velvilje over for, mangler nogle præciseringer af, hvilken gruppe det drejer sig om.

Det står i bemærkningerne, og det er udmærket, og det er det, vi gerne vil fastholde og have nærmere præciseret i de forhandlinger med de radikale, vi håber på, om dette forslag. Vi synes også, at det radikale forslag er lidt uklart i forhold til de økonomiske muligheder og sådan noget, og at det skal skubbes hen til at være et element i de næste overenskomstforhandlinger. Vi synes faktisk, det haster, og vi synes faktisk, at den situation, vi ved er aktuell med nedskæringer på voksenundervisningen, kunne vi godt sætte en stopklods på i forhold til denne diskussion. Derfor et konkret forslag fra os nu.

Ministeren citerede den forhenværende undervisningsministers svar, da vi havde debatten om SFs forslag. Det er rigtigt nok, at dette er et fagligt anliggende, men det er også et politisk anliggende, og den politiske del af det er vigtigere nu, hvor forudsætningerne for overenskomstforhandlingerne totalt er blevet ændret, da vi fik en ny regering, som jo så drastisk greb ind i overenskomsterne. Derfor er forudsætningerne for vores forslag altså også ændret.

Fru Karen Højte Jensen talte om typen af uddannelser og sagde, at det i højere grad skulle være efteruddannelse, som vi kender det, i højere grad de snævre, jobkvalificerende uddannelser. Jeg vil godt sige til fru Karen Højte Jensen, at der er tale om et supplement til den efteruddannelse, vi har i dag. Det er ikke et spørgsmål om at tage noget fra den efteruddannelse, det er et spørgsmål om at supplere den.

Jeg har efterhånden citeret undersøgelsen fra Teknologisk Institut mange gange, og det har jeg selvfølgelig gjort, fordi jeg synes, at den er vigtig og læseværdig. Den fortæller, at inden for de sidste 5 år er efteruddannelsessystemet tredoblet, og at efteruddannelsessystemet og andet af de samlede uddannelsesudgifter er steget fra 2½ pct. til 5 pct. Når vi ved, at efteruddannelsessystemet er lige så skævt i forhold til den befolkningsgruppe, som ikke har fået ret meget uddannelse, så synes vi, det er vigtigt, at den stigning, der også vil ske i de kommende år, sikrer den befolkningsgruppe, som i dag ikke har nogen uddannelse eller i hvert fald en meget beskedne uddannelse. Det er det, der er tale om. Jeg vil godt opfordre ordførerne for alle partier til at læse denne udmærkede redegørelse.

[Jytte Andersen]

Det er også et svar til fru Karen Højte Jensen, der peger på – det er jo rigtigt – at der foregår megen værdifuld uddannelse i oplysningsforbundenes regie. Det, der er karakteristisk for det, der sker i oplysningsforbundenes regie, er, at det foregår i fritiden, og at det sker mod betaling. Om den er beskeden eller ikke beskeden, afhænger vist af, hvilke øjne der ser på det. Jeg synes ikke, at den er beskeden, og jeg synes ikke, at vi fortsat kan byde den gruppe, der her er tale om, som har det hårdeste arbejde, og som i øvrigt har den laveste løn, at den kun har mulighed for efteruddannelse i fritiden og mod betaling.

Fru Karen Højte Jensen sagde også noget om 25 mia kr. Det stiller jeg mig meget uforstående over for. Det er kun, hvis man ganger det op indtil flere gange. Det, der er tale om her, er 800 mill. kr., og det fremkommer ved, at vi regner med en beskæftigelseseffekt på 70 pct., hvad jeg kunne forstå fru Karen Højte Jensen tvivlede på. Jeg skal da heller ikke sige andet – hvis fru Karen Højte Jensen ville høre efter – end at man selvfølgelig altid kan have sine tvivl om, hvorvidt det lige præcis er 70 pct. beskæftigelseseffekt. Vi foreslår, at den enkelte selv må vælge, hvor lang tid man vil gå på uddannelse, og det er klart, at hvis de korte kurser er de mest populære, så vil beskæftigelseseffekten være lidt mere beskeden, end vi regner med i vores forslag, men det er der så ikke noget at gøre ved.

Med hensyn til spørgsmålet fra fru Karen Højte Jensen vedrørende erstatningsarbejds-kraft må jeg sige, at vi ikke har lagt os fast på, at det skal være tvang. Vi har syntes, at det ville være hensigtsmæssigt, at man, hvis folk vælger en længere periode med uddannelsesfrihed, ansætter vikarer. Vi har ikke gjort det til en betingelse, for derved ville arbejdsgiverne jo have en ganske udmærket begrundelse for at blokere for, at nogen kom på uddannelse.

Det næste spørgsmål, fru Karen Højte Jensen stillede, var, hvad der ligger i, at vi skriver, at den valgte uddannelse skal følges. Der ligger det i det, at hvis man har fået fri fra sit arbejde og lønkomensation til at gå på uddannelse, så finder vi, det er hensigtsmæssigt, at man også tager den uddannelse, for at der skal være lidt rimelighed i det. Den enkelte må selv bestemme, om det skal

være en almen uddannelse eller en mere faglig uddannelse.

Vi siger ikke, at vi skal tage noget fra de unges uddannelse. Vi mener faktisk, at der er tale om et både-og.

Til hr. Hans Jørgen Holm, der var lidt bekymret for produktionsgrundlaget, hvis vi gennemførte dette, vil jeg sige, at produktionsgrundlaget jo er afhængigt af det eneste råstof, vi har, nemlig en veluddannet arbejdskraft. Man kan have den opfattelse, at det drejer sig om, at uddannelsen er jobkvalificerende, men der er kendsgerninger, der taler for, at efteruddannelse, mobilitet, fleksibilitet er afhængig af, at man har en bred, almen grunduddannelse. Ellers er efteruddannelsens virkning sparsom. Derfor er der altså tale om et både-og.

Vedrørende de uddannelser, man kan vælge, vil jeg henvise til bemærkningerne til forslaget, som afhængigt af, hvad den enkelte vælger, taler om arbejdsmarkedsuddannelser, amtskommunale enkeltfagskurser, folkehøjskolernes, oplysningsforbundenes og organisationernes kurser. Der er altså et bredt spektrum. Det, der er afgørende, er, at den enkelte får reelle muligheder for at vælge.

Jeg vil godt tilslutte mig fru Lone Dybkjær's opfordring til regeringen og sige, at både her og i den offentlige debat har vi set, at der er et flertal, bestående af de radikale og SF og socialdemokratiet, om en reform, som vi skal diskutere i uddannelsesudvalget. Vi agter faktisk at udnytte det flertal. Vi synes ikke, der er nogen grund til at vente på, at vi får en ny og mere fornuftig regering. Derfor vil vi tage kontakt med de radikale og SF i håb om at holde sammen på det flertal.

Jeg vil bede regeringen om at lade være med at sidde med armene over kors, men acceptere, at der er et flertal her i folketinget. Jeg vil håbe, at regeringen, ligesom i efterhånden nogle andre sager, accepterer, at folketinget er sammensat således, og at den lige så godt kan arbejde sammen med det i stedet for at arbejde imod det.

Bakholt (S):

Når man hørte den konservative ordfører og venstres ordfører, fik man uvilkårligt det indtryk, at man ikke skulle gøre så forfærdelig meget ved dette problem. Nok erkendte

[Bakholt]

de, at der var et uddannelsesefterslæb, men der kunne ikke gøres noget ved det.

Jeg skal ikke rive op i den debat, vi har haft i eftermiddag om lavindkomstkommissionens betænkning og disse ting, men en kendsgerning er det, at de, der har den dårligste uddannelse, også er dem, der har de dårligste job. Det er dem, der har de ringeste indtægter. Det er dem, der meget ofte bor dårligst. Selv om vi med rette en gang imellem praler af, at vi har en meget høj boligstandard her i landet, er der altså nogle mennesker, der bor dårligt, og det er netop dem, der er dårligst stillet, så der er altså al mulig grund til at gøre noget effektivt ved det.

Derudover har jeg et par bemærkninger til de 2 repræsentanter for de borgerlige partier.

Der sættes spørgsmålstejn ved, hvorfor samfundet eller det offentlige skal blande sig i det her, det er et arbejdsmarkedsanliggende. Ja men det er jo altså samfundet, staten, det offentlige, der lægger rammerne for al øvrig uddannelse her i samfundet. Derfor er det nærliggende, at det bliver det offentlige, der lægger rammerne for voksenuddannelsen. Det er heller ikke alle, der er dækket af en overenskomst, og hvis forslaget skal omfatte alle, er det en forudsætning, at det er samfundet, der lægger rammerne for disse ting.

Der blev også sat spørgsmålstejn ved den beskæftigelsesmæssige effekt, der kunne være i det. Den kan man selvfølgelig diskutere, men jeg har stadig væk den opfattelse, at hvis man tilrettelægger dette på fornuftig måde, laver en rigtig lovgivning, så vil der løbende være en række mennesker under uddannelse, og det tvinger virksomhederne til på en helt anderledes måde at planlægge deres personalepolitik og lave en fornuftig ordning med hensyn til at sikre sig erstatningsarbejdskraft. Så jeg tror, at dette virkelig betyder, at der er nogle mennesker, der får gavn af det ved, at de får et stykke arbejde.

Jeg skal sige til regeringen, at jeg også har opfattet det sådan, at der er et flertal i dette folketing, der i hvert fald er enig om, at det er nødvendigt at gøre noget ved dette problem. Derfor skal der også fra min side lyde en meget stærk opfordring til de nuværende regeringspartier til ikke at være så negative, til at prøve på at gå ind i dette, så vi finder nogle fornuftige løsninger. Jeg mener, at det haster. Det drejer sig ikke bare om, at de nuværende uddannelsesproblemer skal løses,

også om den kendsgerning, at der i fremtiden vil være behov for løbende uddannelse, en vekselvirkning mellem arbejde og uddannelse, og det er nu, rammerne for disse ting skal lægges.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagenes overgang til anden (sidste) behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at forslagene til folketingsbeslutning henvises til uddannelsesudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Meddelelser fra formanden:

Formanden:

Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget *Niels Anker Kofoed* har meddelt mig, at han på grund af udsendelse i offentligt hverv ikke regelmæssigt vil kunne give møde i tinget i mindst 7 dage, hvorfor han anmoder om orlov fra og med den 16. maj samt om, at stedfortræderen må blive indkaldt.

I skrivelse af 6. maj 1983 meddeler arbejdsministeren, at hun ønsker i henhold til forretningsordenens § 19, stk. 4, at give folketinget en skriftlig

Redegørelse om udviklingen på arbejdsmiljøområdet.

(Redegørelse nr. R 18).

Eksemplarer er omdelt, og redegørelsen vil blive optaget i Folketingstidende.

Redegørelsen vil komme til forhandling tirsdag den 17. maj 1983.

Boligudvalget har afgivet betænkning over:

Forslag til lov om ændring af lov om indeksregulerede realkreditlån. (Lovforslag nr. L 191).

[Formanden]

Boligudvalget har endvidere afgivet betænkning over:

Forslag til lov om ændring af lov om andelsboligforeninger og andre boligfællesskaber. (Prisfastsættelsesbestemmelse for andele i andelsboligforeninger opført med offentlig støtte og finansieret med indekslån). (Lovforslag nr. L 192).

Eksemplarer vil blive omdelt.

Kulturudvalget har afgivet tillægsbetænkning over:

Forslag til lov om ændring af lov om statstilskud m.v. til zoologiske haver. (Lovforslag nr. L 92).

Eksemplarer vil blive omdelt.

Der er foretaget ændring i følgende udvalg:

Udvalget vedrørende Grønlandslove (6/5 83):

Udtræder: Burgdorf (KF)

Nyt medl.: Ikast (KF)

Skriftlig redegørelse:

Redegørelse 9/5 1983 til folketinget om udviklingen på arbejdsmiljøområdet.

(Redegørelse nr. R 18).

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Regeringen ønsker indledende at tilkende-give en positiv holdning til arbejdsmiljøet og en vilje til vedvarende forbedring af arbejdsmiljøet. Regeringen lægger samtidig vægt på, at indsatsen for at forbedre arbejdsmiljøet tilrettelægges således, at der gives rimelig tid til nødvendige omstillinger på virksomhederne. Vigtigt er det også, at de ansatte gennem oplysning og motivation tilskyndes til at undgå arbejdsmiljøskader, f. eks. ved at benytte de beskyttelsesforanstaltninger, som virksomhederne stiller til rådighed, herunder personlige værnemidler.

1. Arbejdsmiljøloven

Loven blev vedtaget den 23. december 1975 til ikrafttræden 1. juli 1977. De væsentlige nye elementer i loven er følgende:

– det *udvidede sundhedsbegreb*, hvorefter arbejdsbetingede skader og sundhedsskadelige

ge påvirkninger opfattes i bredere forstand end tidligere,

– *forebyggelsessynspunktet*, hvorefter indsatsen mod de skadelige faktorer i arbejdsmiljøet skal ske på det tidligst mulige tidspunkt,

– *rammelovsprincippet*, der indebærer, at lovens mange bemyndigelser til arbejdsministeren skal bruges til at udarbejde detalregler for de enkelte arbejdsområder og arbejdsmiljøproblemer i nært samarbejde med arbejdsmiljørådet, hvor arbejdsmarkedets parter er repræsenteret,

– en målsætning om *løbende tilpasning* af arbejdsmiljøet og dermed de regler, der er fastsat i henhold til loven, til den tekniske og sociale udvikling i samfundet.

Loven må siges at repræsentere et højt ambitionsniveau med baggrund i dels den stærke velstandsudvikling i årene til og med første halvdel af 1970'erne, dels et oplevet misforhold mellem på den ene side den øgede materielle velstand og komfort i fritid og samfundsliv og på den anden side en række alvorlige problemer i arbejdsmiljøet.

Loven er ændret i 1978 (ikrafttræden af bestemmelsen om bedriftssundhedstjeneste) og 1979 (udbyggede regler om kemiske stoffer og materialer m.v.).

2. Udviklingen i arbejdsmiljøet

I det danske erhvervsliv sker der til stadighed ændringer i markedsforhold, produktionsprocesser, tilrettelæggelse af arbejdet, teknologi osv., hvorved også arbejdsmiljøet undergår en forandring. Blandt de udviklings-træk, der i de senere år har påvirket arbejdsmiljøet i både positiv og negativ retning, skal nævnes den øgede anvendelse af kemiske stoffer og materialer, automatiseringen og den hastige teknologiske udvikling i øvrigt.

I en tid, hvor der ofte fremmanes skræmmebilleder af teknologiens virkninger, kan der være grund til at understrege, at teknologiske nyskabelser ofte har betydet meget væsentlige forbedringer i arbejdsmiljøet, f. eks. ved at afskaffe snavset, støjende og fysisk tungt manuelt arbejde.

De problemer, man tidligere ofrede størst opmærksomhed, var maskinbeskyttelse og ulykkesbekæmpelse. Med arbejdsmiljølovens vedtagelse var det bl. a. hensigten at dreje opmærksomheden over mod især kemiske

[Arbejdsministeren]

stoffer, støj, ergonomiske problemer og psykisk skadelige påvirkninger, dog uden at tage den traditionelle ulykkesforebyggelse af sigte.

Der har måttet konstateres en øget anvendelse af *kemiske stoffer og materialer* på danske arbejdspladser. En del af dem har veldokumenterede sundhedsskadelige virkninger, men om mange stoffer vides det i dag ikke med nogen rimelig sikkerhed, om de indebærer sundhedsmæssige risici. Sundhedsskaderne strækker sig lige fra mindre irritationer til allergier, eksem, hjerneskader, kræftsygdomme og fosterskader.

Selv om det er klart, at indsatsen i de kommende år må foregå inden for snævre økonomiske rammer, prioriterer regeringen inden for disse rammer forebyggelsen på det kemiske område højt. Der kan eventuelt blive behov for omprioritering.

Den indsats, der er brug for, består af en række elementer, blandt hvilke her skal nævnes *anmeldelse, registrering og vurdering* af stofferne. Ordningen indebærer, at anmeldelse af stoffer og materialer indgår i et fællesregister for arbejdsministeriet og miljøministeriet. Også en række andre myndigheder kan trække på registret, hvorved dobbeltarbejde undgås, ligesom forskere, sikkerhedsrepræsentanter og andre har adgang til dele af registrats oplysninger.

De *hygiejniske grænseværdier* for stoffer og materialer fastlægger det maksimalt tilladte indhold i luften af farlige stoffer. Listen omfatter i dag over 500 stoffer og materialer. Nye grænseværdier varsles, 2 år før en ny liste skal udsendes. Indsigelser mod de varslede nedsættelser, herunder de økonomiske konsekvenser, bliver behandlet i et udvalg under arbejdsmiljørådet med repræsentanter for arbejdsmarkedets parter.

Foruden den såkaldte *hovedbekendtgørelse om stoffer og materialer*, som træder gradvis i kraft i løbet af 1983, er der i de senere år fastsat regler for epoxyprodukter, asbest og senest for erhvervmæssigt malearbejde. Reglerne indeholder især brugsbegrænsninger og retningslinjer for anvendelse af personlige værnemidler. Asbesten er stort set blevet forbudt i Danmark, bortset fra nogle få, specielle anvendelsesområder.

Malevarebekendtgørelsen sigter først og fremmest mod at begrænse brugen af de farlige *organiske opløsningsmidler*. Men da opløsningsmidlerne anvendes i mange brancher

og arbejdsfunktioner – det skønnes, at ca. 160.000 ansatte daglig udsættes for disse stoffer – og da stadigt flere tilfælde af hjerneskader som følge af opløsningsmidlerne kommer til myndighedernes kendskab, er arbejdstilsynet for nylig anmodet om forslag til en handlingsplan over for de organiske opløsningsmidler. I forslaget indgår skærpelse af de hygiejniske grænseværdier, en særbekendtgørelse, en forstærket vejlednings- og kontrolindsats samt kortlægning, vurdering og forskning bl. a. med sigte på substitution.

Som nævnt var *støj* et af de områder, man med den nye arbejdsmiljølov ønskede opprioriteret. I 1977 angav arbejdstilsynet som sin målsætning, at støjgrænsen skulle nedsættes etapevis fra de gældende 90 dB til 85 dB og senere til 80 dB, der anses for at være den sundhedsmæssigt fuldt forsvarlige støjgrænse. Det skønnes, at mindst 130.000 ansatte er udsat for støj over 85 dB. Der foreligger nu et udkast til støjbekendtgørelse, der bl. a. indeholder en nedsættelse af støjgrænsen til 85 dB efter en flerårig overgangsperiode. Skøn over de økonomiske konsekvenser viser imidlertid, at denne støjgrænse vil pålægge virksomhederne investeringer i milliardklassen. Parterne i arbejdsmiljørådet har bl. a. derfor ikke kunnet nå til enighed. Støjbekendtgørelsen vil på grund af de vældige omkostninger ikke blive udstedt i den foreliggende form, men 90 dB-grænsen, der administrativt har været lagt til grund siden 1972, vil blive fastslået i bekendtgørelsesform i 1984. Det langsigtede mål er en støjgrænse på 85 dB, og der vil derfor på et senere tidspunkt blive taget stilling til, hvordan man videre kan reducere støjbelastningen, uden at der pålægges virksomhederne urimelige økonomiske byrder.

Ved *ergonomiske problemer* forstås de problemer, der knytter sig til uhensigtsmæssige og belastende arbejdsstillinger. Der er stærk formodning om, at disse problemer er årsag til en betragtelig del af ressourceforbruget i social- og sundhedssektoren, og en indats forekommer derfor også samfundsøkonomisk lovende, eftersom mange forbedringer kan gennemføres uden større omkostninger. Problemerkernes karakter gør dem egnede til løsning gennem oplysning og vejledning om bedre arbejdstilrettelæggelse snarere end gennem regler og påbud. Indsatsen er i de sene-

[Arbejdsministeren]

re år styrket væsentligt, og denne indsats vil blive videreført.

De *psykiske arbejdsmiljøfaktorer* defineres i lovbemærkningerne som påvirkninger, der frembringer psykiske lidelser, eller som i øvrigt forringer den psykiske sundhedstilstand. Der kan eksempelvis være tale om monotont eller forjaget arbejde eller skifteholdsarbejde, altså forhold ved arbejdets tilrettelæggelse. Disse spørgsmål har vist sig specielt vanskelige at få hold på i arbejdet med at udfylde arbejdsmiljølovens rammer, og der er også her tale om problemer, som man bedre kan nærme sig gennem vejledning og information end gennem regler. Derfor er der i hovedbekendtgørelsen om arbejdets udførelse, som der for nylig er truffet beslutning om at udstede, angivet visse vejledende retningslinjer.

Der ofres fortsat mange ressourcer på *ulykkesforebyggelsen*. Hver eneste arbejdsdag sker der omkring 400 egentlige arbejdsulykker, heraf mange med meget alvorlige følger for de tilskadekomne. Foruden gennem regler, information, tilsyn, påbud osv. søger man gennem kontakt med maskinleverandører m. fl. at imødegå ulykkesfaren allerede på planlægnings- og projekteringsstadiet i overensstemmelse med arbejdsmiljølovens intentioner.

Den *grønlandske arbejderbeskyttelseslov* fra 1971 kan ventes revideret. Revisionen forbedres i et udvalg under landstytet.

Sammenfattende er det regeringens opfattelse, at indsatsen i disse år har givet væsentlige resultater i retning af et bedre arbejdsmiljø, ikke mindst som følge af det store arbejde, der gøres på tusinder af virksomheder, hvor samarbejdet mellem ledelse og ansatte om løsning af arbejdsmiljøproblemer fungerer godt. Der er skabt øget forståelse for betydningen af et bedre arbejdsmiljø.

Direktoratet for arbejdstilsynet har udarbejdet en redegørelse, der viser, hvordan arbejdstilsynet ud fra sikkerheds- og sundhedsmæssige synspunkter anskuer arbejdsmiljøproblemerne, og som desuden giver en lang række faktiske oplysninger om udviklingen. Arbejdstilsynets redegørelse er omdelt til folketingets medlemmer.

3. *Udviklingen i udlandet og internationalt, herunder sammenligning med udviklingen i Danmark*

I alle industrilande kan man konstatere, at der udfoldes betydelige anstrengelser for at forbedre arbejdsmiljøet. Det er dog også et generelt træk, at initiativerne er blevet noget afdæmpet i takt med de økonomiske vanskeligheder.

En sammenligning mellem udviklingen i Danmark og udlandet er vanskelig på grund af forskelle i lovgivningsmæssig og administrativ tradition, mangel på sammenlignelige statistiske oplysninger samt vanskeligheder ved at indhente oplysninger om den praksis, der faktisk følges i de enkelte lande. I det følgende omtales nogle udvalgte emner.

En sammenligning af de *hygiejniske grænseværdier* for en række stoffer i Danmark, Norge, Sverige, Den tyske Forbundsrepublik og USA viser, at de danske grænseværdier generelt ligger på niveau med de øvrige nordiske – dog er de svenske noget strengere – men er noget strengere end de tyske og navnlig de amerikanske. Herved må man være opmærksom på, at de enkelte lande i betydelig udstrækning har taget andre landes grænseværdier i betragtning ved fastsættelsen af egne grænseværdier.

Sammenligning af *støjgrænserne* i en række vesteuropæiske lande viser, at den gældende danske støjgrænse på 90 dB (målt som gennemsnit over 40 timer) er høj i forhold til de grænser, der eksisterer eller er under indførelse i visse af de øvrige lande, navnlig i Skandinavien. De bindende støjgrænser, der arbejdes med i de enkelte lande enten i praksis eller på forslagsstadiet – de fleste steder 85 dB over en 8 timers periode – ligger så igen betydeligt højere end de anbefalede værdier, der er udsendt bl. a. i Finland, Norge og Sverige.

Det kan *konkluderes*, at Danmark internationalt set er langt fremme, men at standarden svarer til den, der findes i de nærmeststående lande.

Der foregår et betydeligt *internationalt samarbejde* på området.

Mest bindende er samarbejdet inden for EF, hvor der er tale om dels egentlige arbejdsmiljødirektiver om kemiske stoffer eller støj, dels harmonisering af konstruktionsforskrifter for forskellige typer af maskiner m.v. med sigte på afskaffelse af tekniske handelshindringer. Det spørgsmål, der blev rejst under den tidligere regering, om en eventuel konflikt mellem EF-harmoniseringen og dan-

[Arbejdsministeren]

ske arbejdsmiljøregler, arbejdes der for tiden med at få afklaret endeligt.

Regeringens sigte med EF-harmoniseringen er ikke, at danske arbejdsmiljøregler forringes, men at der harmoniseres på et rimeligt minimumsniveau. Uden harmonisering ville nogle medlemsstater måske helt undvære regler, og dermed ville Danmark konkurrencemæssigt stå svagere.

På *nordisk* plan er samarbejdet mindre forpligtende, men nok reelt mere effektivt. En løbende udveksling af erfaringer og forslag har bl. a. medvirket til, at de nordiske landes arbejdsmiljølovgivning i dag har meget store lighedstræk. I erkendelse af de begrænsede ressourcer er der på en del områder etableret en praktisk arbejdsdeling, bl. a. omkring vurdering af visse farlige stoffer.

Endelig skal nævnes samarbejdet i *ILO*, den internationale arbejdsorganisation, som ikke mindst udviklingslandene kan drage nytte af. Her tjener de nordiske landes indsats på arbejdsmiljøområdet til inspiration og vejledning for andre. Her skal også nævnes, at en ILO-rapport fra 1980 gav en meget positiv bedømmelse af den danske arbejdsmiljøindsats.

4. Institutionerne på arbejdsmiljøområdet

På den enkelte virksomhed er det *sikkerhedsorganisationen*, der har til opgave at behandle de arbejdsmiljøspørgsmål, der måtte opstå. Samarbejdet mellem ledelse og ansatte i sikkerhedsorganisationen er en hovedhjørnen i arbejdsmiljøloven, som det fremgår af lovens formålsbestemmelse. Der er siden 1975 gjort en vældig indsats for at styrke dette instrument, ikke mindst gennem de såkaldte § 9-sikkerhedskurser, som over 100.000 sikkerhedsrepræsentanter og arbejdsledere har gennemgået.

I årene efter arbejdsmiljølovens ikrafttræden har man på nogle virksomheder, ikke mindst offentlige, set en tendens til opbygning af en overdimensioneret og bureaukratisk sikkerhedsorganisation. Der ydes derfor nu grundig vejledning om, hvad der er tilstrækkeligt, for at reglerne er opfyldt med hensyn til antallet af sikkerhedsudvalg m.v., og regeringen har intensiveret arbejdet med en yderligere forenkling på dette område.

Med lovændringen i 1978 etableredes *bedriftssundhedstjenesten* (BST) som et service-

organ, der skal bistå virksomhederne gennem målinger, helbredsundersøgelser, rådgivning m.v. Fra 1979 til 1983 er ca. 350.000 ansatte inddraget under den obligatoriske bedriftssundhedstjeneste. Omkring 30.000 er frivilligt tilsluttet. Der findes ca. 60 BST-centre, ca. 55 virksomheds-BST'er og 7 branche-BST'er. Beklageligvis har der været en række indkørsproblemer, herunder om BST's opgaver og bemanning og om BST-centrenes størrelse samt spørgsmålet om branche-BST for bygge- og anlægsvirksomhed. Det er regeringens opfattelse, at bedriftssundhedstjenesten nu bør have ro til at løse problemerne og finde sin rolle. Socialforskningsinstituttet har påbegyndt en undersøgelse af bedriftssundhedstjenestens funktion. En såkaldt »midtvejsrapport« foreligger i 1984, og undersøgelsen skal være afsluttet i 1986.

Nogle år efter arbejdsmiljølovens vedtagelse etableredes på frivillig basis 12 *branchesikkerhedsråd*, hvor repræsentanter for arbejdsgivere og arbejdstagere skal kortlægge, drøfte og finde løsninger på branchens specielle arbejdsmiljøproblemer. I de seneste år er der begyndt at komme visse resultater af rådernes arbejde, bl. a. i form af brancherettede vejledninger om arbejdsmiljøforhold. Selv om nogle branchesikkerhedsråd har haft meget vanskeligt ved at nå til enighed og komme i gang med et konstruktivt arbejde, må det være rimeligt, at de får endnu nogen tid til at vise deres berettigelse.

Det er i *arbejdsmiljørådet*, at arbejdsmarkedets parter medindflydelse på udviklingen først og fremmest kommer til udtryk på baggrund af en næsten 100-årig tradition herfor. Samarbejdet mellem arbejdsmarkedets parter i arbejdsmiljørådet har i de senere år været præget af stigende vanskeligheder med at nå til enighed om konstruktive forslag.

Som en institution under arbejdsmiljørådet har *arbejdsmiljøfondet* vigtige opgaver på især informations- og uddannelsesområdet. Fondet har siden 1979 efter loven et fast årligt nettobudget på 30 mill. kr., der bruges til uddannelse, støtte af forskningsprojekter samt udsendelse af et omfattende informationsmateriale. Det vil blive overvejet, om der er behov for en regulering af fondets økonomiske grundlag efter prisudviklingen siden 1979.

Forskningen er et vigtigt led i forbedringen af arbejdsmiljøet. Øget viden om og overblik

[Arbejdsministeren]

over de ofte meget komplicerede teknisk-sundhedsmæssige problemer i arbejdsmiljøet og om løsningsmuligheder er nødvendig af hensyn til en seriøs prioritering, så der kan sættes stærkest ind, hvor problemerne er alvorligst, mens man omvendt undgår at overreagere på grund af løst underbyggede klager.

Undervisningsministeren arbejder på at styrke *undervisningen* i arbejdsmiljøspørgsmål inden for det almindelige undervisningssystem.

Den daglige administration på arbejdsmiljøområdet varetages af *arbejdstilsynet*. Der er i årene siden 1975 sket en væsentlig udbygning af arbejdstilsynet, idet personalet fra 1975 til 1983 er godt og vel fordoblet. Udvikelsen har bl. a. betydet, at vejledningen af virksomhederne i arbejdsmiljøspørgsmål kan ske på en fagligt bredere måde. Den personalemæssige udbygning har dog endnu ikke overskredet de rammer for den nødvendige personaletilvækst i den første 5 års periode, som forelå oplyst for folketinget ved arbejdsmiljølovens vedtagelse. Regeringen lægger vægt på, at de øgede personaleressourcer bruges til at komme ud på virksomhederne, ikke mindst de mindre virksomheder uden sikkerhedsorganisation. Hovedvægten må lægges på vejledning af virksomhederne, så den forskydning bort fra arbejdstilsynets mere kontrollerende rolle, der igangsættes med arbejdsmiljøloven, videreføres. I den fremtidige administration overvejes øget delegation, herunder til private, og egenkontrol.

Der aflægges årligt ca. 70.000 tilsynsbesøg og afgives 30-40.000 påbud eller forbud. Heraf påklages nogle få hundrede til direktoratet, og knap 100 videre til arbejdsministeriet. Der rejses ca. 150 straffesager om året. Hertil kommer en række sager vedrørende overtrædelse af bekendtgørelsen om bedrifts-sundhedstjeneste. Disse få tal viser, at problemerne i langt de fleste tilfælde kan løses i mindelighed på virksomhederne, og denne linje ønsker regeringen fortsat.

5. Regelsaneringen

Af mere omfattende bekendtgørelser, der er udstedt siden arbejdsmiljølovens vedtagelse i 1975, skal nævnes hovedbekendtgørelsen om tekniske hjælpemidler og hovedbekendtgørelsen om stoffer og materialer, der ikke

indebærer offentlige udgifter, men årlige driftsudgifter på 50 mill. kr. for det private erhvervsliv. Senest er hovedbekendtgørelsen om arbejdets udførelse under udstedelse. Udgifterne er beregnet til 5 mill. kr. pr. år for erhvervslivet.

Der er i alt udstedt godt 40 bekendtgørelser, inkl. ændringsbekendtgørelser m.v., siden 1975. Samtidig er et mindre antal ophævet.

På arbejdsmiljøområdet gennemføres regeringens program om regelsanering med en målsætning om dels øget gennemskuellighed for borgerne og virksomhederne, dels en omprioritering, der sikrer rimelige besparelser i overensstemmelse med regeringens økonomiske mål. Regelsaneringen har foreløbig betydet, at 27 bekendtgørelser, der ikke længere findes påkrævet, ophæves, men det er regeringens hensigt, at saneringen skal fortsætte. Det siger sig selv, at der med i alt ca. 350 regelsæt på området (inkl. meddelelser o. lign.) er behov for en stadig kritisk revurdering.

De meget dyre, foreslåede bekendtgørelser om arbejdsstedets indretning og om støj er blevet udskudt, og bekendtgørelsen om kloakarbejde vil blive udstedt med en lempet ikrafttræden.

De udgiftskrævende krav i elevatorbekendtgørelsen fra 1980, som for de ældste elevatorer trådte i kraft 1982, er blevet udskudt i 3 år. Udskydelsen betyder besparelser i 1983 på 140 mill. kr., i 1984 på 100 mill. kr. og i 1985 på 60 mill. kr.

Af hensyn til landbrugets økonomiske situation er der givet en tidsbegrænset dispensation for monteringen af førerværn på ældre traktorer, som indebærer en besparelse på mindst 38 mill. kr.

Ved arbejdsmiljølovens ikrafttræden i 1977 skete der i forhold til tidligere lovgivning en væsentlig udvidelse af anvendelsesområdet for hviletidsreglerne i den offentlige sektor. Dette har inden for dele af den offentlige sektor medført betydelige problemer. Forhandlinger med de berørte parter samt parternes overenskomstforhandlinger har bevirket, at der på kort sigt næppe vurderes at være behov for indgreb fra det offentliges side. Men regeringen vil sikre, at hviletidsreglerne ikke udnyttes som løftestang i overenskomstforhandlinger på de pågældende områder. Regeringen overvejer i den forbindelse en lovrevision i efteråret 1983, som des-

[Arbejdsministeren]

uden kan løse problemerne omkring anvendelsen af hviletidsreglerne især inden for døgnbetjente institutioner, hvor reglerne fortsat har uhensigtsmæssige konsekvenser for arbejdstilrettelæggelsen.

Der har været rejst berettiget kritik af § 9-sikkerhedskurserne inden for administrationsområdet, og der vil derfor blive taget skridt til at ophæve kurserne for dette område. Kurserne vil ligeledes blive ophævet på biblioteksområdet og for almindelig undervisningsvirksomhed, mens der foretages en afkortning af kursernes længde fra 32 timer til 16 timer på butiksområdet samt almindelige dag- og døgninstitutioner. På øvrige områder, hvor der har vist sig behov for § 9-sikkerhedskurserne, opretholdes de i fuldt omfang.

Et forslag om videre udbygning af obligatorisk bedriftssundhedstjeneste er sat i bero til 1984. Som hidtil vil virksomhederne dog kunne oprette BST på frivillig basis.

Den planlagte hovedbekendtgørelse om arbejdsstedets indretning (lokalekrav m.v.) vil i løbet af 1983 blive grundigt konsekvensberegnet, før der tages stilling til den. Samtidig vil dele af bekendtgørelsesudkastet blive gennemarbejdet på ny, så der foreligger et klarere grundlag for konsekvensberegningerne. I forbindelse med denne bekendtgørelse arbejdes der med overdragelse af behandlingen af byggesager på store områder fra arbejdstilsynet til kommunerne.

Det er vigtigt, at nye regler begrænses til det mest nødvendige med hensyn til sikkerhed og sundhed, og at reglerne udformes under hensyn til de samfundsøkonomiske konsekvenser.

Det er regeringens hensigt, at reglerne overskuelighed fortsat skal øges. Arbejdstilsynet er i færd med at indføre et informations-system, som vil gøre det klarere for borgerne og erhvervslivet, hvilke regler der er gældende, samt hvilke der er strafsanktionerede og ikke-strafsanktionerede. Samtidig vil man imødekomme behovet for bedre vejledning i en situation, hvor regeludstedelsen begrænses.

6. De økonomiske konsekvenser

Som på andre lovgivningsområder er det på arbejdsmiljøområdet regeringens politik, at der i højere grad end tidligere tages hen-

syn til de samfundsøkonomiske konsekvenser af nye regler. Dette betyder, at den økonomiske konsekvensberegning må være en væsentlig forudsætning i regelarbejdet.

Et flertal i arbejdsmarkedsudvalget udtalte således i betænkningen over forslag til lov om arbejdsmiljø i 1975, at »flere af rammebestemmelserne i lovforslaget kan udfyldes med store økonomiske konsekvenser til følge for virksomhederne. I sådanne tilfælde bør arbejdsministeren ved reglernes udformning tillægge de udtalelser, der fremkommer fra de rådgivende instanser, afgørende betydning«.

I marts 1981 anmodede arbejdsministeriet arbejdsmiljørådet om, at der i forbindelse med udkast til regler blev foretaget økonomiske konsekvensberegninger. Det blev forudsat, at direktoratet for arbejdstilsynet foretager konsekvensberegningerne i samarbejde med arbejdsmarkedets parter.

Omkostningsberegningerne udføres på grundlag af oplysninger fra arbejdsgiverne. Der har været en del offentlig diskussion om beregningerne. De økonomiske sammenhænge er ikke så simple, som de ofte fremstilles, men metodemæssigt er man nu nået et godt stykke ad vejen. Det er arbejdsministeriets vurdering, at de hidtidige beregninger har været overordentlig nyttige i den samlede prioritering af arbejdsmiljøindsatsen samt i vurderingen af hensigtsmæssige ikrafttrædelsesbestemmelser i de enkelte bekendtgørelser. Af hensyn til den langsigtede prioritering af arbejdsmiljøindsatsen har arbejdsministeren anmodet direktøren for arbejdstilsynet om at få forelagt foreløbige skøn over de økonomiske konsekvenser af forslag til nye regler, før det egentlige regelarbejde med arbejdsmarkedets parter påbegyndes.

De store problemer i konsekvensberegningen ligger imidlertid i opgørelsen af fordelene ved nye regler. Ingen vil benægte, at et bedre arbejdsmiljø foruden at øge arbejdstagernes velfærd også kan have positiv effekt for de enkelte virksomheder i form af øget produktivitet, mindsket fravær osv. Desuden kan krav om arbejdsmiljøforbedringer betyde produktudvikling med efterfølgende fordele på eksportmarkederne, som det eksempelvis har været tilfældet med støjsvage bryggermaskiner og betonindustriens maskiner. Endelig er det givet, at det offentlige vil indhøste størsteparten af de økonomiske fordele

[Arbejdsministeren]

ved et bedre arbejdsmiljø bl. a. gennem fald i antallet af invalidepensionister og i udgifterne til sygedagpenge og sundhedsvæsen. En hospitalsseng koster ca. 2.000 kr. pr. dag.

7. Opsummering: Regeringens fremtidige politik på arbejdsmiljøområdet

Udviklingen i 1980'erne vil ske under meget stramme økonomiske vilkår. Regeringen vil give alvorlige og veldokumenterede sikkerheds- og sundhedsmæssige problemer, bl. a. på det kemiske område, den nødvendige prioritet. Som eksempel nævnes de organiske opløsningsmidler, hvor skadevirkningerne er meget alvorlige, og hvor det derfor er nødvendigt, at der gøres en indsats. Det skal dog ikke skjules, at der i de kommende år kan opstå meget vanskelige prioriteringssprogs-mål, hvor de snævre økonomiske rammer må afvejes over for de arbejdsmiljøproblemer, der rejser sig.

I denne prioritering lægger regeringen vægt på, at virkningen af nye arbejdsmiljøregler, både i økonomiske og andre henseender, for virksomhederne og samfundet foreligger så grundigt og alsidigt belyst som muligt.

Regeringens mål er således ikke en opbremsning, men en fornuftig, afbalanceret udvikling i arbejdet med at skabe sikre og sunde arbejdspladser. I vurderingen af behovet for nye regler vil der blive lagt vægt på, at virksomhederne får fornøden mulighed for at indarbejde nye regler i deres planlægning, samt at man undgår regler, der skaber mange dispensationssager eller på anden måde belaster borgerne og administrationen uforholdsmæssigt.

Saneringen af ældre regler videreføres, og med et forbedret informationssystem øges overskueligheden.

Regelsanering og behersket udstedelse af nye regler er dog ikke i sig selv tiltrækkeligt, hvis ikke arbejdsmiljøloven og de administrativt fastsatte regler i det daglige administreres med smidighed og med forståelse for de problemer af økonomisk og anden art, som virksomhederne må kæmpe med. Dette har regeringen præciseret over for arbejdstilsynet.

Målet er, at arbejdsmiljøproblemerne løses på den enkelte virksomhed i et samarbejde mellem ledelse og ansatte.

Forebyggelsessynspunktet fastholdes, også med henblik på ressourcebesparelser for det offentlige på kortere og længere sigt.

Som bekendt dækker de offentlige arbejdsgivere nu mere end en tredjedel af arbejdsmarkedet. De vanskelige økonomiske vilkår, som det offentlige vil opleve i de kommende år bl. a. som følge af regeringens stramme udgiftspolitik, må ikke føre til skævheder mellem offentligt og privat ansatte. Der gør sig dog ganske særlige forhold og hensyn gældende, når det offentlige varetager institutionsopgaver. Det særlige ved institutionsdriften er, at arbejdstagernes arbejdsvilkår umiddelbart har betydning for klienternes vilkår på institutionerne. Når der imidlertid er tale om ensartede arbejdsforhold, må der ikke ske en forskelsbehandling til fordel for de offentlige arbejdsgivere. Med arbejdsmiljøloven knæsatte man netop et lighedsprincip, hvorefter de samme arbejdsmiljøproblemer skulle behandles ens, enten/hvad enten de berørte private eller offentlige arbejdspladser. En genindførelse af forskelsbehandlingen til fordel for de offentlige arbejdsgivere vil ikke møde forståelse i det private erhvervsliv eller hos arbejdstagerne. Herved må det også tages i betragtning, at de gevinster, f. eks. i form af mindsket belastning af social- og sundhedssektoren, som arbejdsmiljøforbedringer kan give anledning til, i overvejende grad tilfalder de offentlige kasser.

Det vil formentlig være frugtbart i fremtiden at skelne i nogen grad mellem nye og eksisterende virksomheder og anlæg. Hvor det er muligt og formålstjenligt, kan indsatsen koncentreres om nye virksomheder, nye maskiner osv., hvorved man opnår en mere langsigtet og mindre belastende forbedring af arbejdsmiljøet, der ofte vil være væsentlig billigere, samtidig med at den er fremtidsrettet og sikrer arbejdsmiljøet for de kommende generationer på arbejdsmarkedet.

Et godt arbejdsmiljø kan bidrage til større åbenhed over for den teknologiske udvikling, hvor Danmark i disse år ikke kan tillade sig at sakke agterud.

Høring af arbejdsmarkedets parter i forbindelse med nye initiativer på arbejdsmiljøområdet er et mangeårigt princip, som regeringen finder værdifuldt. Herved får initiativerne føling med forholdene i praksis, og mange forslag vil i øvrigt kun vanskeligt

[Arbejdsministeren]

kunne realiseres, hvis de ikke mødes med rimelig accept og engagement hos begge parter på arbejdspladsen.

Regeringen ønsker endelig at udtrykke håbet om, at nytænkning på arbejdsmiljøområdet i de kommende år vil få en mere fremtrædende plads. Mange arbejdsmiljøforbedringer kan udmærket gennemføres uden nye regler og uden de store investeringer, især hvis de medtages i planlægningsfasen.

Indsatsen i de kommende år bør – i overensstemmelse med arbejdsmiljølovens formålsbestemmelse – koncentreres om de problemer, der ude på virksomhederne opfattes som de væsentligste.

Meddelelser fra formanden:

Formanden:

Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, tirsdag den 10. maj 1983, kl. 12.00.

Angående dagsordenen skal jeg henvise til den i salen opslåede dagsorden.

Mødet hævet kl. 18.27
